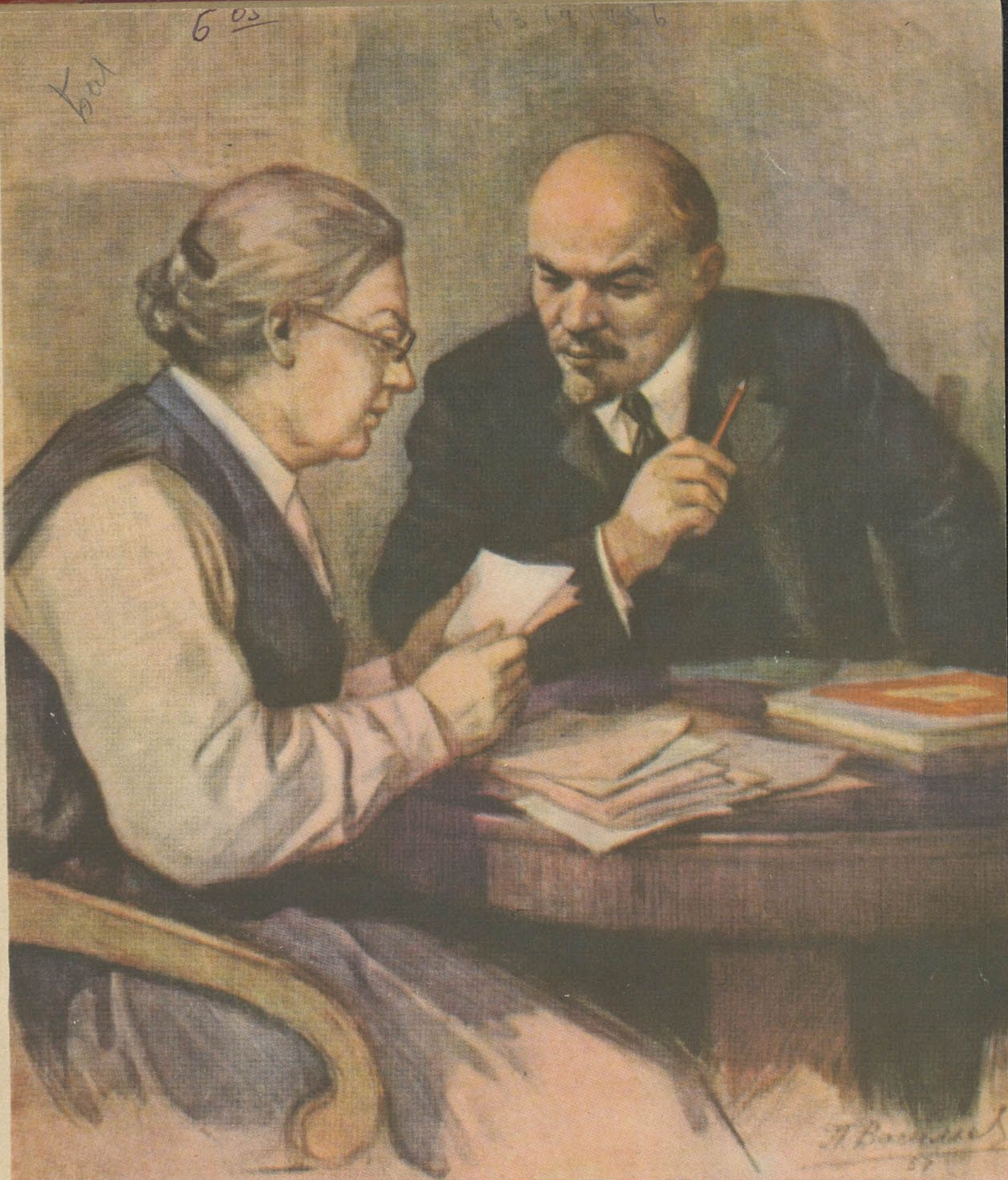

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№4

КРАСАВІК

1963

Трыкатажніцы Баранавіцкай фабрыкі Соф'я Уценка (злева), Лідзія Марушка, Марыя Шулейка, Валянціна Бугай і Ніна Якімчык першыя падтрымалі выдатны пачын мінскай ткачыні Алены Лазарэнкі. Цяпер яны працуюць на яе метаду.

Добра працавалі летась жывёлаводы калгаса «Рассвет» Нана-грудскага раёна. Дзяржаве прададзены сотні цэнтнераў мяса. І ў гэтым немалай заслуга работніцы фермы па адкорму жывёлы Аляксандры Аляксандраўны Кокаш.

Фота А. Перахода.

ПРАЦОЎНАЯ ВЯСНА КАМУНІЗМА

Аляксандр МІРОНАЎ

ЗНОЎ май ідзе на нашу савецкую зямлю — сонечны, працоўны Май пятага года гістарычнай сямігодкі натхнёнага будаўніцтва камунізма. Мы вітаем цябе, вясна міру, брацтва і дружбы народаў! Вітаем цябе, вясна працы, творчага гарэння і гераічных здзяйсненняў у імя шчасця ўсяго чалавецтва!

Усё наша жыццё, уся праца, усе імкненні і мары савецкіх людзей прысвечаны гэтым вялікім мэтам. Няма ў нашай краіне ніводнага чалавека, які ўсім сэрцам сваім не імкнуўся б да міру, і дзеля міру, дзеля жыцця на зямлі не быў бы гатовы на працоўныя подзвігі. Як і ў гады Вялікай Айчыннай вайны ўсе савецкія людзі на фронце і ў тыле не шкадавалі сябе ў імя перамогі над праклятым германскім фашызмам,

так цяпер, у мірныя дні, кожны з нас гатовы з радасцю аддаць усе свае сілы ў імя таго, каб як мага хутчэй зрабіць явай блізкі ўжо дзень камунізма.

Незлічоная, магутная і маналітная ў сваёй згуртаванасці вакол ленінскага Цэнтральнага Камітэта КПСС шматмільённая раць барацьбітоў за ўсенароднае шчасце. І ў першых радах гэтай раці, як роўныя сярод роўных, упэўнена ідуць, дзень за днём здзяйсняючы цуды працоўнага гераізму, слаўныя, мужныя, стойкія дочки вялікага савецкага народа. Велічны і высакародны подзвіг многіх і многіх з іх. І невыпадкова звыш мільёна нашых жанчын носяць на сваіх грудзях ордэны і медалі Савецкага Саюза, 2879 працаўніц сталі Героямі Сацыялістычнай Працы, у тым ліку 24 ўзнагароджаны

другім залатым медалем «Серп і Молат»!

Лепшымі сваімі дочкамі ганарыцца і наш беларускі народ. Іх ведае, іх любіць, іх подзвігі славяць не толькі наша рэспубліка, але і ўся неабсяжная краіна Саветаў. Іх гераічнаму прыкладу следуюць сяброўкі ў краінах на-

роднай дэмакратыі, і няма на зямным шары такой дзяржавы, дзе б простыя людзі не захапляліся выдатным плёнам стваральнай працы работніц, калгасніц, дзяячак навукі і культуры Беларускай ССР.

А якім сапраўды ўсенародным давер'ем акружаны ў нас лепшыя з лепшых жанчыны — наватары вытворчасці, перадавікі сельскай гаспадаркі, адкрывальнікі новых шляхоў у айчынным навуцы! Пачатак сёлетняй вясны азнаменаваўся важнай падзеяй у жыцці рэспублікі: выбарамі ў Вярхоўны Савет і ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных. І ці не паказальна, што дэпутатамі вярхоўнага органа Савецкай улады беларускай дзяржавы стала ў выніку гэтых выбараў 151 жанчына, або 35 працэнтаў з ліку ўсіх выбранікаў народа!

Мы прывыклі жыць і жывём інтарэсамі ўсяго народа. А што трэба і дорага народу, да чаго заклікае народ наша партыя, тое і трэба, і дорага кожнаму з нас. Вось чаму ткачыха Мінскага тонкасуконнага камбіната Алена Сцяпанаўна Лазарэнка выступіла з заклікам разгарнуць сацыялістычнае спаборніцтва за выдатную якасць прадукцыі і асваенне новых відаў тканін у скарачаныя тэрміны без

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА № 4
І СЯЛЯНКА**

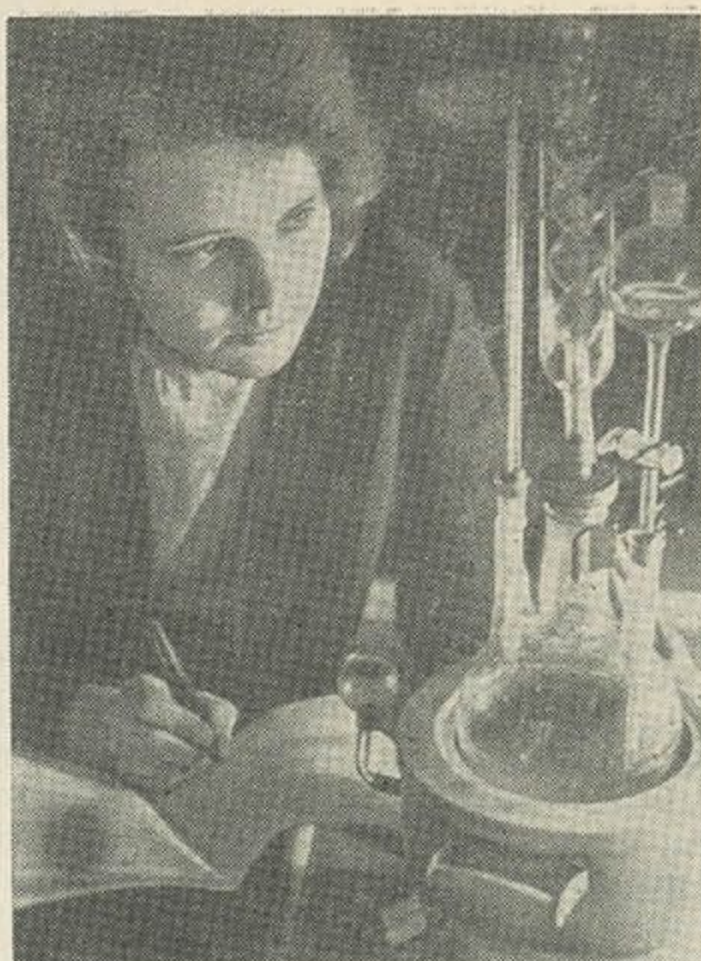
КРАСАВІК
1963

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

Ларыса Савіч — добры тэхнік-канструктар Віцебскага завода радыётэталей. Яна паспяхова вучыцца ў вячэрнім інстытуце.
Фота П. Нікіціна.

Людміла Лысякова заканчвае Беларускі тэхналагічны інстытут. За выдатную вучобу яна атрымлівае Ленінскую стыпендыю.
Фота Ул. Дагаева.

зніжэння прадукцыйнасці абсталявання.

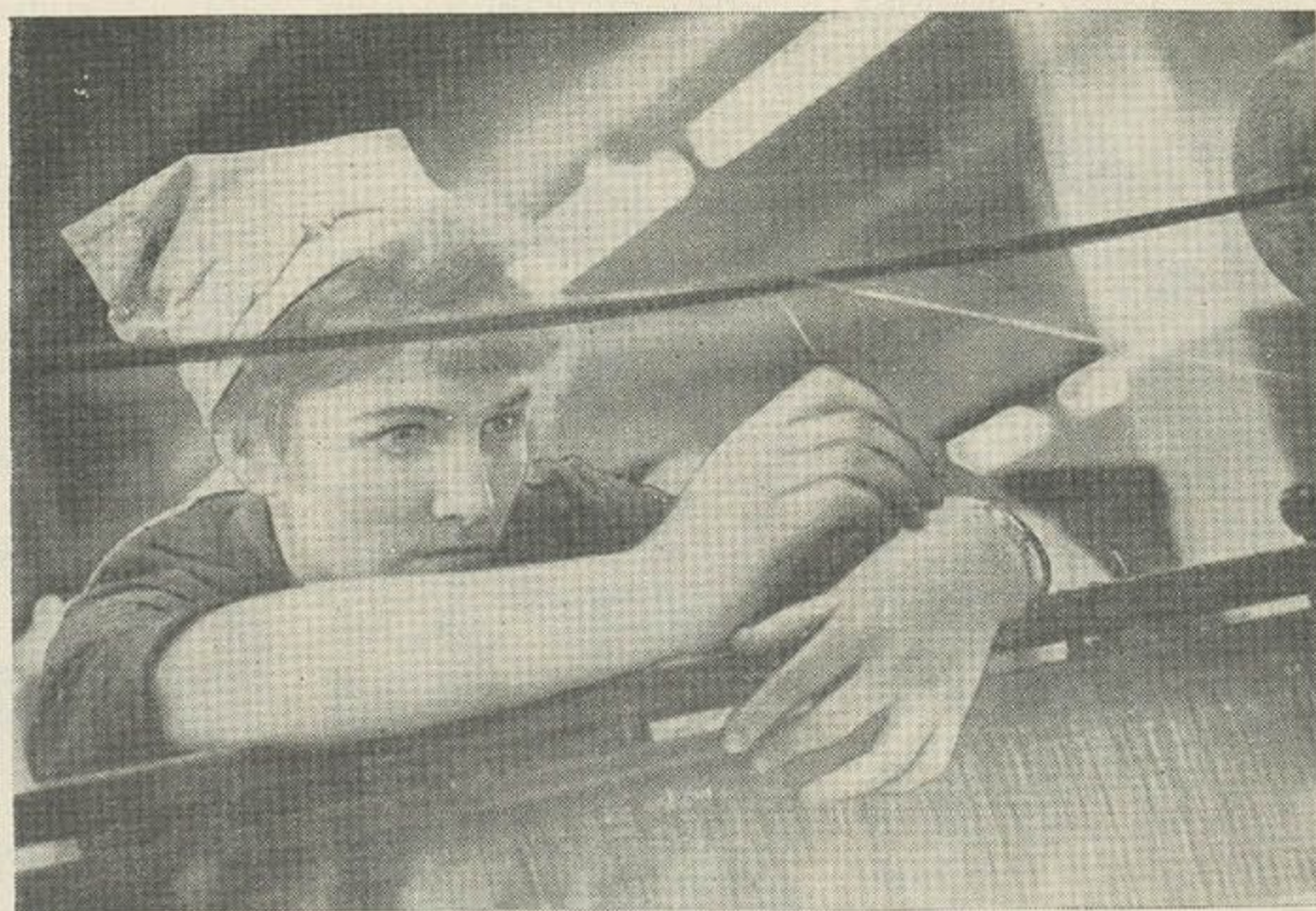
Калектывы Мінскага трактарнага завода і Віцебскага завода радыётэталей пачалі барацьбу за тое, каб у сёмую гадзіну рабочага часу выпускаць толькі звышпланавую прадукцыю, і вось ужо іх пачып падхоплены на дзесятках, на сотнях самых розных прадпрыемстваў рэспублікі. «Зробім сёмую гадзіну ёмістай!» — гавораць аўтазаводцы і суднабудаўнікі, чыгуначнікі і шарыкападшыпнікаўцы, мэбэльшчыкі і шахцёры Беларусі. І цвёрдае слова быць у ліку самых першых належыць на гэтых прадпрыемствах нашым цудоўным і самаадданым працаўніцам — барацьбітам за ўсенароднае шчасце.

Вясна прыходзіць на нашу зямлю ў рыштаваннях новабудоўляў, у гуле трактараў на калгасных і саўгасных палях рэспублікі, дзе жанчыны таксама адыгрываюць вялікую ролю ў датэрміновым, а галоўнае, у выдатным па якасці выкананні важнейшых працоўных задач. Хто ў нашай рэспубліцы не ведае, як добра працуе ў гэтыя веснавыя дні і месяцы дэпутат Вярхоўнага Савета БССР даярка калгаса імя Жданава Брэсцкага вытворчага калгасна-саўгаснага ўпраўлення Лідзія Асіюк? Хто не чуў аб працоўных дасягненнях дэпутата Вярхоўнага Савета рэспублікі матарысткі, ударніцы камуністычнай працы з будаўнічага трэста № 5 Марыі Радзюк? І так усюды, літаральна на кожным працоўным участку, дзе слаўныя дочки беларускага народа горда нясуць уперад непераможны чырво-

ны сцяг барацьбітоў за ўсенароднае шчасце, за камунізм.

Інакш і быць не можа, інакш мы і не ўяўляем сабе ніводнага дня свайго жыцця, ніводнай гадзіны свайго працы. Мы — людзі краіны Саветаў, нас выхавала вялікая ленинская партыя камуністаў.

Вось чаму і славім мы сёлетнюю вясну — працоўную вясну камунізма, вось чаму беззапаветна верым у бессмяротную справу Леніна, у якой заключана і ўсё цяперашняе наша, і ўся прамыяністая будучыня нашых дзяцей.

Выдатна працуе Таццяна Панфіловіч — ткачыха Віцебскай, швейна-ткацкай фабрыкі. Нядаўна яе прынялі кандыдатам у члены КПСС.
На здымку: Т. Панфіловіч.
Фота Т. Усламава.

Вясна — гэта росквіт жыццядзейных, творчых сіл, і іменна ў веснавыя дні кожны з нас пільна ўзіраецца ў сваю працоўную далячынь.

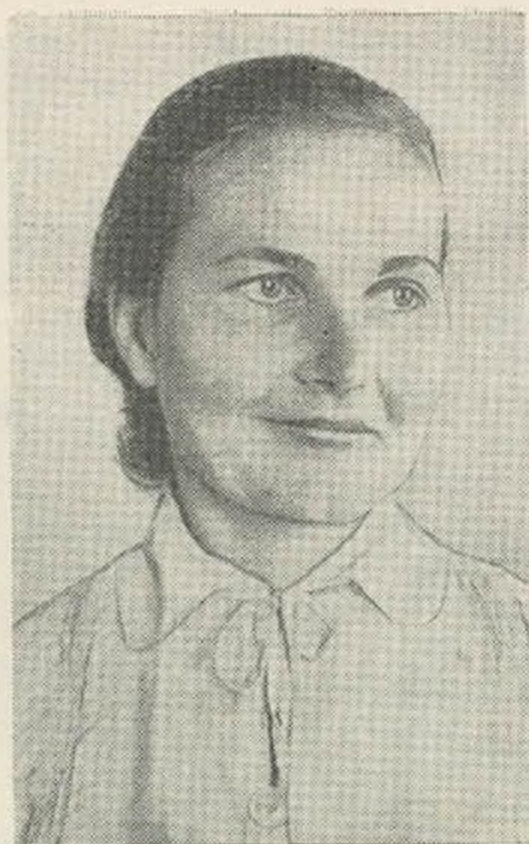
«А што яшчэ я магу даць свайму народу, сваёй краіне? Што яшчэ, больш новае і дасканалае, магу я стварыць для таго, каб сталі мы ўсе і багацей, і шчаслівей?»

І, задаючы сабе гэтыя пытанні, правяраючы і ўзважваючы на вагах уласнага сумлення магчымасці і сілы свае, кожны наш чалавек вяршыць новыя цуды працоўнага гераізму ў вялікім і ў малым.

Так было, калі ў бяздонне космасу адпраўляўся першы ў гісторыі чалавецтва наш, савецкі касманаўт. Так бывае заўсёды і ўсюды, дзе нашы людзі першымі ў свеце пракладаюць чалавецтву новыя, нязведаныя шляхі ў навукі, у тэхніцы і ў культуры. Так будзе, і я ў гэта цвёрда веру, калі ў недалёкім будучым у касмічныя прасторы з планеты Зямля паймчыцца першы міжзоркавы карабель з першай жанчынай-касманаўтам на борце. І павядзе яго адна з гераічных дачок вялікага савецкага народа!

А ўсё гэта разам і ёсць вясна чалавецтва, працоўная вясна слаўнай эпохі будаўніцтва камунізма.

Дык няхай жа заўсёды ззяе яна над планетай нязгасным святлом бессмяротных ленинскіх ідэй Міру, Працы, Свабоды, Роўнасці, Брацтва і Шчасця! Няхай гучыць над зямлёй слава савецкай жанчыне — гераіні, якая свайго працай пракладае чалавецтву шлях у светлы і радасны дзень вечнай вясны — шлях у камунізм!

Славіца працай сярод палява-
даў Соф'я Куніцкая.

Свінарку Зінаіду Пекарчык
калгаснікі выбралі сваім дэпу-
татам у раённы Савет.

2 Харошых цялят гадуе Лідзія
Нячай.

КЛОПАТ ВЕСНАВЫ

Вецер пругка налітаў з поўдня, ад яго парываў ледзь чутна пазвоньвалі шыбы вокнаў, і Таццяна Іосіфаўне на момант здалося, што гэта вяртаецца з выраю на цёпрых крылах сама вясна, грукае ў вокны, радасна напамінае аб сабе.

Быў позні час. Таццяна Іосіфаўна Жыгалка толькі што вярнулася з пасяджэння праўлення калгаса, але ёй не спалася. Чарадою наплывалі светлыя думкі аб вясне, аб хуткай сяўбе, аб гэтым цёплым парывістым ветры, аб зямлі, якая прагна чакае буйных сонечных зярнят. Так заўсёды здаралася з Таццянай Іосіфаўнай вясной: здаецца, і не спала б, і не думала б аб сабе, а толькі хацела б аднаго — быць увесь час сярод людзей, на вясновым прасторы, на гонях, абуджаных трактарамі. Бо ты, вясна, — і радасць чалавека, і клопат яго, і самая вялікая трывога! Як жа цябе трэба песціць мазольнымі рукамі, каб ты аддзячыла потым густым зялёным убраннем палёў, багатымі статкамі жывёлы на росных лугах, незлічо-

нымі сузор'ямі антонаўскіх яблык і шчодрымі караваямі свежага хлеба!

Аб вясне калгаснай якраз і была на праўленні шчырая, гарачая размова.

Позна разышліся з праўлення, і вось не спіцца старшыні арцелі. Раніцай Таццяна Іосіфаўна пабывала на фермах, пагутарыла з людзьмі і адчула: і даяркі, і свінаркі жывуць думкамі аб вясне, аб тым, каб жывёла давала больш малака, хутчэй прыбаўляла ў вазе. Даглядчык жывёлы Яўген Чыкун ужо вёў размову з даяркамі аб лепшых выпасах. Ведае гэты чалавек, што і ад яго залежыць многае, што сёлета Франя Стэц, Аляксандра Якавіцкая, Марыя Стэц узялі абавязальствы надаць ад кожнай каровы па 2100 кілаграмаў малака. Гэта амаль на 300 кілаграмаў больш, чым надаіла летась ад кожнай каровы лепшая даярка калгаса Франя Стэц.

А ў свінарніку Таццяна Іосіфаўна ўбачыла Людмілу Германовіч, калгаснага заатэхніка. Тая трымала ў руках беленькага

парсючка і гаварыла ёй, старшыні:

— Палюбуйцеся, Таццяна Іосіфаўна, які спраўны! Зіма выпала снежная, марозная, а наш маладнячок перажыў зіму, бо памяшканні як след уцяплілі...

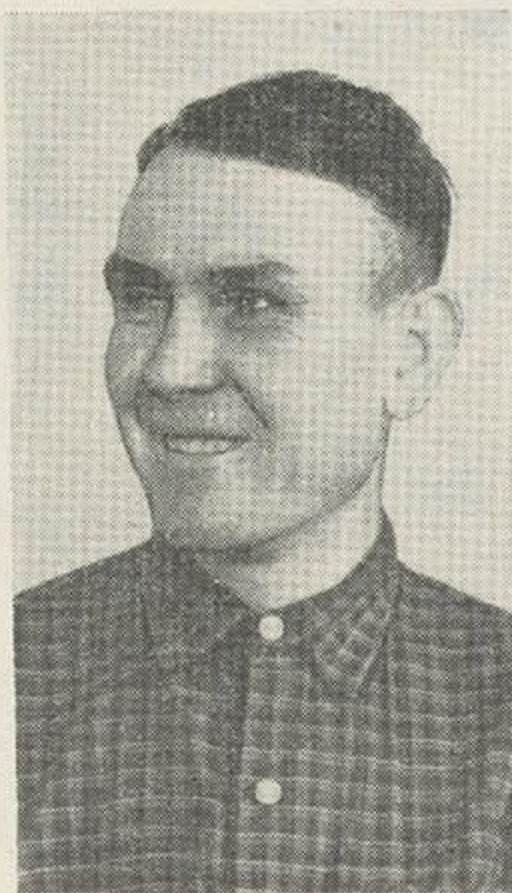
— А самае галоўнае — цёплыя ў вас рукі, жанчыны, вось і цёпла ад іх гадаванцам, — адказала старшыня, з прыязнасцю зірнуўшы на свінарака.

Тыя ўсміхнуліся: рукі, маўляў, як рукі. Самі ведаем, што свінагадоўля — галоўная галіна ў нашым калгасе. У мінулым годзе атрымана 72 тысячы рублёў прыбытку ад свінагадоўлі, сёлета павінна быць больш. Праца свінарака, што заняты на адкорме маладняку, аплатаецца дадаткова. Маладняк, вагою не менш 12 кілаграмаў, здаецца ў групу дагадоўвання. І амаль увесь ён захаваны здаровым.

Вядома, усё гэта дзякуючы старанным, руплівым рукам свінарака Соф'і Есімчык, Алены Трухан, Яўгеніі Якавіцкай, Зінаіды Пякарчык, Ніны Мыслівец. Вялікую дапамогу аказалі і разумныя парадзі заатэхніка Людмілы Германовіч. Зусім нядаўна дзяўчына закончыла Віцебскі зоаветінстытут, і на пачатку работы ў яе ўзнікла шмат пытанняў. Старшыня чула і клапатліва паставілася да маладога спецыяліста. І цяпер заатэхнік — незаменны памочнік яе, і гаспадарчага вопыту ў Людмілы прыбаўляецца з кожнай новай вясной.

А ці не прыбаўляе кожная вясна больш вопыту, мудрасці ў адносінах да людзей, да зямлі і ёй, Таццяна Іосіфаўне, чалавеку сталаму?..

Вёсны, вёсны... Колькі іх, неспакойных, шчаслівых, турботных, прайшло праз яе сэрца! І кожная вясна была адзначана га-

Радуюцца вясне Іван Лісецкі:
яго трактар гатовы да выхаду
ў поле.

Рэкі малака надаіла Алена Зі-
новіч.
Фота П. Нікіціна.

Старшыня калгаса Таццяна Іосіфаўна Жыгалка.

лоўным клопатам: працаваць не дзеля славы, а для шчасця людскога, для лепшага жыцця.

Здаецца, што можна было б жадаць чалавеку, які займае аўтарытэтную пасаду і мае ўсе выгоды гарадскога, сталічнага быту? А Таццяна Іосіфаўна папрасіла накіраваць яе старшынёй у адстаючы калгас: вясна жыцця пастукала ў яе сэрца, загадала быць там, дзе цяжэй і дзе яна зможа прынесці больш карысці. Тады была вясна аднаго з пяцідзесятых гадоў, вясна, якая змывала старыя, кансерватыўныя ўяўленні аб развіцці сельскай гаспадаркі і шырока адчыняла дзверы творчым, сапраўды гаспадарчым адносінам да зямлі. Шмат сіл, энергіі прыклала Таццяна Іосіфаўна, каб узяць запусчаную гаспадарку. Але дамаглася сваёй мэты!

А потым Таццяна Іосіфаўна шчодро аддавала людзям цяпло душы сваёй на пасадзе старшыні выканкома ў Рудзенску. І вёсны, праведзеныя на гэ-

тай пасадзе, прынеслі ёй шмат задавальнення: Таццяна Іосіфаўна заўсёды імкнулася быць бліжэй да чалавека, да яго патрэб.

А калі ў 1959 годзе ўзбуйнялі раёны і Рудзенскі раён быў скасаваны, нястомная працаўніца-камуністка звярнулася ў Цэнтральны Камітэт КПБ і Савет Міністраў БССР з гарачай просьбай: «Прашу зноў накіраваць мяне старшынёй у самы адстаючы калгас. Спадзяюся, што мой практычны вопыт спатрэбіцца там».

І Таццяну Іосіфаўну накіравалі ў калгас імя 16 партызёда Пухавіцкага раёна. Нялёгкай была першая вясна на новым месцы.

Не пералічыць, колькі старшынь змянілася да яе. Усё гэта былі ненадзейныя людзі, якім не дораг быў арцельны дабрабыт. Зразумела, што і новаму старшыні не зусім паверылі.

А яна не давала ніякіх абяцанняў. Яна рашыла сваёй працай, намаганнямі сваімі даказаць калгасні-

кам, што прыехала сюды, каб узяць гаспадарку.

Вывучыўшы гаспадарку арцелі і яе эканоміку, Таццяна Іосіфаўна прыйшла да вываду: галоўнай галіной калгаснай вытворчасці можа стаць жывёлагадоўля. Праўда, фермы, будынкі былі ў запушчаным стане, пагалоўя жывёлы не хапала. Давялося ездзіць па вёсках, закупляць маладняк, кантрактаваць яго. Давялося агітаваць людзей ісці працаваць у жывёлагадоўлю.

Цёплымі адносінамі да людзей, шчырымі гаспадарчымі клопатамі яна нібыта нанава адкрыла людзям вочы. Людзі ахвотней сталі працаваць. І калі ў канцы года выявілася, што гаспадарка атрымала 90 тысяч рублёў прыбытку, людзі зусім акрыялі. Як жа! Усе пасляваенныя гады калгас быў у даўгу перад дзяржавай, а тут выявілася, што пры жаданні можна падняць гаспадарку. Значыць, справа — у нашых руках, у нашым сумленні!

З таго часу і пайшло: год ад году, з кожнай новай вясной калгас набіраў тэмпы, павялічваў вытворчасць сельскагаспадарчых прадуктаў. Мацнеў калгасны працадзень, заможней становілася гаспадарка, шырэй перад людзьмі далагляды. Летаўны прыбытак арцелі склаў 350 тысяч рублёў. І хоць яшчэ многа цяжкасцей у калгасе, людзі ведаюць: заўтрашні іх дзень будзе багацейшым, лепшым.

Урад высока аданіў працавітасць вёсны Таццяны Іосіфаўны Жыгалка. Ёй прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы. А народ аказаў давер'е: сёлета на сваім перадвыбарным сходзе калгаснікі сельгасарцелі імя 16 партызёда вылучылі Таццяну Іосіфаўну кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, а потым аднадушна прагаласавалі за яе. Трэці раз запар народ аказвае ёй такое высокае давер'е. І калі ўжо зайшла гутарка аб узнагародах, то адной з самых дарагіх узнагарод Таццяна Іосіфаўна лічыць пранікнёныя словы Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, ска-

заныя аб ёй, сціплай працаўніцы-камуністцы.

І ўсе гэтыя ўзнагароды прымушаюць яе жыць дзеля людзей з яшчэ большай самааддачай. Вось і цяпер, сёлетняй вясной, новыя клопаты ўвайшлі ў яе сэрца: і аб сяўбе, і аб далейшым развіцці жывёлагадоўлі, і аб культурных патрэбах калгаснікаў. Неўзабаве ў калгас прыбудзе абсталяванне для ферм — варта падумаць, як лепш механізаваць і кароўнік, і свінарнік.

Зноў на акно наляцеў ветрык, шыба дзыгкнула — нібы хто пастукаў. І Таццяна Іосіфаўна выйшла на гэты стук, прайшла некалькі крокаў па вуліцы ля свайго дому. Ветрык нёс пахі вільготнай зямлі, прэлага леташняга лісця. Таццяна Іосіфаўна выпрастала далонь насустрач ветру — і здалося ёй, што гэта мяккім дотыкам крылаў вітаецца з ёю сама вясна. Не, ніяк не заснуць у гэтую ноч вяснову!

Будзе ляцець за вясною вясна, потым закружыць у паветры кляновае лісце восень, потым выпадзець снягі, але ніколі не страціць Таццяна Іосіфаўна сваё душэўнае маладосці і працаваць будзе на роднай зямлі па-ранейшаму, з нерастрачаным, шчодрым веснавым настроем.

Эд. КАРПАЧОУ

Прышла вясна. Пара ісці ў поле. Галіна Казючыц (злева) і Тамара Балашэвіч рыхтуюць зерне для сяўбы.
Фота П. Нікіціна.

ЛЮДЗІ ПАВЕРЫЛІ ЁЙ

ПОЗНА ўвечары праўленне калгаса імя Максіма Горкага закончыла работу. Людзі шумна разыходзіліся па дамах. Некалькі чалавек яшчэ тоўпілася ля маленькага століка старшыні, заваленага паперамі, зводкамі, кнігамі.

Толькі брыгадзіру другой паляводчай брыгады Марыі Францаўне Філіпенка не было пра што гаварыць. Хіба толькі пра дрэннае. На палях іншых брыгад, паглядзіш, не злічыць чорных плям на снезе — столькі ўгнаенняў вывезлі. А ў Папках — пальцаў на руцэ хопіць. Тады, на пасяджэнні праўлення, не давала спакою неадчэпная думка: «І навошта згадзілася прыняць адстаючую брыгаду? Вядома, гаварылі з табой і старшыня калгаса Ігар Вячаслававіч Вайцяховіч, і сакратар партыйнай арганізацыі Сцяпан Іванавіч Амбражэвіч. Пераконвалі: трэба, маўляў. Чаму тады проста не сказала ім: «Не здолею, дарагія таварышы. Столькі мужчын не ўправілася, а ці ж я, баба, лепшая за ўсіх?!»

Гэта ва ўсім вінаваты сакратар партыйнай арганізацыі. Падняўся тады, на сходзе камуністаў, дзе абмяркоўвалася пытанне, каго паслаць у брыгаду, і такім задушэўным голасам сказаў:

— Цяжкавата, Марыя Францаўна, будзе. Таму цябе як камуніста і пасылаем. Было б лёгка — іншая справа. Вось мы ўсе (ён абвёў позіркамі прысутных) верым у цябе.

Мінула з таго часу два тыдні, а справы ў брыгадзе не наладжваліся. Праўда, участак работы быў цяжкі, трэба было разабрацца ва ўсім (і на гэта час пайшоў), але так агрымалася, што нібыта ніякіх зрухаў...

Вось і задумалася Марыя Францаўна. За сваімі думкамі і не заўважыла, як народ разыходзіцца.

Падняла галаву, калі Сцяпан Іванавіч збіраўся гасіць святло.

— Дадому пара, Марыя Францаўна. Бачу, думкі адольваюць цябе. Раскажвай.

— Ды што гаварыць, Сцяпан Іванавіч. Справы дрэнныя ў брыгадзе. Самі ведаеце.

Памаўчалі.

— Вінаваты я перад табой, Францаўна. Не раз збіраўся пагаварыць, ды не выходзіла: то ў райком, то ў сельсавет.

Доўга гаварылі... Крыху пасвятлела на душы ў Марыі Францаўны.

Калі падыходзіла да сваёй вёскі, пачула песню. «Не спіцца маладым, — падумалася. — Ну, а ты, Марыя, хіба ўжо зусім састарэлася? Людзі цябе, дачку сельскага фельчара, ведаюць даўно. І як на ферму пасылалі — жывёлагадоўлю выцягваць, памятаюць, і як у партыю прымалі — памятаюць. І зараз вераць, што выцягнеш ты брыгаду. Так і гавораць аб гэтым проста ў вочы. А ты як будзеш глядзець ім у твар, калі слабой акажашся?»

Раніца выдалася марозная, бязветра-

ная. Дым з комінаў падымаўся слупам, і там, у сіняве, паступова раставаў. У печы даўно выпалена, накормлены дзеці, сёе-тое зроблена па гаспадарцы. І брыгадзір накіравалася да брыгаднага стана. Сёння будзем вазіць гной, чысціць насенне... Работы шмат.

Калі падышла бліжэй, ўзрадавалася: каля стана ўжо гаманілі людзі. Мужчыны дымілі самасадам. Прывіталася. Ёй нядружна адказалі.

— Падзем вазіць гной.

— Табе трэба, ты і вазі. А нам пасля ўчарашняга і пахмяліцца не зашкодзіць, — глуха прабурчаў хтосьці з мужчын.

Вось як! Рана яна ўзрадавалася, аказваецца!

Але не падала выгляду, што пакрыўдзілася, пажартавала:

— Вось гной вывезем, тады і чарку вып'ем.

— Доўга чакаць давядзецца.

Філіпенка прамаўчала. Што рабіць? Узыла вілы, пайшла да кароўніка. Пачала сама накідаць гной на воз.

Да яе падышла Ольга Кулік:

— Такія здаровыя і глядзяць, от абібок!

І Ольга ўзялася за вілы. А вось і яшчэ сёй-той падышоў да іх.

І ўсё ж не ўсе ў той дзень вазілі гной. А назаўтра паўтарылася амаль тое ж самае. І зноў працавала ўвесь дзень Марыя Францаўна. А на трэці дзень за ёй пайшлі амаль усе.

Справы ў брыгадзе паступова наладжваліся. Людзі пачалі працаваць. Але і працаваць можна па-рознаму. Вось Мікалай Навіцкі. Ён і прыйдзе своечасова і своечасова пойдзе. Але няма ў яго прагнасці да работы. Як жа падняць у яго адказнасць за даручаную справу?

На наступны дзень брыгадзір паклікала да сябе Мікалая:

— Сёння будзем буртаваць торф і гной. Даручаю табе. Веру, што справішся. У бурты трэба ўносіць і мінеральныя ўгнаенні.

І растлумачыла, як трэба ўсё рабіць.

Навіцкі спачатку слухаў, а потым не вытрымаў:

— Мне даручаеце? Ды я ж гультай, усе так кажуць!

— А ты дакажы, што ўсе памыляліся. Навошта табе гэты ярлык насіць?

— Добра, паспрабую. Але калі што не так, не крыўдуйце.

Увечары Марыя Францаўна вярталася дадому нацянькі, праз поле. Бачыць — чорная фігура корпаецца ля бурта. Падышла бліжэй — Навіцкі працуе!

ВОСЬ і вясна прыйшла. Снег асядаў пад гарачымі праменнямі сонца, паказаліся цёмныя лапіны зямлі. Яшчэ дзень-два, і на палях зацурчэла

Марыя Францаўна Філіпенка.

вада, запенілася. А тут і птушкі пачалі спяваць у бярэзніку.

Кожны дзень Марыя Францаўна заходзіла ў кладоўку. Брала ў руку зярняты, у якіх яшчэ спала жыццё. Потым ішла на поле... Не, яшчэ рана пачынаць, няхай зямля больш прагрэецца, падсохне.

І нарэшце — надышоў першы дзень сяўбы. Калі трактарыст Эдуард Ратынскі завёў машыну, сэрца забілася радасна.

З раніцы да вечара на полі. Прыйдзе дадому зусім без сіл. Муж ужо нават не бурчыць. Ведае — дарэмныя яго ўгаворы пакінуць брыгадзірства. Усё роўна жонка не адступіць, не кіне работу. Каб памагчы ёй, пакінуў свой клуб і пайшоў да яе ў брыгаду.

Людзі паверылі Марыі Францаўне. Няхай толькі здарыцца ў каго якая бяда — брыгадзір не пакіне чалавека. Цяжка захварэла аднойчы Марыя Досіна. Філіпенка сабрала жанчын — і да Досінай. Прыйшлі — у доме непарадак. Зрабілі ўсё: памылі падлогу, згатавалі абед. Ну як жа такога брыгадзіра не падтрымаць!

Вось і ішлі за ёй. І працавалі.

Сабралі ўраджай. Не вельмі высокі яшчэ ён быў летась. Не, няма чым пакуль асабліва хваліцца. Калі, вядома, параўнаць з іншымі, перадавымі брыгадамі. Але ж гэта брыгада заўсёды ў хвасце цягнулася! А цяпер — у людзі выйшлі. Працуюць дружна ўсе. І галоўнае — паверылі ў свае сілы.

І вось — зноў вясна! Да яе рыхтаваліся па-сапраўднаму. І падрыхтаваліся так, каб да восені не проста ў сярэднікі, а ў перадавыя выйсі.

В. КУКСО,

прапагандыст партіома
Дзяржынскага вытворчага
нагасна-саўгаснага ўпраўлення
Мінскай вобласці.

КРЮДНА бывае, калі некаторыя маладыя людзі звысоку гавораць пра калгас. Пабудзе такі юнак або дзяўчына без году тыдзень у горадзе, прыедзе ў роднае сяло і давай уздыхаць: «Калгас? Барані божа! Сумна, адпачыць няма дзе». Бывае, іншы раз да мяне звяртаюцца:

— Ці не здурнела ты, Аня? Навошта губіш сябе. Ці варта дзесяць год вучыцца, каб потым у зямлі корпацца.

Скажу адкрыта: людзі, якія так гавораць, мала што разумеюць у гонары працоўнага чалавека. Не дайшоў да іх сэнс мудрых слоў Надзеі Рыгораўны Заглады. Не кр'юдную я на такіх. Наадварот. Стараюся пераканаць, які гэта вялікі гонар працаваць на зямлі-маці. Балюча за гэтых людзей, што выраслі на калгасным хлебе, а цяпер так пагардліва дазваляюць сабе гаварыць пра вёску. Магчыма, у Асавах, дзе я живу, і не ўсё добра з пункту гледжання моладзі. Але мая мама гаворыць, што аб тым, што ёсць у вёсцы зараз, не толькі яе маці, але і яна сама ў маладосці нават марыць не магла. Электрычнасць, радыё, клуб, бібліятэка. Кіно раз у тыдзень.

Але не пра гэта размова.

Я хачу раскажаць, як і чаму я стала калгасніцай. Не многа я пражыла на свеце, а гора бачыць давялося, мо-

Ганна ЛАПАЦІНА,

цялятніца калгаса імя Будзёнага.

жа, больш, чым каму іншаму. Ведаю, як дастаецца і працоўная капейка, і кавалак хлеба.

Бацька пакінуў нас, калі я яшчэ не навучылася вымаўляць тое слова, якім дзеці называюць гэтага дарагога ім чалавека. А мама ўвесь час на здароўе скардзіцца, хварэе. Вось і прыйшлося мне з дзяцінства да работы прывыкаць. Трэба было думаць, як і градкі пасадзіць, і сядзібу засеяць. А ў час летніх канікул калгасу дапамагала. А калі падрасла, ужо ў сярэдняй школе, летам брала ўчастак ільну або махоркі. Здароўем і сілай я не пакрыўджана, вась і зарабляла за лета сотні дзве працэдзён. А работа ў нас аплачваецца добра. Хоць часам даводзілася пазней легчы, устаць раней, затое ў доме стала забывацца нястача.

Што і гаварыць, цяжка было, як успомніш. Але вучылася я настойліва, наперакор усяму адчувала, што гэта ў мяне пакуль галоўнае. Калі канчала школу, пачаліся размовы аб сувязі навучання з жыццём, у нас, у прыватнасці, — з калгасам. Мы таксама шмат гаварылі пра будучыню. Цяпер я па-іншаму гляджу на жыццё, а тады гэта выглядала як падзвіг нейкі, ці што — працаваць у калгасе.

Я вельмі любіла сваю вёску. Палюбіла нашы палі, сенажаці. На маіх вачах кожны год рунее маладая ніва, налітыя каласы становяцца збожжам. Магчыма, і гэта адыграла некаторую ролю ў маім жыцці.

І вось у мяне на руках дакумент, які ўжо афіцыйна пацвярджае маю самастойнасць. Можна пачынаць новае жыццё. «Школьным вальсам» Дунаеўскага адзвінеў выпускны вечар. Для нас займалася зара новага дня.

Хутка, вельмі хутка ў рабоце мінула лета. Адшапацела яно спелымі каласамі, адзвінела песнямі над лугам. Для сябе я ўжо даўно вырашыла: месца маё тут. Праўда, і сярод пажылых калгаснікаў знаходзіліся такія «добра-зычліўцы»: «Апамытайся, Аня, нашто дарогу сабе завяз-ваеш». Бывала, і настрой сапсуюць. Але тут я сустрэла і шмат добрых людзей, якія падтрымалі мяне. Гэта і парт-орг Макар Кузьміч Ільнчык, і брыгадзір Даніла Савасцеевіч Максімовіч, і старшыня калгаса Пётр Іванавіч Грушнікаў.

Два гады я працавала ў брыгадзе на розных работах: вазіла торф, садзіла і капала бульбу, церабіла лён. Яшчэ больш палюбіла калгасную дружную сям'ю. І ўвесь час адчувала, як паважаюць людзі чалавека за працу.

Аднойчы сабралі калгасны сход: вылучалі кандыда-таў у дэпутаты сельсавета. Чую, называюць маё прозві-шча, просяць маёй згоды. Я так разгубілася — не ве-дала, што і адказаць. Падзякавала за давер'е, а самой плакаць хочацца. Ніколі не думала, што мне, малавопыт-най у жыццёвых справах сельскай дзяўчыне, даведзецца прадстаўляць інтарэсы аднасельчан у органах дзяржаў-най улады. Спачатку не разумела, што я буду рабіць як дэпутат. Гэта падказала само жыццё. Таго пакрыўдзілі, таму лесу трэба на рамонт дома. Усё ідуць да дэпутата. Дапамажы, маўляў, Анютка. Калі гэта сапраўды трэба, стараюся ўладзіць справу так, каб чалавеку было добра.

І вось зараз зноў, другі ўжо раз, мяне выбралі дэпу-татам сельскага Савета.

Апошнія тры гады працую ў брыгадзе цялятніцай. Га-дую цялят да аднагодовага ўзросту. Затым перадаю іх пастухам. Летась мы з напарніцай Ганнай Ільнчык пера-далі 150 цялят. Цяляты добра растуць, няма адходу. І сёлета ўжо здалі дзяржаве 25 цялят.

Я працавала нароўні з усімі. Ніколі не патрабавала да сябе якой-небудзь асаблівай увагі. Наадварот. Калі трэба была дапамога праўлення калгаса каму-небудзь, я з ахво-тай ішла да старшыні. А вось сабе што-небудзь папра-сіць — не магла.

Але людзі думалі пра мяне. Аднойчы мяне кліча старшыня калгаса П. І. Груш-нікаў і гаворыць:

— Трэба табе, Аня, хату будаваць.

— Трэба, — адказваю. — Ды хіба я спраўлюся?

Хата наша была — адна назва, што хата. На лепшую я калі і разлічвала, то не так хутка.

— Дык вось, — працягвае старшы-ня, — гаварылі мы на праўленні пра цябе, усе пагадзіліся на адным — адпус-ціць лес.

Пётр Іванавіч гаворыць, а ў мяне камяк да горла падкаціў, плакаць хочацца.

Дапамог мне калгас. Лес адпусцілі, выдзелілі тран-спарт, людзей. Клопатаў тым летам у мяне было вельмі многа. Хто будаваўся, той ведае, што гэта значыць.

І вось паўтара года назад, напярэдадні Кастрычніка, мы справілі наваселле.

У тых дні ўручылі мне і білет члена КПСС: людзі па-цвердзілі сваё давер'е да мяне.

Ну, а для чаго я вучылася? На гэта адкажу так. Бы-ло б у нас паболей людзей з адукацыяй, тады нашы па-леткі, фермы давалі б удвая, утвая больш прадукцыі. Я мару і пра вышэйшую адукацыю. Спадзяюся, што мара здзейсніцца. Але з калгасам не расстануся. Жыць мне стала лягчэй. Ёсць дом, матэрыяльна мы з мамай забя-печаны. І я ганаруся, што ўсё: і давер'е аднавяскоўцаў, і званне камуніста, і дастатак у доме мне дала вель-мі ганаровая прафесія калгасніцы.

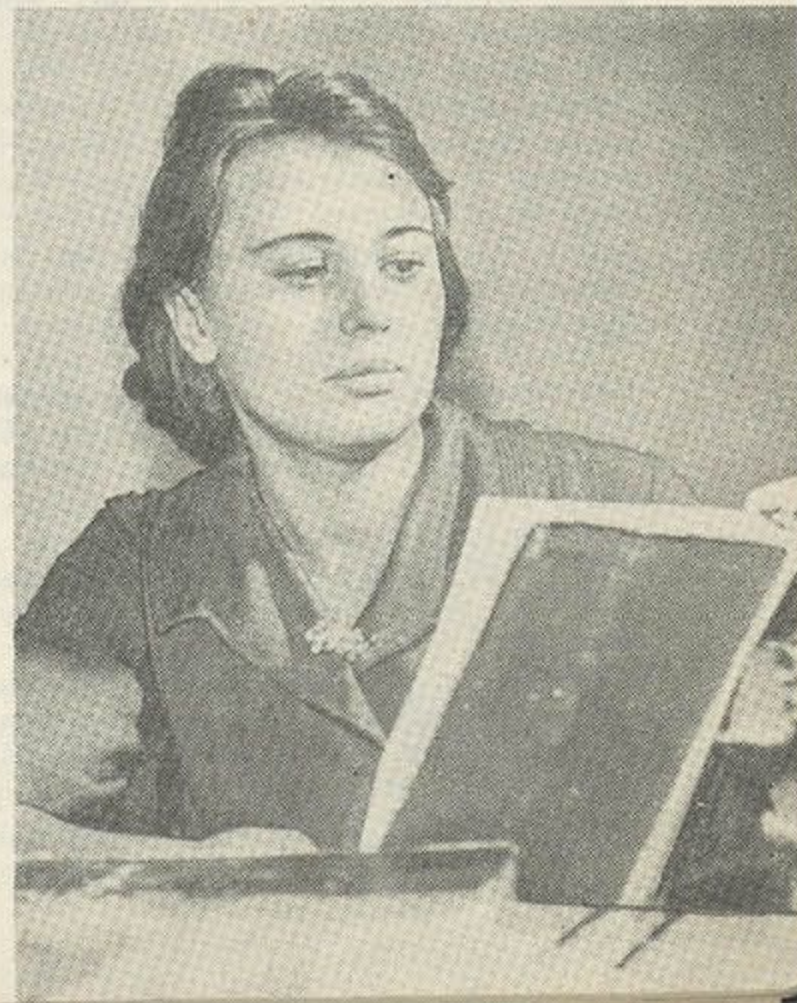
Кіраўскі раён Магілёўскай вобласці.

*

Каля ста тысяч качак
выгадавалі птушкаво-
ды саўгаса «Глыбоцкі»
Віцебскай вобласці.
На здымку: перадавая
птушніца саўгаса Ва-
лянціна Белікава.

Фота
І. Змітровіча.

*

КАРПАЎ

Урывак з апавядання «Карпаў», змешчаны ў гэтым нумары часопіса, узяты з кнігі З. Вакрасенскай «Сквозь ледяную мглу». Апавяданні, якія складаюць гэту кнігу, прысвечаны жыццю У. І. Леніна і Н. К. Крупскай. Час апісаных падзей адносіцца да суровых дзён першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гадоў.

Мал. К. Ціхановіча

З. ВАСКРАСЕНСКАЯ

[Урывак з апавядання]

НАДЫШОЎ дзень 9 мая. К вечару піцёрская ўскраіна за Абводным каналам змянілася. Па Лігаўцы, як па Неўскаму праспекту, ехалі экіпажы з прыбранымі панямі і панамі. Конкі былі перапоўнены. Па панелі густа ішлі рабочыя. Усе спяшаліся ў Народны дом графіні Панінай. Лігаўскія абывацелі сядзелі на лавачках пад акацыямі, якія нават у гэты майскі дзень выглядалі чахлымі, і з цікаўнасцю назіралі за незвычайным шэсцем. Да мітынгаў і маніфестацый людзі за апошнія паўтара года прывыклі, але вось каб пані і рабочыя збіраліся разам — такога бачыць яшчэ не даводзілася.

Мітынг быў назначан на дзевяць гадзін, але ўжо да васьмі гадзін публіка запоўніла глядзельную залу.

Зала гула.

Народу набілася так многа, што не толькі сесці, але і стаць не было дзе.

Надзежда Канстанцінаўна прыйшла задоўга да пачатку мітыngu і заняла месца бліжэй да сцэны і да праходу. Непрыкметным кіўком галавы яна віталася з таварышамі па партыі, аглядала залу. Рабочых большасць, і сярод іх, як кветкавыя клумбы, піцёрскія пані ў модных капялюшыках з кветкамі. Жандараў не відаць.

Графіня Паніна ў суправаджэнні світы дзеечоў кадэцкай партыі выйшла на сцэну, прыхільна прыняла апладысменты. Дамы заняліся абмеркаваннем крою сукенкі графіні і знешнасці мужчын. Рабочыя чакалі.

— Пра што гаварыць будучь? — спытала гучна пажылая работніца.

— Байкі расказваць пра добрае жыццё! — адказаў рабочы ў кумачовай кашулі.

— А ці будзе яно — добрае жыццё? — дапытвалася жанчына. — Усё для паноў. Яны добрым жыццём распараджаюцца.

У левым праходзе, забітым людзьмі, пачаўся нейкі рух. Група рабочых-дружыннікаў энергічна пракладвала сабе шлях. Сярод іх — Уладзімір Ільіч. Ён апрануты ў сінюю касаваротку і рыжаваты двухбортны пінжак, які яму шыракаваты. Надзежда Канстанцінаўна ўбачыла яго, і знаёмы страх сціснуў сэрца. Яна кінула крадком позірк направа, налева. Не, з'яўленне гэтай групы ў зале не прыцягнула ўвагі, позірк і ўсіх накіраваны на сцэну...

Уладзімір Ільіч пашукаў кагосьці вачыма, убачыў Надзежду Канстанцінаўну, і яго позірк сказаў ёй многае: і каб не трывожылася, і што выступаць ён будзе абавязкова.

Ён вырваў з сшытка палоску паперы, напісаў на ёй некалькі слоў, скруціў як аптэчны парашок і перадаў таму, хто стаяў наперадзе. Уважліва сачыў за тым, як запіска пераходзіла з рук у рукі, пакуль, нарэшце, не трапіла на стол прэзідыума...

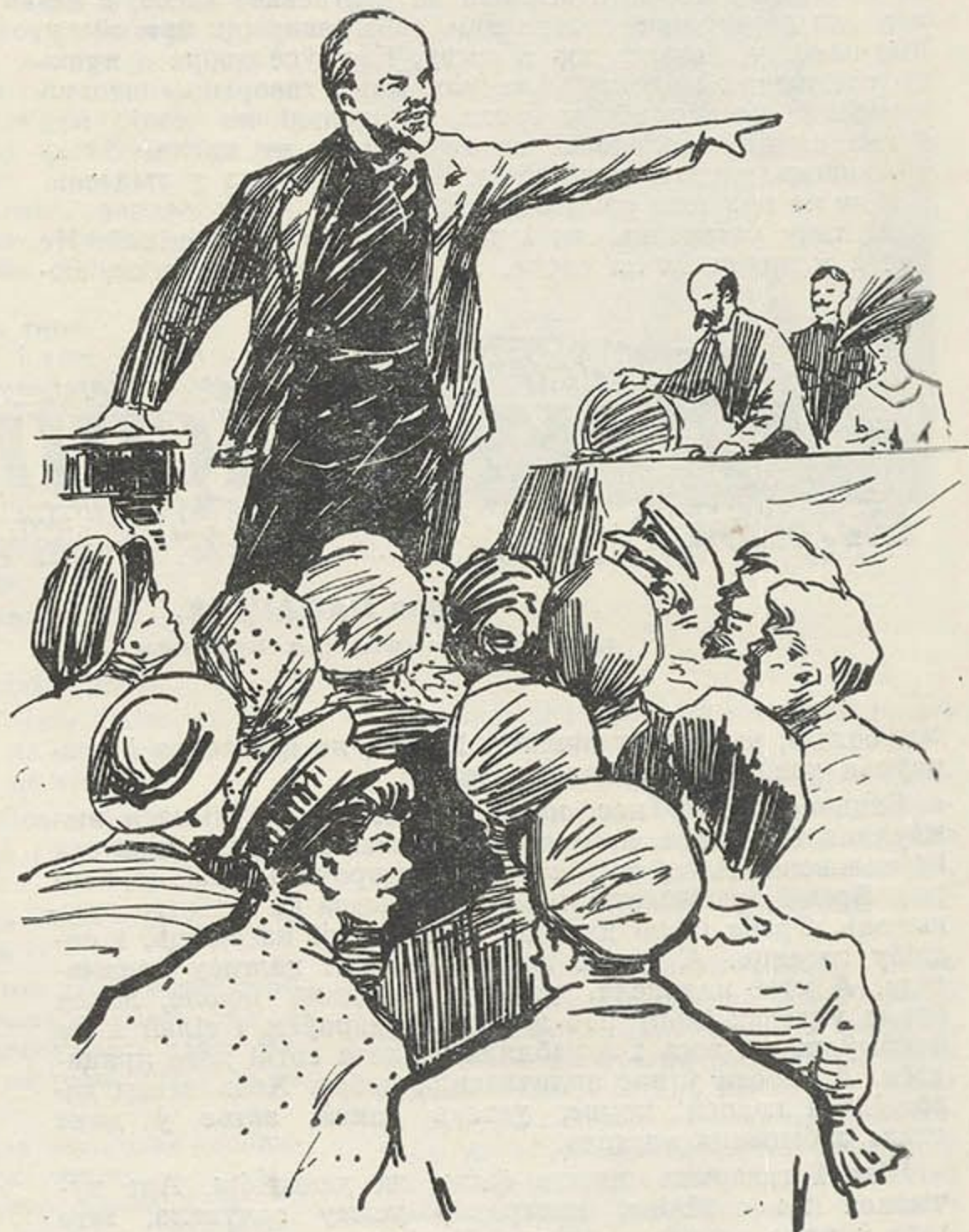
У зале едзін прамоўца змяняў другога, гучала шмат прыгожых слоў пра свабоду...

Паніна зазірнула ў запісную кніжачку.

— Наш наступны прамоўца — пан Карпаў, — аб'явіла яна.

— Нарэшце! — прашаптаў Уладзімір Ільіч, зашпіліў гузік на каўняры і стаў прабірацца наперад. Яфім Пятровіч і некалькі дружыннікаў рухаліся за ім да сцэны.

— Мы просім пана Карпава быць кароткім, — працягвала

Паніна, — поўнач ужо, людзі стаміліся, а ў нас яшчэ шмат прамоўцаў.

Тыя, хто сядзеў у задніх радах, выцягвалі шыі, каб разгледзець новага прамоўцу. Да гэтага часу выступалі вядомыя ўсёй краіне адвакаты, прафесары, члены Дзяржаўнай думы, партрэты якіх часта з'яўляліся ў газетах. А Карпаў? Хто такі Карпаў?

— Ад якой партыі? З якога завода? — шумелі ў зале.

Карпаў лёгка і хутка ўзбег па прыступках на сцэну і ветліва пакланіўся графіні.

У розных канцах залы яму захлопалі і закрывалі «браву». Гэта былі саратнікі Леніна, але іх тут было нямнога. Большасці прысутных ён быў незнаёмы.

Надзежда Канстанцінаўна з хваляваннем назірала за Ільічам. Ён падышоў да століка прамоўцы і, чуць абaperшыся на яго далонямі, нечакана звонка і молада ўсклікнуў:

— Грамадзяне! — і пасля паўзы, як бы між іншым: — Панове!

На гэтым мітыngu чароўнае і новае слова «грамадзяне» было вымаўлена сёння ўпершыню і шлохам адгукнулася ў зале. Зала насцеражылася.

— Я пастараюся быць кароткім і даступным, каб мяне зразумелі і прафесары.

— Вельмі дасціпны пачатак, — заўважыў Агароднікаў. — Паслухаем, што ён скажа далей.

Надзежда Канстанцінаўна бачыла, што Ільіч хвалюецца. На бледным твары гарэлі вочы, якія зрабіліся з карых зусім цёмнымі, на крутым ілбе блішчалі кроплі поту. «Ну як яму не хвалявацца, — думала яна, — гэта ж яго першае адкрытае выступленне. Ён так марыў аб гэтым!»

— Толькі што адзін з відных прадстаўнікоў Дзяржаўнай думы, — працягваў Ленін, — прысяжны павераны Агароднікаў сцвярджаў, што буржуа і пралетарыят звязаны адной вярхоўкай...

Уладзімір Ільіч падышоў да самай рампы, угледзеўся ў залу і ціха спытаў:

— Ёсць тут пуцілаўцы?

— Як не быць? Ёсць! — адказала разам некалькі галасоў з балкона.

— Таварышы пуцілаўцы, скажыце, калі ласка, вам даводзілася бачыць буржуа і рабочага, звязаных адной вярхоўкай, вярхоўкай галечы, бяспраўя, прыгнёту, эксплуатацыі? Даводзілася?

— Чаго не даводзілася, таго не даводзілася, — адказаў пажылы пуцілавец пад гул адабрэння сваіх таварышаў.

— Пан Агароднікаў запэўняе, — працягваў Уладзімір

Ільіч, — што лібералы і рабочыя, аддадзеныя на разарванне льву, аб'ядноўваюцца для сумеснай барацьбы. Выдатна! Але як быць, калі адны бяруцца за зброю, каб напасці на звера, а другія, убачыўшы на шыі льва нагруднічак з надпісам «Канстытуцыя», крычаць: «Мы супраць насілля, кідайце зброю!» Вы верыце, таварышы, у нагруднічкі? — спытаў прамойца, звяртаючыся да перапоўненага балкона.

Смех і воплескі былі адказам на яго словы.

Герасімаў* упіўся вачыма ў Карпава. «Няўжо гэта Ульянаў? Па адзенні — рабочы, але гэты высокі лоб вучонага? Другога такога няма».

— Мы слухалі з вамі ласкавыя прамовы кадэтаў... — прадаўжаў Уладзімір Ільіч.

* Начальнік ахранкі.

Яго перапыніў пан у сурдуце з залатым пенснэ на носе:

— Мы называемся цяпер партыяй Народнай свабоды.

— Ідзіце вы! — раптам раззлаваўся Уладзімір Ільіч. — Вы — партыя мяшчанскага ашуканства свабоды. Ваенна-паліцэйская дыктатура святкуе свае шалёныя оргіі, экзекуцыі і масавыя катаванні ідуць па ўсёй Расіі, а вы заклікаеце да палюбоўнай здзелкі з царызмам, выступаеце супраць насілля ўніз. У любым перад выбарамі вы абяцалі выгнаць і аддаць пад суд злачынных членаў урада, вы абяцалі склікаць сапраўдную народную Думу. Чаму вы не выканалі вашых абяцанняў?

Пан у залатым пенснэ падскочыў на месцы:

— А хто вы такі? Хто вы — скажыце!

— Я — Карпаў, — адказаў Уладзімір Ільіч і працягваў: — Можна быць, многія з вас паверылі, што кадэты — прыхільнікі народа і што яны не збіраюцца прадаць народную свабоду царызму?

— Ад чыйго імя вы гаворыце? — у шаленстве закрычаў Агароднікаў.

— Ад імя рабочай партыі. Ад імя пралетарыяту.

— Рабочыя ідуць за намі. Вы сёння ў гэтым пераканаліся, — надрываўся Агароднікаў. — Мы вядзем параход свабоды.

Уладзімір Ільіч хутка павярнуўся да яго:

— Вы — параходныя свісткі, а рабочая партыя ў рэвалюцыі — гэта пара ў катлах параходнай машыны, — і, звяртаючыся да мітыngu, працягваў: — Будзе пара ў катлах — будуць свістаць і свісткі. Будзе сіла ў рэвалюцыі — будуць свістаць і кадэты. Рабочыя дружна заапладзіравалі.

Герасімаў адзначыў, што стомленасць і абыякавасць як ветрам здзьмула, ён бачыў, як цікавасць да прамойцы перайшла ў давер'е да яго.

Начальнік ахранкі падняўся з месца і, просячы прабачэння перад дамамі, пачаў прабірацца да выхаду.

— ...Пан Агароднікаў сцвярджаў тут, што ў кадэтаў не было пагаднення з царом і былі толькі перагаворы за кубкам чаю, — працягваў развіваць сваю думку прамойца.

— Але, але, ён так сказаў, — пацвердзілі ў зале.

— З кім жа вяліся перагаворы? — спытаў Уладзімір Ільіч у прыціхлай залы. — З Трэпавым! З тым самым Трэпавым, які даў загад войскам і паліцыі супраць рабочых патронаў не шкадаваць і халастых залпаў не даваць.

— Ганьба! Ганьба!.. — пачулася з усіх бакоў.

Агароднікаў выбег да краю сцэны.

— Ніякага пагаднення не было, вяліся толькі перагаворы! — крыкнуў ён.

— А што такое перагаворы? — парыраваў ва ўпор Уладзімір Ільіч. — Вы — адвакат, пане Агароднікаў, і вельмі добра ведаеце, што перагаворы — гэта жаданне пагаднення, і ў даным выпадку пагаднення з царызмам, як хутчэй і лепш задушыць рэвалюцыю.

У зале зашумелі.

Пан у пенснэ павярнуўся тварам да публікі і, не шкадуючы галасавых звязак, закрычаў:

— Гэты Карпаў падасланы Леніным!

Ён залажыў два пальцы ў рот і прарэзліва свіснуў. На яго свіст абрушыўся шквал апладысmentaў. Рабочыя, склаўшы далоні каробачкай, старанна хлопалі, нібы стралялі з ружжаў.

Сярэбраны звяночак у руках графіні дарэмна спрабаваў устанавіць цішыню.

Герасімаў злавіў сябе на тым, што яму хочацца даслухаць да канца і зразумець, чым моцны гэты чалавек. Герасімаў таксама падумаў пра тое, што ці не рабіў ён увесь час памылкі, накіроўваючы галоўныя намаганні на барацьбу з баявымі арганізацыямі рабочых. «Але няўжо Ульянаў такі неасцярожны, што з'явіўся сюды, на многатысячны мітынг, і нават не надзеў парыка?» Вось зараз яго ўпусціць нельга!

— Прапусціце, панове! У мяне важная дзяржаўная справа.

— Памаўчы ты, дабрадзею, — адмахваўся ад яго рабочы ў кумачовай кашулі, які аказаўся побач. — Паслухай лепш, што гаворыць прамойца.

У зале гучаў упэўнены голас Леніна.

Уладзімір Ільіч хадзіў па сцэне і размаўляў з трыма тысячамі пражна слухаўшых яго людзей. Агароднікаў сядзеў за сталом прэзідыума і страчыў паперу.

— Перад вамі выступаў пан Барценеў. — Уладзімір Ільіч пашукаў вачыма маленькага Дана. — Выступаў не ад імя ўсёй сацыял-дэмакратыі, а ад правага крыла, ад меншавікоў. Ён заклікаў ісці за кадэтамі і запэўняў, што кадэты шукаюць падтрымкі ў народзе. У гэтым ён правы. Але Барценеў прамовіў аб тым, што ліберальная буржуазія смяротна баіцца рэвалюцыйнай самастойнасці пралетарыяту. Чаму ён пра гэта не сказаў? Таму што пань меншавікі самі не вераць у сілу і самастойнасць пралетарыяту і адводзяць яму ў рэвалюцыі ролю скромнага чорнарабочага.

— Вы замахваецеся на рашэнні Аб'яднаўчага з'езда, — раптам вынырнуў аднекуль Дан.

— Я прызнаю абавязковасць рашэнняў з'езда, але некаторыя з гэтых рашэнняў памылковыя, а памылкі трэба выпраўляць, — закончыў спакойна Уладзімір Ільіч і выняў з кішэні ў чатыры столкі складзены аркуш паперы. — Прашу заслухаць прапануемую мною рэзалюцыю...

Надзежда Канстанцінаўна здзіўлена паглядзела на Ільіча. Ён не гаварыў ёй, што будзе прапаноўваць сходу сваю рэзалюцыю. Значыць, гэта рашэнне паспела тут, на сходзе.

— Даруйце, пане Карпаў, але ў пана Агароднікава таксама ёсць рэзалюцыя, — запярэчыла старшынствуючая Паніна.

— Гэта занадта, панове, — нервова заклікаў Агароднікаў. — Захапіць трыбуну і працягваць бальшавіцкую рэзалюцыю. Прашу заслухаць нашу рэзалюцыю...

Але ў зале крычалі:

— Даш рэзалюцыю Карпава! Карпаў, чытай!

— У нас ёсць яшчэ прамойцы. Мы дадзім ім слова? — спытала Паніна, ледзь дабіўшыся нейкага парадку ў зале.

— Не! — адзіным дыханнем адказала зала. — Рэзалюцыю Карпава!

Паніна апусцілася на крэсла.

Уладзімір Ільіч лёгкім падняццем рукі ўстанавіў цішыню.

Герасімаў, страціўшы самавалоданне, злосна расштурхаў дружыннікаў, што акружылі яго, выбраўся з залы. Услед яму несліся словы:

— ...Сход заяўляе, што партыя Народнай свабоды — кадэты — выражае толькі нясмела і няпоўна народныя патрабаванні, не выконвае свайго абяцання аб'явіць скліканне ўсенароднага ўстаноўчага сходу...

— Гэта ваша асабістая думка. Сход думае інакш! — закрычаў узлаваны Агароднікаў.

Ульянаў працягваў:

— Мы перасцерагаем народ ад гэтай партыі, якая вагаецца паміж народнай свабодай і прыгнатоўчай народ старой самадзяржаўнай уладай.

— Правільна... верна... — пацвярджалі ў зале.

— ...Сход заклікае сялянскую «Працоўную» і рабочую групу ў Дзяржаўнай думе выступаць рашуча, зусім незалежна ад кадэтаў, кожная са сваімі самастойнымі патрабаваннямі, і заяўляць поўнаасцю патрабаванні народа. Сход звяртае ўвагу ўсіх, хто цэніць справу свабоды, на тое, што паводзіны самадзяржаўнага ўрада і поўная незадаволенасць сялянскіх і агульнанародных патрэб робяць немінучай рашучую барацьбу па-за Думай, барацьбу за поўную ўладу народа, адзіна здольную забяспечыць свабоду і патрэбы народа.

— Гэта ж бальшавіцкая рэзалюцыя! — надрываўся пан у залатым пенсне.

— Сход выражае ўпэўненасць, што пралетарыят па-ранейшаму будзе стаяць на чале ўсіх рэвалюцыйных элементаў народа.

— Вось гэта па-нашаму! — крыкнуў рабочы з балкона. — А то кадэты распінаюцца, быццам яны варочаюць рабочым класам.

Уладзімір Ільіч працягнуў зачытаную рэзалюцыю Панінай:

— Пакорна прашу прагаласаваць.

— Галасаваць! Галасаваць! — патрабавалі рабочыя.

— Будзем галасаваць рэзалюцыю Карпава, — згадзілася Паніна, і было відаць, што яна ўжо справіцца са сходам не можа. Кіраўніцтва мітынгам перайшло ў рукі гэтага каржакаватага чалавека з простанародным прозвішчам Карпаў.

— Прашу падняць рукі, хто згодзен з рэзалюцыяй Карпава, — звярнулася Паніна да сходу.

Зала ашчацінілася тысячамі ўскінутых рук.

— Няхай жыве пераможная рэвалюцыя! — крыху адкінуўшыся назад, абвясціў Ленін, пакланіўся Панінай і знік у натоўпе рабочых.

А ў гэты час у кабінце ўпраўляючага начальнік ахранкі Герасімаў ярасна круціў тэлефонную ручку.

— Станцыя! Станцыя! Паненка! Чаму ніхто не адказвае? Што за чартаўшчына? Паненка! — Герасімаў круціў ручку, і позірк яго слізгаў па тэлефоннаму проваду. — Д'ябальшчына! — прашыпеў палкоўнік, убачыўшы, што з карніза над дзвярыма безжыццёва звешваюцца два канцы перарэзанага проваду.

З залы на лесвіцы вылілася песня:

Отречемся от старого мира,
Отряхнем его прах с наших ног...

8 Рабочы ў кумачовай касаваротцы ўскочыў на падаконнік, сарваў з сябе святочную кашулю і акуратна пачаў яе разрываць на невялікія кавалкі. І вось над галавамі людзей затрапталі маленькія сцягі.

Ясныя дзіцячыя вачаняты... Няхай ніколі не ведаюць яны слёз!
Фотаэцюд А. Каралёва.

ТАКАЯ ўжо, мусіць, матчына душа: нават у хвіліны самай вялікай радасці не ўмее стрымаць слёз — расплачацца, разжаліцца...

Пакуль у двары не адгулі яшчэ намёрзлыя дугі бомамі, пакуль яшчэ там зухавата рэжа гармонік і грыміць бубен, а сват Андрэй Саладуха, як той індук, парасонам расставіўшы полы чорнага кажуха, завіхаецца ля вазоў, Аляксандра Ніканаўна падпёрла плечуком печ ды так і забілася ўся ў нястрымным плачы, які вырываўся аднекуль з-пад самага сэрца.

— Мамачка, не трэба плакаць, — расквечаная вясельнымі ўборами, просіць Тамара. — Усё добра будзе, от пачыце.

— Ды хіба ж я, дачушка, што супраць маю? Гэта я проста так, сама не ведаю... — Аляксандра Ніканаўна выцерла вочы ражком кашміроўкі і, суровая і добрая, пайшла страчаць гасцей.

Міжволі змахнулі па слязіне і пасялковыя кабеты — іх набілася паўноткая хата, бо кожнай цікавіла пагля-

дзець, як Саланевічыха будзе аддаваць замуж старэйшую падчарыцу.

Вяселле спраўлялі не надта каб пышнае: усё рабілася сціпла, але па-вясковаму шумна і весела — з песнямі і танцамі, з жартамі і гучнымі тостамі.

...Згулялі вяселле — і паехала Тамара аж у Высокае, што пад Брэстам. Пасля дзесяцігодкі вучылася там у гандлёвай школе, там і пазнаёмілася з таваразнаўцам Валодзем Сабалюком. Не ведала Аляксандра Ніканаўна, што гэта за лісты амаль штодзень атрымлівала Тамара, каму вечарамі адпісвала іх, аж вось яно што — не паспела як след і нацешыцца сваёй першай памочніцай, як тая вылецела з хаты пад грукат бубна, пад вясельны перазвон бомаў.

Першыя дні хадзіла як сама не свая: здавалася, што ў хаце нешта не так зроблена, нешта згублена, а што — не ведала; думала і вінаваціла сябе, дакарала: самы б час пагуляць дзяўчыне, а вось не дагледзела, аддала замуж такую маладзенькую.

Я люблю

Усё роўна, як выгнала з хаты.

Ды думаць так асабліва не было калі, бо адна выйшла, а ў хаце іх яшчэ сямёра: трое Надзейчыных і чацвёра сваіх. Вось яны—Міша, Валя, Шура, Святлана, Коля, Настулька, Галка,—так і растуць усе, адно пад адным, як тыя гарбузы на агародзе.

Надзейчыны? Чаму Надзейчыны? Хіба ж калі дзяліла іх на сваіх і чужых, ці хоць раз падумала так? Ці мо для таго заставалася тут, каб выхапіць з чужога гора сабе шчасце, а іх, чацвёра, што адно аднаго не падыеме, спурацца, застацца для іх чужой?

Ой не, не была для іх мацыхай; гэта ж сама Надзея даверыла ёй сваіх дзяцей, гэта ж самі дзеці захацелі, каб яна стала іх мамай.

І перад вачамі праплывае тая дажджлівая восень, калі на ўскрайку Ганцавіч раскінулася будаўніцтва гароднінасушыльнага завода, і яна, Шура Тамчук, дзяўчына з-пад Беластока, спыніўшыся тут, на будоўлі, кватаравала ў Саланевічаў. Гаспадыня і кватарантка пасябралі, як сёстры, і ніякіх сакрэтаў ужо не таілі адна ад другой, дзяліліся самым запаветным. Толькі адно ўтаіла Надзея, мусіць, не адважылася сказаць прама. А пачула Шура—і як акамянела, толькі цяжкі клубок падкаціўся да горла—ні дыхнуць, ні слова сказаць.

Надзея ўжо трэці год хварэла, у апошні час ёй стала асабліва дрэнна, і яна нават не падымалася з пасцелі. У той дзень хутка змеркла, бо і сам дзень, дажджлівы і пахмурны, быў як надвечорак. Вярнуўшыся з работы, Шура пераапанулася ў сухое і цяпер тупала на кухні ля печы—гатавала вячэру. У печы дружна стралялі сухія яловыя дровы, булькала ў чыгунку вада-кіпень, а Шура глядзела ў маўклівую бездань ночы, якая тулілася да залітага вадзянымі пацёкамі акна, слухала аднастайную і тужлівую мелодыю асенняй непагадзі. Надзейчыны словы, ціхіх і слабых, дайшлі да яе з другой палатыны, нібы выплылі з гэтага асенняга вадзянога шуму.

— Аляксей,—прасіла яна мужа,—я ведаю, што хутка памру. Нідзе не цягайся, прасі згоды і бяры Шуру. Яна любіць дзяцей, і з ёю яны не будуць сіротамі. Ды перастань смактаць гарэлку. Мне цяжка было глядзець на цябе п'янага, а ёй, дзяўчыне, на столькі маладзейшай за цябе, аддаць сябе толькі чужым дзецям ды не ведаць, не мець сямейнага, свайго жаночага шчасця—ёй і зусім будзе не пад сілу. Для дзяцей, Аляксей, прашу...—Канец гэтай падслуханай размовы, з якой крычала страшная, балючая просьба і да мужа і да яе, патануў у шуме дажджу, які сёкануў, як шротам, па вокнах; і Шуру, нібы аглушыла,—стаяла і баялася паварушыцца, каб не ўпасці.

Дні праз тры Надзея тое ж сказала і Шуры, толькі іншымі словамі. Крыва ўсміхнулася, напрасіла:

— Ты, Шурка, як я памру, хоць у печы дзецям маім паліць будзеш. На яду яны непераборлівыя: будзе цягло, а скарынка хлеба ды бульбіна заўсёды знойдзецца,—і вырастуць.

Хацелася ўцешыць жанчыну, сказаць, што от выдумляе штосьці, што яшчэ сама напавіцца, але той жа цяжкі клубок зноў падкаціўся да горла, і яна заплакала—ропачна, несупешна. І ўсю ноч не магла стрымаць слёз...

Позняя восень барвовым агнём апаліла прыдарожныя клёны, гарачым полымем шуганула над бярозавымі ўзлескамі; першыя замаразкі прыхапілі пад акном вярціні: яны пабляклі, пачарнелі. Шура асцярожна выбірала з зямлі клубні, каб захаваць іх на зіму і будучай вясной зноў ярка запаліць вярціні пад вокнамі аж да самай восені,—іх так любіла Надзея!.. З лугавіны, за лесам, бязладна гарланячы, нібы тысяча скрыпачоў, прабуючы свае смычкі, узнялася чарада жураўлёў; яны выстройваліся ключом, плылі нізка над сатамі і агародамі, па чарзе кідаючы свой развітальны жураўліны боль: «Курлы-курлы-і! Курлы-і-курлы!..» Пяцігадовая Валя, мусіць, упершыню бачыла гэтых вялікіх сірых птушак, упершыню чула зблізку іхнюю балючую распач, якая, відаць, глыбо-

ка кранула дзіцячае сэрца, бо падбегла да Шуры, схавала за руку і закрычала:

— Мамка, глядзі, мамка, жураўлі якія!

І гэта было, як сігнал.

— Жураўлі, мамка!—паўтарыла двухгадовая Шурка, паказваючы ў неба мяккім пальчыкам.

— Сюды, сюды бяжы, мамка,—тут лепш відаць!—наперабой закрычалі і старэйшыя Тамара і Міша.

Шура ад нечаканасці выпушціла з рук вузлаватыя клубні вярціні, стала бездапаможна аглядвацца, нібы просячы дапамогі—дагэтуль называлі яе дзеці толькі цёпцый Шурай,—і вочы яе сустрэліся з другімі вачамі: абанёршыся локцямі на паркан, глядзеў на яе Аляксей; мужчына вінавата апусціў галаву.

— Даруй, Шура, я гэтаму іх не вучыў,—сказаў ёй вечарам.—Бач, дзеці самі казалі тое, чаго не рашыўся сказаць я сам. Любяць яны цябе.—І, крыху памаўчаўшы, запытаў:—Дык што ж рабіць цяпер, парай?

— Трэба нешта рабіць,—адказала яна. Уважліва паглядзела гаспадару ў вочы і дадала:—Я іх таксама люблю, Аляксей...

...А потым пайшлі і свае дзеці. Ды адно за адным. Толькі спрабавала пруткаць сваіх мяккіх ножаў Святланка, прыспешвае Коля: вылазь, сястрычка, з калыскі, твае ножкі ўжо бегаць умеюць, а калысачку займу я. Змена ўладароў калыскі адбывалася са здзіўляючай хуткасцю: Коллю напрасіла адтуль Настулька, Настулька—Галка; яна, паўтарагадовая, і зараз уладар гэтага зайздроснага месца.

Тыя, хто прайшоў праз калыску, неўзабаве аж на дзесяць гадоў патрабавалі кніжкі, сшыткі—ішлі ў школу. Вось толькі на Мішу Аляксандра Ніканаўна спярша вельмі пакрыўдзілася: скончыў сем класаў і сказаў, як адрэзаў:

— Усё, хопіць. Інтэлігентам быць не хачу, вучонага з мяне не выйдзе, а трактарыст атрымаецца добры.

І паехаў у Волгаградскую вобласць, у школу механізатараў. Нядаўна быў завітаў у госці, дык такі кавалер вы-

рас, такім інтэлігентам стаў—паглядзець ды падзівіцца толькі!

Растуць дзеці. Валя ўжо ходзіць у дзевяты клас, Шура—у пяты, сёлета ў першы пайшла і свая старэйшая, Святлана. Добра вучацца дзяўчаткі, старанныя ўсе. Кожная новая «пяцёрка», чыя б яна ні была, прыносіць Аляксандра Ніканаўна добрую мацярынскую радасць.

Растуць дзеці. І для іх усіх Аляксандра Ніканаўна аднолькавая: у хаце—мама, на вуліцы—наша мамка.

Растуць дзеці. Бывала ўсялякага, бо нялёгка гадаваць іх: і сварылася, і дакарала, і ўгаворвала, толькі ніводнага не вытнула, ніводнага не ўпільнула чым-небудзь балючым...

Неяк тады, у першыя дні яе замужжа, вярнуўся з работы Аляксей п'яны. Па хаце бегалі, дурасліва свавольчы, дзеці. Цяжка паглядзеў на іх бацька і закрычаў:

— Вы сціхнеце ў мяне, чарцяняты?!

Сціснуўшы кулакі, ён рушыў на дзяцей.

І без таго смуглатварал Аляксандра Ніканаўна аж пачарнела. Загарадзіла сабой дзяцей, прыгразіла:

— Не бі! Паспрабуй толькі!

Аляксей адступіў назад. А назаўтра, напрасіўшы прабачэння, сур'ёзна запытаў:

— Чаму ты дзяцей, Шура, ніколі не б'еш? Хіба ж не б'вае за што? Яны скоро табе на галаву пазалазяць.

Аляксандра Ніканаўна нібы міма вушэй прапусціла яго словы. Загаварыла пра іншае:

— У Мішкі сшыткі кончыліся,—купіць трэба. І Тамара расце,—абноўку спраўляць трэба...—і спахавілася:—А аб тым, што дзяцей біць можна,—забудзь! Не дазволю...

Ці не адсюль пачатак той вялікай любові, якая так хораша аб'яднала гэтую вялікую сям'ю!..

Калі абсядуць вакол яе прыціхлыя, смуглатварыя і русавалосыя, дапытлівыя галоўкі, шэпча яна ім, і малым, і дарослым, нібы казку:

— Я люблю вас, дзеці!..

І тыя, хінуўшыся да яе, шэпчаць свой адказ:

— І мы цябе, мамка!..

...Часта ў Ганцавічах на Лясной вуліцы можна спаткаць высокую, чорнавалосую жанчыну, Аляксандру Ніканаўну Саланевіч. Не называйце яе мацыхай. Яна ў свае няпоўных сорок заслужыла самага пяшчотнага, дарагога і вялікага: мама.

Іван КІРЭЙЧЫК

г. п. Ганцавічы,
Ляхавіцкі раён.

Сустрэча з юнацтвам

Аляксандра УС

Мал. Ю. Пучынскага

А п а в я д а н н е

У ГЭТЫМ далёкім азёрным краі, куды нядаўна закінуў мяне лёс, не было каму спагадаць у маім няшчасці. Удзень я быў заняты службовымі абавязкамі і не адчуваў сваёй адзіноцты, але пасля, астаўшыся сам-насам, доўга мераў крокамі ўдоўж і ўпоперак свой невялікі пакойчык пад мерны шум векавых хвой, што асцярожна заглядвалі ў акно.

Смерць Марыны ўсё перавярнула ва мне. Разам з ёю адышла часціна і майго асабістага «я». Цяпер я дараваў Марыне ўсё — і неўраўнаважанасць характару, і жыццёвую непрыстасаванасць, і яе нервовасць, і вечную незадаволенасць. Перада мной усплывала да самых нязначных драбніц наша сумеснае жыццё, дзе было так мала радасцей. Але хіба толькі яна была ва ўсім вінавата? Відаць, у мяне не хапала той цягліваасці і тактоўнасці, без якой сумеснае жыццё ператвараецца ў нудную павіннасць.

Асабліва пакутліва было ў вольныя ад работы дні. Можна было б махнуць у Энск — усяго якіх дзве гадзіны язды па асфальтаванай шашы. Але ехаць туды чамусьці не вельмі хацелася, чаму — я не мог зразумець. Нарэшце ўспомніў: Саша Казачок! Мне не хочацца ехаць туды, дзе жыве мой былы аднапалчанін, а цяпер — незразумелы і чужы мне чалавек.

У адзін з асабліва тужлівых вечароў я сеў у газік і па-

ехаў у адваротным напрамку — да раённага цэнтра суседняй вобласці, дзе я яшчэ ні разу не быў. Вецер сярдзіта зрываў апошняе лісце з дрэў і няўмольна гнаў яго па асфальце, напамінаючы, што не за гарамі зімовыя мяцеліцы. Якраз гэтай парой я быў летась у камандзіроўцы ў Энску. У рэстаране за полуднем і сустрэўся мне Сашка — цяпер Аляксандр Сцяпанавіч, распаўнелы, чырванатвары мужчына. Пасядзелі мы з ім, пагаварылі. Пагаварылі... Шкада, што я тады не сказаў таго, што думаў. Не хацеў пакрыўдзіць былога сябра...

Што ён раскажыў тады? У яго ўласны дом, уласная машына... Што ж, няхай, як кажуць, бог дае, хіба гэта дрэнна? Але вось ён утаропіўся ў мяне пасалавелымі вачыма і сказаў з п'янай усмешкай:

— Адно кепска — жонка дапякае. Ведае маю слабасць да жаночага полу, і як толькі засячэ — прапаў Казачок, нібы швед пад Палтавай. Вось так, браце, воўк сабакі не баіцца, але зьягі не любіць. А цяпер давай будзем закругляцца. Тут адна дамачка прыезджа абыццала прыйсці. Не старэе душа ў Сашы Казачка, ды й годзе. Я і на вайне не губляўся. Помніш нашу радыстачку, прыгожанькую такую. Вайна ўсё спісала.

Я ледзь стрымаў тады сваю агіду. Падняўся і выйшаў з рэстарана не развітаўшыся. Як змяніўся гэты чалавек за час нашай разлукі! А можа я проста не заўважаў раней таго, што было ў гэтым прыгожым хлопцы з тонкімі рысамі твару і смальняной чупрынай?..

Хуткая язда некалькі супакоіла мае нервы, і ў мяне ўпершыню за доўгі час з'явілася жаданне пабыць сярод людзей. Праезджаючы паўз Дом культуры, я спыніў машыну і прачытаў напісаную ад рукі аб'яву: «Заклучны канцэрт мастацкай самадзейнасці».

Што ж, можна зайсці і паглядзець на самадзейных акцёраў.

— Таварыш, — падышоў да мяне ў фае юнак з чырвонай павязкай на рукаве, — канцэрт пачаўся! — Але, як відаць, перадумаўшы, ён лагодна дадаў: «Хадзем, я ўладкую вас».

Следам за хлопцам я ўвайшоў у залу і сеў на ўказанае крэсла. На сцэне стаялі дзяўчаты ў доўгіх белых сукенках, а за іх спінамі — хлопцы-спевакі ў чорных касцюмах і вышываных кашулях. Ля мікрафона спявала маладзенькая дзяўчына ў такой жа доўгай белай сукенцы. У яе голасе было нешта чароўнае, што кранала сэрца. Хор выканаў яшчэ некалькі песень, але я чамусьці не мог адарваць вачэй ад тоненькай маладой салісткі. Мне здалася, што недзе яе сустракаў. Але дзе — ніяк не мог успомніць. Напэўна, гэта толькі здалася. Мілая ўсмешка дзяўчыны бянтэжыла і хвалявала, я ўсё больш пераконваўся, што гэтая ўсмешка знаёма мне. Але дзе і калі мог яе бачыць?

І раптам нібы маланка бліснула: я ўспомніў радыстку Надзейку з нашага падраздзялення. Тоненькую, зграбную, у пілотцы, крыху ссунутай на левае вухо. Такая з мілай усмешкай на вуснах запамнілася яна з першай сустрэчы. Падабенства Надзейкі з дзяўчынай у белай сукенцы не выклікала сумнення. Я больш не слухаў харыстаў, думкі перанеслі мяне ў трывожныя франтавыя гады.

Рыхтаваліся да наступлення.

Нас, пяцёрых разведчыкаў, перакінулі ў варожы тыл. Заляглі ў хмызняку, агледзеліся, прыслухаліся. Доўга чакалі зручнага выпадку, пакуль не пачулі шум матацыкла. Адзін з немцаў загінуў у перастрэлцы, другога схпілі жывым. У партфелі аказаліся вельмі важныя звесткі. Надзейка перадала іх па радыі камандаванню і прыняла загад: «Даставіць «языка» жывым». Заставацца далей у гэтым лесе было небяспечна. Немцы пачнуць шукаць матацыклістаў і могуць нашу радыю запеленгаваць. Мы паклалі звязанага «языка» на плашч-палатку і пацягнулі волакам. Пяць дзён прабылі мы ў тыле ворага.

Выходзілі з варожага тылу з боем. Тады і быў цяжка паранены наш баец Халынок. Сашка Казачок, самы дужы сярод нас, узваліў яго на плечы і нёс, нёс аж да знямогі. А потым мы змайстравалі насілікі... Як Надзейка глядзела тады на Сашку! Але гэта, здаецца, заўважаў толькі я.

Цяжкая гэта была гадзіна, цяжкая яшчэ таму, што побач з намі была Надзейка. А яна з апошніх сіл трымалася, як герой. Толькі па глыбока запалых вачах было відаць, як ёй цяжка. Але асабліва дасталася на нічыйнай зямлі.

Фашысты рассыпалі па ўсёй паласе яркія ракеты-ліхтары. Светла, нібы ўдзень. Ледзь падымеш галаву, як кулямётны агонь прыціскае да зямлі. Нарэшце, нас заўважылі з нашага боку і адкрылі масіраваны агонь па праціўніку. Здавалася, змяшаліся зямля і неба. Нас засыпала зямлёй, аблівала халоднымі пырскамі балотнай вады. А мы паўзлі па хмызняку і купінах. І ўсё ж выбраліся з гэтага пекла.

Як зорка ясная ў цемры ночы, свяціла мне ў тыя часы

Надзейка. Часам дзіўна складаюцца ўзаемаадносіны паміж людзьмі. Я шкадаваў, што не сказаў Надзейцы пра маё пачуццё. Але хіба мог я гэта зрабіць, калі пры сустрэчы з дзяўчынай перасыхала ў горле, язык нібы прырастаў. Я лічыў за шчасце ўпотаі любавання Надзейкай, думаць пра яе. Яна памагала мне жыць у той нялёгкай час. Ідучы ў разведку, я верыў у свае сілы, спадзяваўся прарвацца праз усе перашкоды і выканаць заданне.

Надзейка да ўсіх адносілася ўважліва і цёпла, нікога асабліва не вылучала сярод нас.

— Вось і мая жонка якраз такая, — задуменна гаварыў Сенья Драздовіч, Надзейчын зямляк. — Добрая, ласкавая, прыгожая. І вочы-сінія-сінія, як васількі ў жыццё.

Усе мы паважалі сваю маладзенькую сяброўку. А калі самы зласлівы сярод нас, худы чарнявы Косця Малышаў, бурчаў сабе пад нос што-небудзь, як нам здавалася, абразлівае для Надзейкі, мы наваліваліся на яго, прымушаючы прасіць прабачэння.

Разам з прыходам Надзейкі ў жыццё нашага падраздзялення ўвайшло нешта светлае і чыстае. У яе прысутнасці з нашых вуснаў не зрывалася грубага слова. Нават Сашка Казачок не расказваў пры ёй непрыстойных анекдотаў. Мы сталі часцей мыць белыя падкаўнерыкі і наогул больш сачыць за сабою.

Хіба мог я, просты салдат з непрыгожым рабым тварам, спадзявацца, што Надзейка калі-небудзь пакахае мяне? Праўда, недзе ў глыбіні душы жыла надзея і сагравала. Можна, і мае сябры песцілі такую ж надзею, толькі мы не гаварылі пра гэта адзін аднаму.

Задуменна маё перарвалі словы са сцэны: «Хор выканае «Рэчыцкую лірычную». Салістка — Саша Сарокіна». Наперад выйшла яна, тая самая дзяўчына ў белай сукенцы. Што гэта, можа, я недачуў? Прозвішча Надзейкі таксама было — Сарокіна. Я больш не мог спакойна сядзець, я не мог больш чакаць. У зале гучалі апладысменты, а я ўзняўся і пайшоў за кулісы.

— Скажыце, калі ласка, як завуць вашу маці? — спытаў я ў дзяўчыны.

— Надзея Іванаўна.

Я стаў перад Сашай і не верыў сваім вушам. Хацеў задаць яшчэ некалькі пытанняў, але не мог і толькі спытаў: «А дзе ваш тата?»

— Таты ў мяне няма, ён на фронце загінуў.

— Мне абавязкова патрэбна пабачыць вашу маці. Неадкладна, зараз жа!

І я запрасіў Сашу паехаць разам са мной. Відаць, ёй не вельмі хацелася пакідаць клуб, але мінут праз пяць яна выйшла з дзвяма сяброўкамі, і мы паехалі. Побач са мной сядзела дзяўчына, дачка Надзейкі! Той Надзейкі, што перад самым канцом вайны выйшла з нашай часці зусім нечакана, яе дэмабілізавалі цяжарную. Навіна гэтая балюча ўразіла нас. Хто ж ён? Мы губляліся ў здагадках. Толькі Сашку Казачка гэта, здаецца, зусім не цікавіла. Спачатку мы доўга маўчалі. Потым крыўда прарвалася.

— Усе яны такія, толькі прыкідваюцца святымі. Што я вам казаў? — скрозь зубы выціснуў Косця. — Будзе гэта і табе, Сенька, — верыш сваёй, гадаўцы, лістоў кожны дзень чакаеш. А яна там, глядзі, папаўненне прынясе, пакуль вернешся...

— Змоўкні! — азваўся Сенья і сціснуў кулакі.

— А чаго мне маўчаць! — не здаваўся Косця. — Маліліся на яе, а я казаў вам даўно, што ніводная дзеўка не варта гэтага.

Выліўшы сваё абурэнне і горыч крыўды, мы доўга моўчкі ляжалі. Я ў тую ноч так і не заснуў.

Надзя, Надзейка, светлавая радасць мая! Хто ж гэты мязотнік, што ашукаў цябе, а цяпер маўчыць, баіцца прызнацца, сказаць нам: «Яна — мая жонка». І гэты падлюга ходзіць між нас, жыве побач з намі. І мы яму верым. Я быў упэўнены, што Надзейку ашукалі. А яна маўчыць, не называе яго імя. Не называе, бо, напэўна, кахае яго...

Падзеі на фронтах хутка развіталіся. Неўзабаве скончылася вайна, а я ўсё не мог забыцца пра Надзейку. Часам мне здавалася, што ёй цяпер вельмі патрэбна дапамога, падтрымка. Дзе і як яна ўладкавалася з дзіцем на руках? Я спрабаваў знайсці яе, але дарэмна. Па адрасу, які быў у штабе, Надзейка не жыла.

І вось цяпер, праз столькі гадоў, я натрапіў на яе след. Хутка-хутка стукне сэрца. Я чамусьці цвёрда верыў, што маці маладзенькай спявачкі і ёсць Надзейка Сарокіна. Сумнення быць не магло. Побач, ля мяне — яе жывы партрэт, яе дачка з такой жа мілай цудоўнай усмешкай.

Праз некалькі хвілін, збочыўшы з шашы, мы апынуліся ля двухпавярховага будынка школы.

Дзяўчаты выскочылі і развіталіся, а мы з Сашай узняліся на другі паверх і ўвайшлі ў невялікі пакойчык.

— Хто там? — даляцеў да мяне мяккі, павучы голас. Яе голас!

— Ты, Сашок?

— Я, мама, толькі не адна. Выйдзі, калі ласка. Цябе хочаць пабачыць.

Праз момант на парозе паказалася і застыла постаць жанчыны. Яна не была падобна на тую Надзейку, памяць аб якой захавалася ў маім сэрцы. І ўсё ж гэта была яна.

— Надзейка... прабачце, Надзея Іванаўна, — вырвалася з маіх грудзей. Я кінуўся ёй насустрач, абхапіў за плечы і пацалаваў у абедзве шчакі.

— Вось дык сустрэча, вось дык нечаканасць, — радасна вымавіла яна.

А Саша стаяла побач і глядзела на нас шырока раскрытымі вачыма.

Успаміны нахлынулі і захапілі нас у свой палон. Надзейка ўсміхалася сваёй ласкавай усмешкай, а я глядзеў на яе і глядзеў... Гэта ўжо не была колішняя зграбная дзяўчына, яна папаўнела. Але сінія вочы, цяпер у праменьчыках маршчынак, і мілая ўсмешка — тыя, што і раней. Мы доўга сядзелі за сталом у той вечар. Я расказваў аб усіх, пра каго ведаў: хто дзе жыве, што робіць. Расказваў і пра сябе: дзе працаваў, як склалася маё жыццё, якое гора мяне напаткала некалькі месяцаў назад, калі пры аўтамабільнай катастрофе загінула мая жонка.

Надзейка гаварыла аб сабе мала і скупа. «Вучылася завочна, скончыла інстытут. Настаўнічаю. Вельмі люблю сваю працу. Жывем удзвюх з дачкою». Адчувалася, што яна нешта недагаворвае, і мне вельмі карцела дазнацца: сустрэўся любімы чалавек на яе шляху ці не. Але спытаць пра гэта не адважыўся.

Неяк непрыкметна я зноў пачаў успамінаць пра нашых колішніх сяброў, тым больш, што Надзейка ні з кім з іх за многа год не сустракалася. І тут мне прыгадалася нядаўняя сустрэча ў рэстаране.

— А ты ведаеш, — звярнуўся я да Надзейкі, — з кім я бачыўся нядаўна ў камандзіроўцы? З нашым камандзірам падраздзялення, з Сашкам Казачком.

Надзейка рэзка адхіснулася ад стала, і я заўважыў, як збялеў яе твар.

— Мама, мамачка, што з табою? — кінулася да яе Саша.

— Ды нічога, так сабе. Ідзі адпачываць, дачушка.

Надзейка дакранулася да рукава майго кіцеля і папрасіла: «Раскажыце, што вы ведаеце пра яго...»

Ці ўсё я раскажаў Надзейцы? Не, не ўсё, няхай яна мне даруе. Не мог жа я сказаць ёй, як Саша ўспамінаў пра яе... Але Надзейка ўсё зразумела і нізка апусціла сваю гордую галаву.

Мы доўга сядзелі моўчкі. Аб чым думала Надзейка? Я адчуваў, што, не жадаючы таго, зрабіў ёй вельмі балюча. Нарэшце яна паднялася з крэсла, але зараз жа зноў апусцілася. Размова не ладзілася. Я разумеў, што лепей за ўсё пакінуць Надзейку адну з яе думкамі. Але не мог вось так проста падняцца і пайсці, нічога не сказаўшы і на гэты раз пра свае пачуцці да яе.

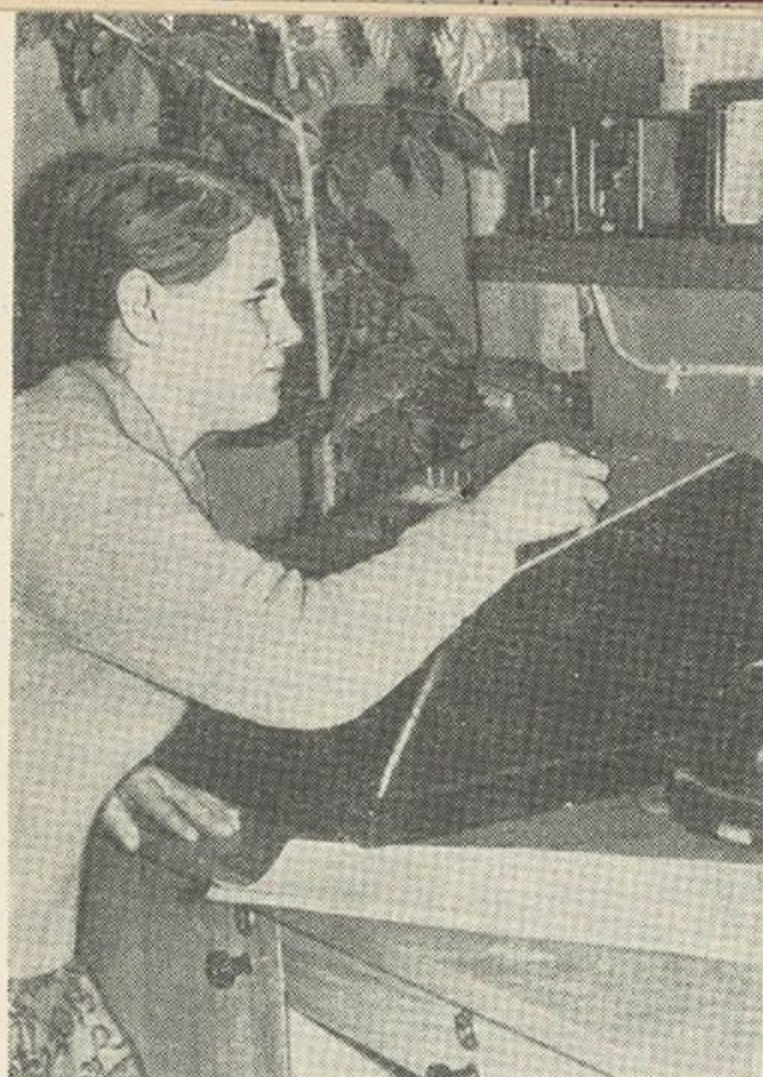
Надзейка першая працягнула руку на развітанне.

— Да пабачэння, пагаворым іншым разам, — прамовіла яна. Я ўздрыгануўся ад радасці, так многа для мяне было ў гэтых словах. У іх чулася надзея!

«Бывай, мая Надзейка. Мы хутка, вельмі хутка ўбачымся», — хацелася мне сказаць. Але я моўчкі паціснуў яе руку і выйшаў з пакоя.

Вечер суняўся. На небе гарэлі зоркі. Яны асвятлялі мне шлях. Я ехаў павольна і радаваўся зоркам, радаваўся небу, гэтаму неабсяжнаму свету, у якім я праз гэтулькі год адшукаў сваю мару, сваё юнацтва...

Дыпетчар Кацарына Жарнасек за пуль-
там кіравання шчылінамі.
Фота П. Нікіціна.

Шклянкі ВАДЫ

Ці даводзілася вам спякотным лі-
пеньскім поўднем ісці сасновым бо-
рам?

Сонца — амаль над галавой, а ў па-
ветры — густы пах разагрэтай сасно-
вай смалы. Птушыныя галасы злі-
ваюцца з шумам стромкіх верхавін
у адну цудоўную лясную мелодыю.
А вось, — чуеце, — яшчэ адзін голас
уплываеца ў адвечны спеў бору. Гэта
ён надае закончанасць магутнай ляс-
ной сімфоніі. Дзіцячым смехам зві-
ніць і булькае маленькая ручайка,
светлая і празрыстая. Вы апускаецеся
ля яе на калені, набіраеце поўныя
прыгаршчы пахучай лясной вады,
і яна халодзіць вусны, шчокі і зры-
ваецца, падае цудоўнай залацістай
слязінкай. У ёй — водар лясных траў,
птушыны гоман і сасновая жывіца-
смала. У ёй — уся родная зямля...

Такая яна, вада — непаўторнае
прыроднае багацце, без якога немаг-
чыма жыццё... Але ці часта мы, гара-
джане, задумваемся над тым, як пры-
ходзіць яна ў нашы кватэры? Напэў-
на, іншы раз не ідзем у думках далей
звычайнага металічнага крана, з яко-
га льецца ў шклянку смачная вада...

Можа хто запярэчыць: ці такая ўжо
і смачная? Дык вось, паслухайце.
Вада, якую атрымлівае Мінск, —
артэзіянская, самай высокай якасці,
таму што бярэцца яна з пад зямлі,
фільтруецца натуральным грунтам.
У яе складзе многа мінеральных со-
лей і таму вада прыемная на смак.

У кабінце Аляксандра Кандрата-
віча Сакалоўскага, упраўляючага Мін-
водаканалтрэста, вісць на сцяне вя-
лікая карта горада. Праўда, яна не
зусім звычайная, бо перакрэслена, аб-
лытана ніткамі водаправода. 500 кі-

ламетраў — агульная працягласць яго
гарадской сеткі.

Краны ў кожнай кватэры, фантаны
ў скверах, вада для патрэб прадпрыем-
стваў — горад, нібы гігант, п'е і п'е
ваду. І здаецца, што ніколі не напі-
ваецца, расходуюць кожныя суткі шмат
тысяч кубічных метраў вады. А калі
ўлічыць, што кожны дзень запаль-
ваюцца агні ў новых кватэрах, і сотні
навасельцаў, аглядаючы іх, радуецца
ўсім выгодам — дык і гэтай вады бу-
дзе малавата. Ужо ў 1963 годзе горад
атрымае столькі тысяч кубічных мет-
раў вады ў дзень, колькі запланавана
на апошні год сямігодкі. А ў апошнім
годзе сямігодкі лічба ўзрастае яшчэ
на 30 працэнтаў.

— Вады многа, вада смачная, вада
не дарагая, дык чаму ж ёю не кары-
стацца? — гэта думка прыйдзе ў га-
лаву, напэўна, кожнаму.

І людзі, што забяспечваюць горад
вадой, ветліва адказваюць:

— Карыстайцеся, калі ласка, толь-
кі рабіце гэта разумна, не траціце
ваду дарэмна. Можа, хто і не ведае,
што яна — багацце?

...Давайце зойдзем летнім днём
у пад'езд вялікага шматпавярховага
дома, паслухаем, што робіцца за зачы-
ненымі дзвярыма кватэр. Вось у гэ-
тай, дзесятай, цішыня. Напэўна, усе
пайшлі на работу. І раптам: кап-кап-
кап... Цурчыць і льецца на кухні
струменьчык вады. Можа, маладая
гаспадыня спяшалася і забыла закру-
ціць кран?

Не, якраз наадварот, яна адкруціла
яго спецыяльна, бо раніцою купіла
ў магазіне бутэльку малака. Пакуль
вернецца з работы — малако сагрэе-
ца, ды і сапсавана можа, а так —
нібы з халадзільніка.

А колькі каштуюць восем кубічных
метраў вады, што выцекла з крана за
той час, пакуль жанчына была на ра-
боце, хадзіла па магазінах, гутарыла
са знаёмымі? Дык ведайце, што вада,

страчаная дарэмна, каштуе ў два ра-
зы даражэй, чым бутэлька малака.

...Рана прачынаецца горад. За-
пальваюцца першыя агні, звяняць на
вуліцах трамваі. А на вадаpomпавай
станцыі, што размясцілася воддалё
ад шумнага, ажыўленага праспекта,
прымае змену дыспетчар Мікалай Фё-
даравіч Арсенін.

Чалавеку, які не знаёмы з воднай
гаспадаркай, нічога не скажучы зялё-
ныя і чырвоныя лямпачкі, што гараць
на кіруючым пульце станцыі і звяз-
ваюць яе з дзесяткамі шчылін, якія
размешчаны далёка за горадам. Ад-
туль, з глыбіні 70- ці 300-метровага
пласта, ідзе на станцыю вада, а пасля
расцякаецца па трубах, каб прыйсці
ў вашу кватэру чыстым празрыстым
струменьчыкам.

Шэсць гадзін раніцы... У машын-
най зале працуюць магутныя рухавікі.
Горад працнуўся, яму патрэбна вада,
і стрэлачка расходомера рухаецца ня-
спынна — то ўверх, то ўніз... І так
будзе ўвесь дзень: то крыху змян-
шаецца, то бурна ўзрастае ў гадзіны
«лік» расход вады. Аж да таго часу,
пакуль горад не засне...

Толькі няхай вас не хвалюе, што
сёння хтосьці возьме вады больш,
а вам не хопіць. Гэтага ніколі не зда-
рыцца, бо людзі, якія забяспечваюць
наш горад вадой, чулыя, уваж-
лівыя і клапацлівыя. Калектыў вада-
pomпавай станцыі № 3 носіць ганаро-
вае званне калектыву камуністычнай
працы і працуе выключна акуратна
і дакладна.

Таму хвалявацца няма падстаў ні
сёння, ні на будучае. Скажам па сак-
рэту: у ваколіцах Мінска вяліся ня-
даўна гідрагеалагічныя даследаванні
і знойдзены месцы, што могуць да-
ваць новыя тысячы кубічных метраў
вады ў суткі.

Так што піце, калі ласка, мінскую
ваду.

Ірына УГАЛЬНІК

НОВЫЯ ФІЛЬМЫ У МАІ

Э К Р А Н

...Асветлены пражэктарамі, у
пад'ездзе стаіць высокі даўно
не голены мужчына ў панашаным
паліто і пакамечаным капелюшы.
Яго позірк прыкаваны да лесвіцы,
дзе, прыхіліўшыся да парэнчаў,
сядзіць маленькі хлопчык і ў за-
думенні водзіць цвічком па пры-
ступцы.

— Ну, а потым што трэба зра-
біць? — чуваць патрабавальны шэпт
мужчыны.

— Потым я дачанаюся, калі ма-
лочнік абыдзе дом, — адказвае
хлопчык.

— Які дом? Зялёны?

— Не, наступны.

— А чаму не зялёны?

— Ды ну, тата, я ж ведаю. У зя-
лёным ёсць дзверы на вуліцу, а
той яму трэба абыходзіць з завул-
ка. Ды я змагу, тата, чаго ты баіш-
ся!..

Такім дыялогам пачынаецца но-
вая мастацкая кінааповесць «Ма-
нэта», створаная рэжысёрамі
А. Алавым і В. Навумавым на кі-
настудыі «Масфільм» па матывах
аповяданняў прагрэсіўнага амеры-
канскага пісьменніка Альберта
Мальца.

Ва ўсіх герояў гэтай кінакарці-
ны розны лёс, але іх радніць ад-
но... — галеча. Галеча непазнаваль-
на змяняе людзей, кіруе іх учын-
камі, штурхне на злачынствы.

Бацька пасылае сына, красці
малака для хворай сястры, і калі,

нарэшце, хлопчык прыносіць жада-
ную бутэльку малака, бацька, які
сачыў за ім, крычыць: — Я ніколі
не краў! — і ў голасе яго распач і
боль, у вачах слёзы...

Так жывуць убогія кварталы
рознапавярховай Амерыкі, такімі
яны паўстаюць у творах А. Маль-
ца, такімі ўбачыць іх глядач і ў кі-
накарціне «Манета», галоўныя ро-
лі ў якой выконваюць акцёры
А. Папоў, А. Плят, Э. Гарын,
Г. Стрыжанаў.

За апошні час нашы кінема-
таграфісты стварылі нямала філь-
маў, якія выкрываюць рэлігію,
хлуснік і крывадушнасць «божых
угоднікаў», што калечаць душу і
жыццё чалавека. У маі на экраны
рэспублікі выпускаецца новая ан-
тырэлігійная кінакарціна «Канец
свету», створаная рэжысёрам Б. Бу-
ннеевым на кінастудыі імя М. Горь-
кага па сцэнарыю В. Салаўёва.

Кінааповяданне вядзецца ад асо-
бы вясковага хлопчука Сашы Лі-
кардокіна. У яго ролі здымаўся ма-
ладак акцёр Вячаслаў Сокалаў.
Айца Міхаіла іграе Станіслаў Люб-
шынь, матушку Клаўдзію — Лая
Смірнова. У фільме глядачы ўба-
чаць таксама прадстаўнікоў ста-
рэйшага пакалення: В. Паліцайма-
ка (Філін), Т. Пельцар (Матрона),
В. Папову (Агаф'я).

Шмат вясёлых мінут прынясе
гледзцам кінакамеда «Яблык раз-
ладу» вытворчасці кінастудыі
«Масфільм». Аўтары сцэнарыя —
М. Бірукоў, Г. Штайн і В. Плучак,

МЕСЯЦ кастрычнік, як і ўся восень мінулага года, выдаўся ясным, сухім. Лёгка вячэрнія замаразкі рабілі паветра яшчэ больш празрыстым і чыстым. Дыхалася лёгка.

У адзін з такіх кастрычніцкіх вечароў у вёсцы Зазерка Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці спраўлялі вяселле Ірына і Віктар. Радня і госці радаваліся, глядзячы на шчаслівых маладажонаў, радаваліся іх шчыраму каханню, іхнім першым радасцям...

Пачаліся танцы. Моладзь закружылася ў вихуры вальса... У гэты час агульная ўвага была прыцягнута з'яўленнем двух маладых людзей, апранутых элегантна, з густам. Яны і трымаліся добра. Галантна запрашалі дзяўчат да танца. Танцавалі таксама важна, прыгожа, а потым далікатна за руку адводзілі на месца кожны сваю даму... Заўважыўшы новых кавалераў, кожная з дзяўчат, натуральна, жадала быць запрошанай. Шчаслівай аказалася Марыя — яе на кожны танец запрашаў адзін з незнаёмых. Бялы, з вялікімі блакітнымі вачыма, ён з такой павагай і пяшчотнасцю глядзеў на яе... Шчо-кі Марыі, і без таго румяныя, чырванелі, як ружы. А вочы чорныя, як вішні, святліліся шчаслівым блескам. Увага ўсіх прысутных была звернута на іх дваіх... У адным з танцаў незнаёмы прадставіўся: яго звалі Аляксандрам.

Была позняя ноч, калі закончылася вяселле. Аляксандр пайшоў праводзіць Марыю. Доўга блукалі яны па заснуўшай вясковай вуліцы, не маючы сіл расстацца. Аляксандр расказваў пра свой Мінскі трактарны завод з любоўю, пра сваю работу ў аддзеле тэхнічнага кантролю слесарам гаварыў з захапленнем. Ён любіў сваю справу. І не таму, што яна давала яму 120 рублёў у месяц, не лічачы камандзіровачных... Марыя

Запіскі юрыста

КАХАННЕ І КВАТЭРА (АБО ПАСЛЯ ВЯСЕЛЛЯ)

слухала яго з захапленнем і са смуткам думала: вось як працуюць людзі, як цікава ім на вялікім заводзе, у вялікім горадзе. Гэта не тое, што ёй, Марыі, у Рудзенску, у райпрамкамбінаце працаваць краўчыхай, жыць на прыватнай кватэры і толькі па суботах і на выхадны дзень прыязджаць да бацькоў у вёску Зазерку...

...Увесь гэты дзень на рабоце Марыя думала пра Сашу (у думках яна яго называла ўжо так). Зноў і зноў успамінала дзівосны ўчарашні вечар і танцы. І чакала абяцанай сустрэчы з Аляксандрам. Яна ніколі яшчэ не сустракала такіх маладых людзей — такіх высакародных, такіх разумных і дасведчаных... Ды і не дзіўна — ён жа быў кадравым рабочым такога велізарнага завода, як Мінскі трактарны.

Надышоў жаданы дзень сустрэчы. Марыя апранула сваю самую любімую блакітную сукенку. Яна так была ёй да твару. Так прыгожа аблягала яе статую фігуру!.. Марыя нічога не сказала маці, калі тая спытала, куды ідзе дачка такая прыбраная...

І толькі выйшла яна з дому, як да варотаў, як у казцы, падкаціў «газік». З машыны выйшлі Аляксандр, яго даўні сябар Васіль, а з імі і яшчэ нейкі салідны мужчына — як аказалася потым — родны дзядзька Аляксандра. Ветліва пакланіўшыся Марыі, прыезджыя спыталі дазволу зайсці ў дом... Прывіталіся з гаспадыняй дома. Даволі такі агаро-

шыўшы жанчыну, яны раптам звярнуліся да яе: так і так, маўляў, прыехалі сватаць дачку вашу. Прымайце, матуля. Не ведае, маўляў, спакою Аляксандр з таго часу, як убачыў вашу дачку Марыю. З вяселлем трэба паспяшацца, таму што ў Аляксандра ў горадзе хутка будзе новая кватэра. У самым цэнтры сталіцы! Што лепшае трэба для маладой сям'і, для шчаслівага жыцця!

Пачуўшы пра сватанне, Марыя зачырванелася. Як, ужо сваты? Яны ж з Сашам так мала ведалі адзін аднаго... Няхай пазнаёмяцца бліжэй, няхай пазнаюць лепш адзін аднаго, запярэчыла і маці. Але тут у размову ўступілі прыяцель Васіль і дзядзька Аляксандра, — маўляў, чаму такое недавер'е? Хіба не бывае кахання з першага позірку? Хіба не жывуць шчасліва людзі, якія стварылі сям'ю адразу пасля першага знаёмства? Нарэшце, дзе ёсць такі закон, што трэба было год або два сустракацца і толькі тады ісці ў ЗАГС? Жаніх — хлопец скромны. Гэта відаць і так. Нікога раней не кахаў, не сустракаўся з дзяўчатамі, хоць і 27 год мае. Чым жа дрэнны для Марыі такі прыгажун, як наш Аляксандр?

— І нашай толькі 21-ы год — спяшацца быццам і няма чаго... — зноў паспрабавалі запярэчыць маці і старэйшая сястра Марыі, Люба, але сваты не далі ім вымавіць слова.

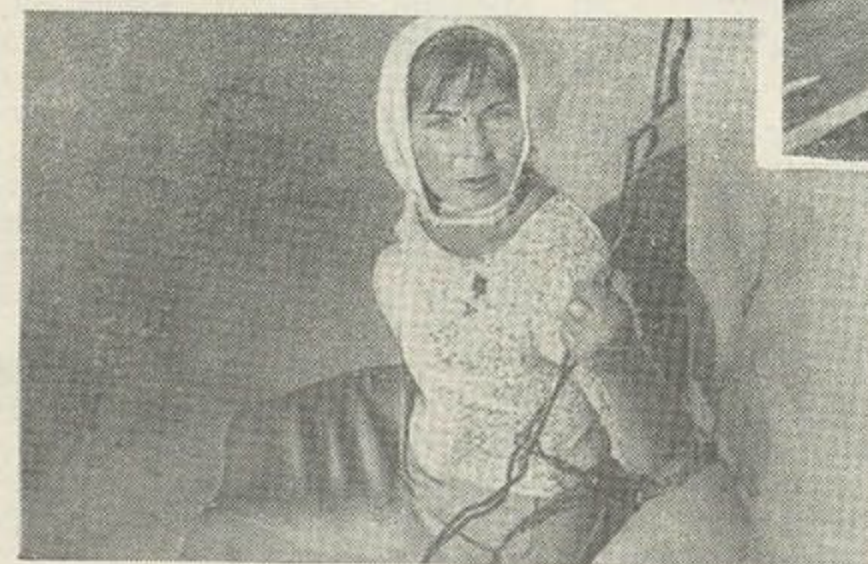
— А вы, свацця (так дзядзька Аляксандра звярнуўся да маці Марыі), хіба не ведаеце, з якой цяжкасцю ў Мінску людзі атрымліваюць кватэры? То хіба маладым пашкодзіць мець кватэру добрую?..

Дзядзьку падтаквалі сам Аляксандр і прыяцель Васіль. Яны гарача пераконвалі ўсіх, што марудзіць нельга, што трэба сёння ж зарэгістравацца. А вяселле можна сыграць і пазней. Збянтэжаная і разгубленая Марыя ўспомніла, што пашпарт яе знаходзіцца ў Рудзенску на кватэры.

рэжысёры-пастаноўшчыкі — В. Плутчак і Е. Нарадзіцкая.

Чаму карціна называецца «Яблык разладу», спытаеце вы? Быў, кажуць, такі яблык у старажытнай Грэцыі. Парыс аддаў яго адной з багінь і тым самым пасварыў іх. У выніку разгарэлася вайна і загінула вялікая Троя.

У новай кінакамедай прычына разладу — не яблык, а яблык, шмат яблыкаў, якія старшыня калгаса Ілья Рудэнка (артыст Я. Веснік) збівае па павышанай цане ў цяжкадаступных месцах нашай краіны.

Кадр з кінафільма «Яблык разладу».

Кадр з кінафільма «Манета».

Моцна пасварыліся на гэтай глебе два старыя сябры...

Фільм «Яблык разладу» прысвечан жыццю сучаснага калгаснага сяла. У вострай камедыйнай форме ён крытыкуе недахопы ў дзейнасці асобных кіраўнікоў калгасаў.

Як і ў кожнай вясёлай кінакамедай, у карціне шмат музыкі. Яе напісала для фільма кампазітар А. Пахмутава.

Р. КАПЛЯ

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Канец свету».

Але Аляксандр з Васілём і тут не спасавалі.

— Дык гэта ж справа моманту — раз і мы на сваёй машыне будзем у Рудзенску...

Але тут ужо не сцяпеў шафёр — не будзе ён на машыне рабіць яшчэ адзін такі круг...

Вырашылі рэгістравацца ў ЗАГСе ў наступную нядзелю. З прычыны заручын, вядома, было частаванне. Гасці паехалі дадому познім вечарам, а Марыя засталася з сэрцам, да краёў перапоўненым радасцю і каханнем.

Жаданы дзень надышоў. Шлюб маладых у сельсавеце змацавалі пячаткай. Сябры і сяброўкі павіншавалі іх. Дома зноў гасці выпілі і пагулялі... А раніцай Саша ласкава параіў жонцы: «Ну, жончка, мілая, паспайся з разлікам у сваім райпрамкамбінаце. Праз дзень-два будзем пераязджаць на новую кватэру, так што будзь гатова»...

Не супярэчыла Марыя мужу, праз два дні разлічылася на рабоце і дома сустракала цяпер любімага мужа, у бацькоў сваіх. А то сама ездзіла да яго і свякрухі ў Мінск. Саша жыў з маці і айчымам у бараку. Адноўчы Саша затрымаўся і не прыехаў цэлы тыдзень. Трывога апанавала Марыю. Можна, захварэў, можна, няшчасце здарылася якое? І яна зноў паймчалася ў Мінск, да мужа. Але на старым месцы, у бараку, ні Сашы, ні яго сям'і не аказалася. «Пераехалі на новую кватэру, — казалі суседзі, — а куды — не ведаем». У адрасным бюро Марыя атрымала адрас мужа — г. Мінск, вул. Карла Маркса, дом № 21а, кв. 19. З радасцю накіравалася на новую кватэру, якую так яны разам з Сашам чакалі. І няўцям ёй было, што здарылася з ёю бяда... Марыя пастукала ў дзверы кватэ-

ры № 19. Ёй адчынілі не адразу... На парозе стаяў Саша. Кінулася да яго Марыя, прыхінулася: «Ты думаў, што я цябе не знайду?.. А я вось яна!.. Столькі хвалявацца прымусіў... А ну, паказвай кватэру, дзе будзем жыць!»

Але што гэта?..

— Ты чаго прыехала? Я з табой жыць не збіраюся, можаш ехаць назад, — не пусціў яе нават на парог Аляксандр. Да яго на дапамогу выйшла маці — яшчэ маладая жанчына гадоў сарака пяці.

...Не памятае сябе Марыя, як яна пайшла адтуль...

«Што гэта?.. За што такая ганьба?» — здавалася, вось-вось разаб'ецца сэрца. «Не, не, гэтага не можа быць!» — не згаджаўся розум.

Але, на жаль, гэта была праўда. Жахлівая, жорсткая. Чытач са здзіўленнем спытае, навошта ж было гэтае сватанне і рэгістрацыя шлюбу? На жаль, гісторыя гэта не выдуманая. Аляксандр Шыпялёнак, яго маці і айчым Коўзель баяліся, што на 3 чалавекі яны не атрымаюць два пакоі, ды яшчэ з выгодамі. І вось на «сямейным савеце» вырашана было тэрмінова займець Аляксандру пасведчанне аб шлюбе. Гэта, маўляў, «выратуе». І гэта «выратавала»...

Як жа цяпер Марыя? Яна чакае дзіця. Яна без работы і без жылля ў горадзе Мінску. У райпрамкамбінаце ў Рудзенску месца ўжо занята. Некаторыя «кумкі» раіць Марыі пазбавіцца ад цяжарнасці, але Марыі гэта страшна. «Пры чым жа будучае дзіця, калі ў яго бацька аказаўся падлюгай?»

Аляксандр жа ў хуліганскай форме прымушае Марыю зрабіць аборт. Тады, маўляў, ён яшчэ падумае, магчыма, ён і згодзіцца на сумеснае з

ёю жыццё. А пакуль ён чэрніць яе і залівае гразню. І як страшна чуць гэтыя жорсткія словы ад блізкага чалавека, ад таго, хто заваражыў яе сэрца ласкай і пяшчотнымі словамі аб каханні і шчасці... Як у тумане, ходзіць цяпер Марыя і ўсё думае, думае, у чым жа яна вінавата? Няўжо ў тым, што паверыла чалавеку, які здолеў скрыць сваю подласць за прывабнай знешнасцю і прыгожымі словамі.

Людзі параілі звярнуцца Марыі ў Інстытут аховы мацярынства і дзяцінства БССР да юрыста. Тут Марыю сустрэлі ласкава. Выслухалі яе, супакоілі, падбадзёрылі. Ёй параілі нарадзіць дзіця, адкінуўшы ўсе страхі. Не прападзе Марыя з дзіцём! Навокал яе столькі добрых, сапраўдных людзей, якія гатовы працягнуць сяброўскую руку чалавеку, што трапіў у бяду.

...Справа Марыі і Аляксандра слушалася ў народным судзе.

Суд прысудзіў у карысць Марыі па 35 рублёў у месяц да нараджэння дзіцяці. Затым будуць аліменты на дзіця, на Марыю. Але хіба могуць гэтыя грошы акупіць усю горьч, усё няшчасце маладой жанчыны — будучай маці? Хіба можна прайсці міма такога злачынства, якое зрабіў Аляксандр Шыпялёнак? Суд яшчэ кавінен прадоўжыцца ў калектыве Мінскага трактарнага завода!

Неабходна таксама папярэдзіць даверлівых дзяўчат накшталт Марыі. Бойцеся такіх Аляксандраў і Васілёў! Не спяшайцеся ісці ў ЗАГС!

Аляксандра ДУЛЕВІЧ,

заг. сацыяльна-прававога аддзела
Інстытута аховы мацярынства
і дзяцінства БССР.

АГЛЯД ПІСЬМАЎ

Кожны дзень прыходзяць пісьмы ў рэдакцыю. У адных расказваецца аб нашых буднях, напоўненых самааданай працай на прадпрыемствах і ў калгасах, саўгасах; у другіх гучаць цёплыя і шчырыя словы падзякі людзям, расказы аб дабраце чалавечага сэрца.

Наш савецкі чалавек бачыць свой абавязак у тым, каб выдатна працаваць, каб сваёй працай наблізіць светлую будучыню — камунізм. Справы, аб якіх гавораць аўтары пісьмаў, звычайныя: апісанні штодзённых будзённых спраў простых савецкіх людзей.

Завуч Кіраўскай сярэдняй школы Жлобінскага раёна М. Зміцюра з вялікай цеплынёй піша пра дружны калектыв жыўёлаводаў калгаса імя Святлова. 24 даяркі і 8 цялятніц цэнтральнай малочна-таварнай фермы — вось тая сіла, што ўзняла калгасную жыўёлагадоўлю.

— Праскоўя Балянкова, Клаўдзія Герасімава і Ганна

Казлова працуюць цялятніцамі з даваенных год, — піша ён.

Летась перадавалі даяркі надалі ад замацаваных за імі кароў па 2500—2700 кілаграмаў малака. Усяго калгас прадаў дзяржаве 887 тон малака, многа перавыканаўшы план.

Андрэй і Ольга Бублікавы з Быхаўскага раёна ганарацца сваёй вёскай Лудчыца, якую «не пазнаць зараз та-му, хто не быў тут пяць-шэсць год. Гэта вёска — цэнтр калгаса «Беларусь». Тут вырас новы жывёлагадоўчы гарадок, недалёка ад яго — майстэрня па рамонту калгаснай тэхнікі. Працуюць помпавая станцыя, піларамы, млын, малатарня, якія прыводзяцца ў рух электраэнергіяй».

Так мяняецца аблічча сельскай мясцовасці.

Савецкая ўлада пастаянна клопацца аб чалавеку, яна бачыць у ім галоўнае багацце краіны. У нас — усё для чалавека, усё на шчасце чалавека. Асабліва вялікія клопаты праяўляе дзяржава аб мнагадзетных маці, дзецях.

Вось пісьмо тав. В. Чапцова з Талачынскага раёна. У мінулым годзе толькі ў іх раёне дзяржава выплаціла 120 тыс. рублёў дапамогі мнагадзетным і адзінокім маці. «Калгасніца Еўдакія Архіпаўна Фядорцава з вёскі Будаўка, маці дванаццаці дзяцей, атрымала ад дзяржавы 5726 рублёў дапамогі. Маці адзінаццаці дзяцей — Анастасія Іванаўна Федзюкова з вёскі Крывыя Аболіцкага сельсавета — 4756 рублёў. 25 жанчынам-маці нашага раёна прысвоена ганаровае званне «Маці-геранія».

У другім нумары часопіса «Работніца і сялянка» паведамлялася аб адкрыцці дзіцячага сада-ясляў санаторнага тыпу ў гор. Баранавічы. Аб цудоўным навагоднім падарунку для дзяцей пісаў фельчар гарадской санстанцыі тав. Пракопенкаў. І вось у редак-

цыйнай пошце зноў пісьмо аб гэтым камбінаце. Пішуць майстар Баранавіцкай аўтабазы Л. А. Львоў і яго жонка — настаўніца Л. Е. Львова.

«Мы, бацькі, не можам нарадавацца, як паружавелі шчоткі ў дзяцей, якімі яны робяцца моцнымі, вясёлымі. Нашых дзяцей штодзённа аглядае вопытны дзіцячы ўрач, пра іх клопацца чулыя і ўважлівыя няні і выхавацелькі. Вялікае ім дзякуй. Мы спакойны за нашых дзяцей! Вялікае дзякуй і нашай партыі за пастаянныя клопаты аб дзецях».

Зусім нядаўна на вуліцы Царука ў Баранавічах адкрыўся і яшчэ адзін дзіцячы сад-яслі на 135 месц. Пра гэта зноў з радасцю паведамляюць чытачы.

Шмат пісьмаў прысылаюць у рэдакцыю рабочыя і

калгаснікі пра людзей добрага сэрца, якіх так многа сярод нас.

«Праз часопіс «Работніца і сялянка» я хачу вынесці вялікую падзяку ўрачам Віцебскай абласной бальніцы, якія лячылі мяне і вярнулі здароўе, — піша Уладзімір Межнін з вёскі Заважанне Кахоўшчынскага сельсавета Сенненскага раёна. — Заўсёды буду памятаць урача Лідзію Іванаўну Раманоўскую, медсясцёр Галіну Мядзведзеву і Таісію Сіліч, якія вярнулі мяне да жыцця. Дзякуй ім вялікае!»

Аднойчы ў рэдакцыю звярнулася калгасніца Аляксандра Іванаўна Кныш. Маладую жанчыну прыкавала да ложка цяжкая хвароба, а на двары — цвіла вясна. Адчай і боль былі ў пісьме... Яно не магло нікога пакінуць раўнадушным. Як жа дапамагчы жанчыне?..

Добра было б ёй мець звычайнае медыцынскае крэсла-каляску, у якой Аляксандра Іванаўна магла б пасядзець на двары, на вуліцы. Рэдак-

цыя звярнулася ў антэкаўпраўленне БССР і прасіла дастаць такую каляску для хворай. Давялося звяніць у Кіеў на завод металавырабаў, дзе іх робяць. Нарэшце, Аляксандра Іванаўна атрымала яе (калгас аплаціў кошт каляскі). Можна было б не вяртацца да гэтага факта, калі б зноў на рэдакцыйным стала не з'явілася пісьмо са знаёмым прозвішчам і адрасам: А. І. Кныш, Навагрудскі раён, паштовае аддзяленне Турэц, вёска Тарасовічы: «Дзень добры, дарагая рэдакцыя. Ад усёй душы віншую са святам 8-га сакавіка! Я заўсёды памятаю, як шчыра аднесліся да маёй просьбы. Мне адкрылі другую вясну. Я цяпер бываю на свежым паветры, бачу, як прыгажэе ўсё навокал. Шлю вялікую падзяку партыі і ўраду за цёплыя адносіны да простага народа», — піша Аляксандра Іванаўна.

Добра быць грамадзянінам Савецкай краіны, дзе ўрад так шчыра клапаціцца аб людзях.

ЗАКРОЙШЧЫЦА МАРЫЯ КУЛЕБІНА

На доўгі закройны стол адна за другой кладуцца яркія палосы шырокага трыкатажнага палатна. Яго расцілаюць і выраўніваюць, падрыхтоўваючы да раскрою, вопытная закройшчыца Марыя Іванаўна Кулебінна і яе вучаніца Л. Аўсянікава. Рухі работніц дакладныя і хуткія. Палос становіцца ўсё больш і больш. І калі ўвесь рулон палатна разасланы, Марыя Іванаўна пачынае яго размялоўку па лякалах розных канфігурацый. Праз некаторы час верхні слой палатна пакрываецца дзіўным, здаецца, зразумелым толькі

адной закройшчыцы, малюнкам: тут кожны сантыметр на ўліку.

Закончыўшы гэтую вельмі адказную аперацыю, Марыя Іванаўна бярэ рэзальную электрамашынку і пачынае па-майстэрску вадзіць ёю па мелавых лініях, лёгка пра-разваючы ўсю тоўшчу палатна.

Марыя Іванаўна Кулебінна на Гомельскую панчош-на-трыкатажную фабрыку прыйшла ў 1954 годзе. Вучылася ў вопытных закройшчыц, стараючыся як мага хутчэй авалодаць нялёгкім майстэрствам раскрою. І дабілася свайго.

Багаты вытворчы вопыт, рабочы спрыт Марыі Іванаўны не раз дапамагалі інжынерна-тэхнічным работнікам фабрыкі пры запуску новых фасонаў трыкатажных вырабаў найбольш эканомна раскройваць трыкатажныя палотны. На яе рахунку некалькі рацыяналізатарскіх прапаноў.

Ударніца камуністычнай працы Марыя Іванаўна Кулебінна горада палюбіла сваю фабрыку і жыве тым, чым жыве ўвесь фабрычны калектыў: даць як мага больш вы-сакаякаснай прадукцыі. У гэтыя дні яна змагаецца за права называцца майстрам «Залатыя рукі».

К. АГАПІТАЎ

На здымку: закройшчыца Марыя Кулебінна.
Фота Ю. Шаліхіна.

ЗА ПРЫЛАЎКАМ

Сёння нядзеля, будзе шмат пакупнікоў. Зоя прыйшла ў магазін задоўга да адкрыцця. Усё прыбрана яшчэ ўчора, але яна зноў прыдзірліва правярае, ці відаць ярлыкі з цэнамі і размерамі, стараецца яшчэ лепш размясціць тавары.

Адчыняюцца дзверы, і сельмаг запаўняюць першыя пакупнікі.

— Добры дзень, Зоя Мацвееўна!

— Добры дзень!

— Як мой тэлевізар? Едзе яшчэ?

— Ды не, ужо другі дзень чакае гаспадара.

— Зоя Мацвееўна, а мой заказ выкананы? — пытае Пётр Фёдаравіч Канавальчук, электрык Акцябрскага шклозавода.

— Касцюм вам, Пётр Фёдаравіч, падабрала цудоўны, прымерце, калі ласка, — гаворыць Зоя.

З добрым настроем адыходзіць з універмага Акцябрскага сельпо Бабруйскага раёна жыхар пасёлка Елізава Канавальчук: касцюм, сапраўды, добры!

У магазіне заўсёды рады пакупнікам. Кожны з іх патрабуе хоць хвіліннай, але шчырай увагі. І прадаўцу трэба тая самая любоў да людзей, якая дапамагае бачыць на тым баку прылаўка перш за ўсё чалавека, а потым — пакупніка.

Іменна гэтая любоў і прывяла Зою Мацвееўну Гарунову ў гандаль. Скончыўшы дзесяцігодку ў 1955 годзе, яна прыйшла вучаніцай у сельмаг, а цяпер узначальвае калектыў. У сельмагу працуюць, акрамя яе, Раіса Нікіфараўна Старавойтава, Фаіна Пятроўна Бабак і Ніна Іванаўна Пігулеўская. Усе яны вопытныя работнікі, добра ведаюць сваю справу.

«Ніхто не павінен пайсці з магазіна незадаволеным» — такі дэвіз работнікаў гэтага магазіна. Шмат ініцыятывы, клопатаў аб пакупніках пра-яўляюць яны: арганізавалі гандаль тканінамі з адкрытай выкладкай, адкрылі пакупнікам свабодны доступ да швейных вырабаў і іншых тавараў.

Для лепшага абслугоўвання пакупнікоў работнікі сельмага даўно перайшлі на брыгадную матэрыяльную адказнасць, арганізавалі прыём заказаў ад пакупнікоў.

У сельмагу рэгулярна праводзяцца выстаўкі-продаж швейных вырабаў, тканін, абутку і іншых тавараў, арганізаван продаж тавараў у крэдыт, адпускаюцца тавары напракат. Цесна, вельмі цесна таварам на паліцах. У сельмаг іх паступае ўсё больш і больш. Але ўсё ж кожнаму тавару работнікі

Добра абслугоўваюць пакупнікоў у Магілёўскім універмагу: дастаўляюць тавары на дом, рэгулярна арганізуюць канферэнцыі пакупнікоў, выстаўкі-продаж. На здымку: прадаўшчыца універмага А. Умецкая дэманструе перад пакупнікамі новы фасон сукенкі са штатпельнага палатна.

Фота Н. Жалудовіча.

магазінна знаходзяць адпаведнае месца, размяшчаюць яго так, каб ён прыцягваў увагу пакупнікоў.

Рабочыя шклозавода даўно ацанілі перавагу новых метадаў гандлю. За адзін толькі мінулы год імі набыта ў крэдыт швейных вырабаў, тканін, мэблі, прыёмнікаў, швейных машын і іншых тавараў на суму каля 40 тысяч рублёў.

Вялікай і добрай дружбай звязаны паміж сабой работнікі сельмага, якому прысвоена высокае званне калектыву камуністычнай працы.

І. ШУХМАН,
начальнік аргаддзела
Магілёўскага
аблспажыўсаюза

У РЭДАКЦЫЮ

Жанчыны Афрыкі

Чорная, нібы атласная, скура ільсніцца на сонцы...

ны ў полі. Амаль у кожнай было прывязана хусткаю да спіны малое дзіця. Чорныя бліскучыя рукі жанчын раўнамерна ўзнімалі і апускалі матыкі, апрацоўваючы глебу, а ў хустках за спінамі матляліся кучэравыя чорныя галоўкі дзяцей. Малыя мірна спалі, нягледзячы на шпаркія рухі маці, на шум і сонца.

Калі маці ідзе куды-небудзь па вуліцы, дзеці за спіною сядзяць ціха, спакойна. Толькі вачаняткі цікаўна пазіраюць з хусткі. Моўчкі глядзяць яны на белы свет. Трэба сказаць, што дзеці ніколі не плачуць, не капрызюць. Яны, як і маці, заўсёды ў добрым настроі.

З афрыканскімі дзецьмі мне давялося пазнаёміцца бліжэй у адной гвінейскай вёсцы. Наш прыезд выклікаў ажыўленне. Вясёлыя, гаманлівыя дзеці збягаліся паглядзець на нас з усіх бакоў. На маленькіх дзяўчынках былі толькі пацеркі і каляровыя бранзалеты з бісеру. На іншых — лёгкія паркалёвыя сукенкі. Многія дзяўчынкі прадавалі на базары апельсіны, бананы і розныя дробныя рэчы. Тазы, міскі, збаны і розныя пакункі яны насілі на галовах, як і дарослыя жанчыны, вельмі лёгка і спрытна, не прытрымліваючы ношу рукой, і ніколі не трацілі раўнавагі.

Дзяўчаткі старэйшага ўзросту насілі на спіне сваіх маленькіх брацікаў і ся-

стрычак. Яны клапатліва даглядалі іх, дапамагаючы сваім маці, занятым на рабоце і ў хатняй гаспадарцы.

Адну такую дзяўчынку-няньку я бачыў на вуліцы Абіджана, сталіцы Берага Слановай Косці. Дзяўчынка прадавала сухую рыбу. З выгляду ёй было гадоў дзесяць, не больш. Рыба ляжала перад ёю на зямлі, і рыба была намалёвана на адзенні дзяўчынкі.

Я падышоў бліжэй.

За плячыма ў дзяўчынкі сядзеў маленькі брацік. З шырокай хусткі, якой ён быў прывязаны да сестрыной спіны, тырчала яго чорная, круглая галава. Дзяўчынка то ўзнімалася ва ўвесь рост, то схілялася да свайго тавару, а брацік цярпліва і паслухмяна маўчаў, з цікаўнасцю паглядаючы на вулічную мітусню. Дзяўчынка, сама яшчэ малая, даглядала яго, як дарослая, як маці, і адначасова прапаноўвала людзям па-французску свой тавар.

Дзяўчынак з малымі на спіне я бачыў часта і на ўскраінных вуліцах Дакара. Цяпер перад намі было тое ж самае і ў гвінейскай вёсцы.

З малымі на руках падышлі да нас і жанчыны. Толькі некаторыя з іх, пераважна маладзейшыя, былі апрануты ў паркалёвыя сукенкі сіняга, жоўтага і чырвонага колеру з яркай афарбоўкай.

НЯЛЁГКА прыходзіцца афрыканскай жанчыне. Жыццёвых клопатаў у яе хапае, але яна ніколі не траціць добрага настрою. Заўсёды яна вясёлая, цікаўная да ўсяго новага і невядомага, добразычлівая і прыветлівая.

Бяздзетнасць лічыцца ў афрыканскіх краінах ганьбай. Тая жанчына, у якой многа дзяцей, карыстаецца асаблівай пашанай. На вуліцах афрыканскіх гарадоў і вёсак вельмі часта бачыш маладзенькіх маці з некалькімі малымі. Сваіх дзяцей яныносяць звычайна на спіне.

Ідзе маладая жанчына, нясе на руках малаго. Другое дзіця вісіць у яе за спіною. Часам яшчэ і трэцяе чапляецца за спадніцу, а вочы ў жанчыны свецяцца ясна, шчыра, глядзяць наперад адкрыта, і на твары ззяе лагодная, вясёлая ўсмешка. Трымаецца жанчына проста, паходка ў яе роўная, постаць стройная, плечы ўзняты, галава адкінута назад. Усе рухі афрыканскай жанчыны лёгкія і натуральныя.

Малых дзяцей афрыканскія жанчыны бяруць з сабою і на работу. Я бачыў у гвінейскай вёсцы, як працавалі жанчы-

На ўскраіне горада,

Усе астатнія былі ў шырокіх спадніцах, голыя да пояса.

Я сфатаграфаву групу дзяцей на вясковай вуліцы. Яны трымаліся спакойна і сур'ёзна. Хлапчук у сінім берэце разглядаў кніжку пра Маскву на французскай мове з каляровымі відамі, якую мы яму падарылі, і быў вельмі задаволены. Раптам аднекуль выскачыла цэлая хэўра хлапчукоў на чале з гарэзнай і рухавай дзяўчынкай. Адразу я накіраваў фотаапарат і на іх. Убачыўшы гэта, дзеці пачалі скакаць, махаць рукамі, строіць усялякія міны і гримасы. У такім выглядзе гарэзнікі і трапілі на плёнку.

Яшчэ нядаўна вельмі мала чорных дзяцей у афрыканскіх краінах наведвала школы. Да абвясчэння незалежнасці ва ўсёй Гвінеі было толькі дзесяць сярэдніх школ і адно тэхнічнае вучылішча. Яшчэ нядаўна маленства тут канчалася вельмі рана. Дзяўчынкі ў дванаццаць год выходзілі замуж. Хлопцы жаніліся ў шаснаццаць год. Заручыны адбываліся ў сямі-васьмігадовым узросце, па дагаворанасці між бацькамі малых жаніха і нявесты.

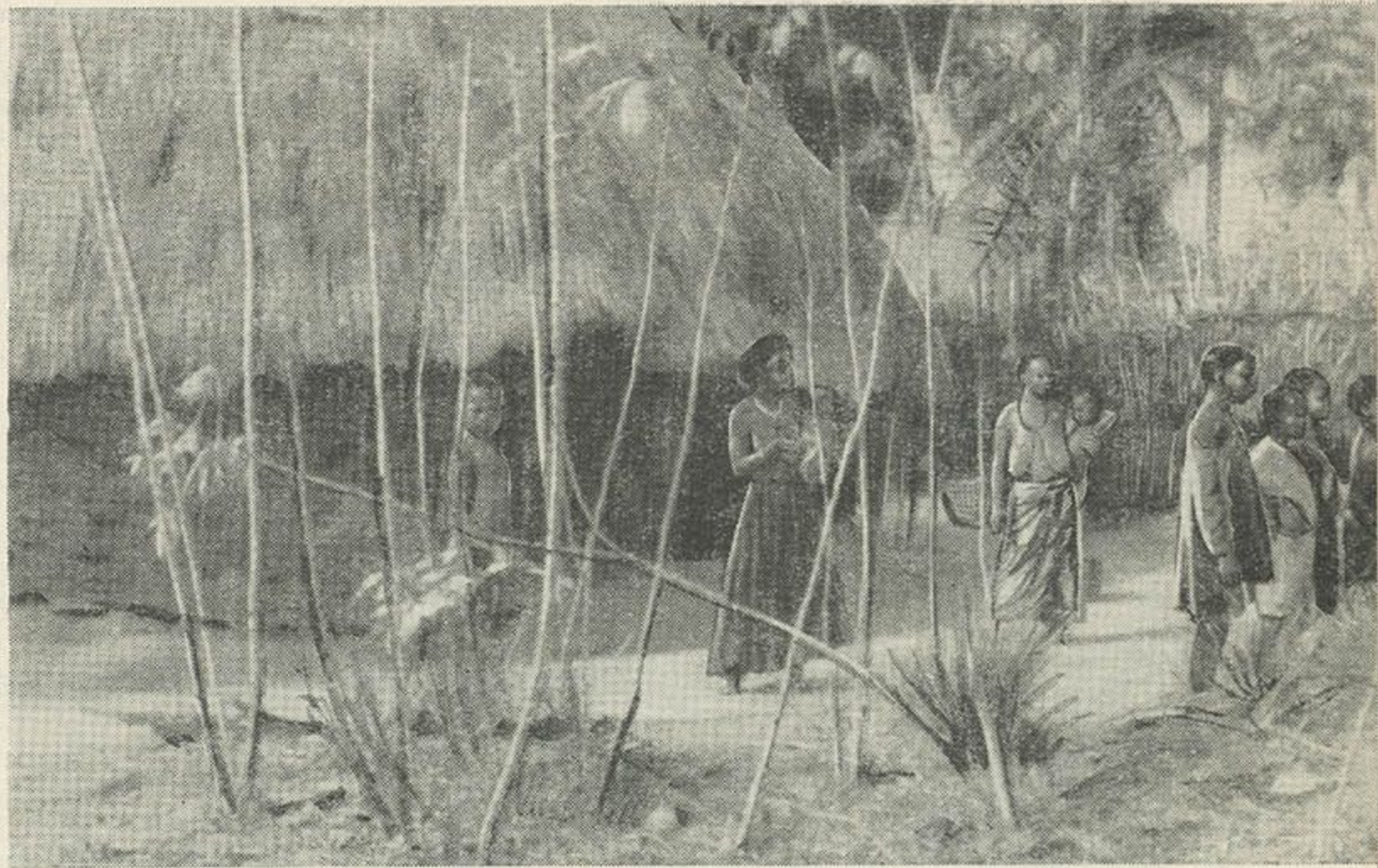
Цяпер навучанне ў школе з'яўляецца абавязковым для ўсіх гвінейскіх дзяцей. За апошнія чатыры гады ў краіне пабудаваны сотні новых школ. Усім дзецям у школе робяцца прышчэпкі супраць воспы і жоўтай ліхаманкі.

На плантацыі, недалёка ад вёскі, працавалі дзяўчаты. Гэта былі зборшчыцы бананаў. Калі мы падышлі да іх, дзяўчаты кінулі свае міскі, зробленыя з гарбуза, і паглядзілі на нас з цікавасцю. Адна з дзяўчат, у шырокай каляровай спадніцы і светлай хустцы на галаве, згадзілася, каб яе сфатаграфавалі. Вось яна стаіць каля важкай гронкі бананаў перад чужымі людзьмі знешне спакойна, хоць і не зусім упэўнена. Чорная, нібы атласная, скура, ільсніцца на сонцы. Гнуткая рука з натуральнай грацыяй упіраецца ў бок, другая апушчана ўніз. На шыі каралі, каля ног пустая міска, якая неўзабаве запоўніцца зрэзанымі бананамі.

У афрыканцаў вельмі развіта пачуццё рытму. Жанчыны ў полі працуюць пад рытмічныя гукі тамтамаў, вялікіх і малых барабанаў, драўляных і гліняных, з напятай на адным баку скурай. Дружна ўзмахваюць матыкамі сялянкі, рухаюцца ў адным рытме працы, узнімаюць і апускаюць матыкі ў такт музыкі.

Умеюць афрыканскія жанчыны і веселіцца. Яны могуць нястомна танцаваць і спяваць усю другую палову святочнага дня аж да наступнай раніцы, бо танцы ў іх вельмі працяглыя. Кожны танец выконваецца некалькі гадзін. У танцы перадаецца рухамі пэўны тэматычны змест. Танцоры нібы расказваюць аб пэўных дзеяннях і ўчынках, аб звязаных з імі душэўных перажываннях, пачуццях і настроях. У танцах перадаюцца і дэталі вытворчага працэсу, і эпізоды барацьбы чалавека з хваробай і смерцю, і сцэны кахання.

Танцоры і танцоркі аддаюцца цалкам уладзе рытму. Іх рухі робяцца ўсё больш імклівымі, шпаркімі, напружанымі. Яны скачуць у дзікім, нястрымным экстазе і пасля танца падаюць у зняможа, вычарпаўшы ўсе свае фізічныя і ду-

Гвінейская вёска.

хоўныя сілы. Танцуюць і пад акампанемент высушаных гарбузоў, напоўненых дробнымі каменчыкамі і абцягнутых сеткай. Жанчыны безупынна трасуць такія гарбузы рукамі. Граюць і на ксілафонах, удараючы па драўляных пласцінках палачкамі з каўчукавымі наканечнікамі.

Жывуць мясцовыя людзі ў круглых хатах, злепленых з шэрай гліны, пад салянымі стрэхамі. У большасці вясковых хат няма вакон. Святло трапляе ў хату толькі праз уваход, які завешваецца звычайна кавалкам тканіны. Стрэхі, якія маюць форму конуса, навісаюць над сцяной, ствараючы вакол хаты паветку.

Унутры хаты ляжаць на глінянай падлозе плеченыя цыноўкі і стаяць кufры. У іх хаваецца небагатая маёмасць гаспадароў — адзенне, упрыгожванні і іншыя рэчы. Амаль усё жыццё жыхароў вёскі праходзіць пад адкрытым небам. Двары нічым не абгароджаны. Тут жа гаспадыні гатуюць на вогнішчы, на гарачых каменных абед. Тут жа гуляюць голыя дзеці.

Звычайна вясковы жыхар мае да чатырох жонак. Кожная жонка жыве са сваімі дзецьмі ў асобнай хаце. Кожная даглядае сваіх дзяцей і гатуе для іх асобна. Муж есць і жыве ў кожнай хаце па чарзе на працягу пэўнага тэрміну, звычайна тыдзень, пасля чаго пераходзіць у наступную хату. У полі працуюць разам і вынікі ўраджаю дзеляць між сабою. Такім чынам сялянская сядзіба складаецца з некалькіх хат, па колькасці жонак.

Адразу за вёскай пачынаюцца непраходныя джунглі вечназялёнага трапічнага лесу з густой і пышнай расліннасцю, з крыклівымі папугаямі, з зялёнымі і белабародымі мартышкамі, з рознымі іншымі малпамі, спрытнымі і мітуслівымі, малымі і вялікімі. Тут сустракаецца

часам і смелы драпежнік леапарт. На ствалах, у дуплах і развілках магутных дрэў, аблытаных ліянамі, хаваюцца змеі — атрутныя кобры і вялізныя пітоны, а на плантацыях, сярод плодоў бананаў і ў траве пад стваламі, можна сустраць невялікую, але не менш небяспечную бананавую змяю — зялёную мамбу. Дзяўчатам, зборшчыцам бананаў, трэба быць асцярожнымі, каб не ўхапіць рукою замест банана змяю. Ад укусаў змей у Афрыцы гіне нямала і дарослых, і дзяцей.

У самой вёсцы растуць усюды між хат высокія пальмы — какосавыя і маслічныя. На мяккай і рыхлай глебе ўсё расце, квітнее і спее адначасова і безупынна на працягу ўсяго года. Але глеба хутка знясільваецца, бо ўгнаеннямі мясцовае насельніцтва ніколі не карысталася. Зямлю гвінейцы апрацоўвалі да апошняга часу самым прымітыўным спосабам, старажытнымі матыкамі, як і тысячы год назад.

Цяпер амаль усе гвінейскія сяляне аб'яднаны ў кааператывы па сумеснай апрацоўцы зямлі. Узровень сельскай гаспадаркі павышаецца. На афрыканскіх палях з'явіліся трактары, у тым ліку і наш мінскі трактар «Беларусь». На землях, якія раней належалі каланізатарам і мясцовым феодалам, створаны дзяржаўныя гаспадаркі з плантацыямі бананаў, апельсінаў, ананасаў, кавы.

Становіцца афрыканскай жанчыны, яшчэ нядаўна бяспраўнай, паступова змяняецца. Гвінейская жанчына атрымала роўныя правы з мужчынам. Абвешчаны новыя законы аб ахове маці і дзяцей. Дзяўчынкі наведваюць школы. Жанчыны працуюць на прадпрыемствах і ва ўстановах, набываюць адукацыю, авалодваюць новымі спецыяльнасцямі.

БАЦЬКАМ

С. Р. Марчук яшчэ малады педагог. Але яна любіць сваю прафесію, любіць дзяцей. Клас, якім кіруе Сіма Рыгораўна, лепшы ў Асташынскай васьмігадовай школе Навагрудскага раёна. А вечарам — яна добрая маці. На здымку: С. Р. Марчук з сынам Юрам.

Фота А. Перахода.

ПРАЦОЎНАЕ выхаванне павінна пачынацца ў сям'і і чым раней, тым лепш. Зусім няправільна, калі з той або іншай прычыны дзіця вызьяецца ад працы. Дзіця павінна мець пэўныя працоўныя абавязкі ў залежнасці ад узросту і здароўя. Аднак некаторыя бацькі не разумеюць гэтага і выхоўваюць беларучак. «Няхай нашы дзеці пакуль не ведаюць клопатаў, — гавораць яны. — Яшчэ паспеюць на працавацца». «Як жа прымусіць дзіця займацца хатнімі справамі, калі ў яго шмат часу ідзе на хатнія ўрокі? Няхай больш пагуляе», — гавораць другія.

у галіне тэхнікі стаць «землякопам» — кіраваць экскаватарам, «кавалём» — кіраваць сучасным агрэгатам-молатам і г. д.?

Вучань Валянцін Ю. прыпяваючы жыў на ўтрыманні сваёй маці — інваліда II групы. Маці часта гаварыла яму: «Вучыся, толькі вучыся, больш я цябе нічога не прымушаю рабіць». І хлопчык зусім не дапамагаў хворай маці.

А неўзабаве ён так разленаваўся, што перастаў займацца і ўрокамі. Справы ішлі ўсё горш, хлопчык застаўся на другі год у 7-м класе, а за-

ПРАЦА І АДПАЧЫНАК

«Наша дзіця слабое здароўем, і прымушаць яго працаваць сумленне не дазваляе», — сцвярджаюць трэція.

Летам, калі група дзяцей выказала жаданне аказаць дапамогу калгасу ў праполачных работах, маці вучанцы С. заявіла:

— Я не магу паслаць сваю дзяўчынку, яна і падлогу ў мяне ні разу не вымыла, яшчэ захварэе.

Як відаць, гэта маці думае, што яна добра клапаціцца аб дачцэ, і спадзяецца, што дачка ўсё жыццё пражыве пад крыльцям яе пільных клопатаў. Хто ж на самай справе выйдзе з яе дачкі? Эгаістка, якая з пагардай адносіцца да «чорнай работы». Сярод пэўнай часткі бацькоў яшчэ бытуе думка, што фізічная праца — праца другога гатунку, «непаўнацэнная», «якая не прыносіць жыццёвага дабрабыту».

Такія бацькі не хочуць заўважаць перамен, што адбываюцца ў нашым

тым і на трэці. І вось маці і сын на пасяджэнні бацькоўскага камітэта. Ён, шаснаццацігадовы юнак, шыракаплечы, румяны, паблагліва глядзіць на маці, ён перакананы, што яна «не дасць яго ў крыўду». І сапраўды, маці пачала ўпрошваць, каб яе сына пакінулі ў школе.

Колькі сіл трэба будзе прыкласці для таго, каб гэты «мамчын сыноч» не стаў дармаедам, нездаровым наростам на цэле грамадства!

На шчасце, такіх прыкладаў становіцца ўсё менш, і ў многіх сем'ях працоўнае выхаванне ідзе па правільнаму шляху.

Дружна жыве сям'я майстра падшыпнікавага завода Мікалая Іванавіча Гарунова. Жонка яго, Агрыпіна Мікалаеўна, працуе на ложкавай фабрыцы, а сын Коля вучыцца ў 6-м класе. У сям'і склалася добрая традыцыя. Прышоўшы дадому, бацька і маці дзеляцца ўражаннямі аб рабо-

це. Коля ўжо некалькі разоў быў на экскурсіі ў сепаратарным цэху, дзе працуе бацька.

Сын, у сваю чаргу, расказвае, як прайшоў вучэбны дзень, што новага адбылося ў класе, атрадзе.

— Мне даручылі зрабіць дзве цацкі для дзіцячага сада: крэсла і стол, — паведамляе ён. — Сасновая дошчачка падыдзе?

І сын разам з бацькам абмяркоўваюць, як лепш зрабіць цацкі, робяць эскізы, падбіраюць матэрыялы.

У хлещуку ў Гаруновых стаіць варштат — гэта рабочае месца, дзе па чарзе працуюць сын і бацька. Коля яшчэ з 5-га класа карыстаецца татавымі інструментамі. Спачатку ён дапамагаў бацьку майстраваць, а цяпер многія рэчы (шпакоўні, вешалкі, палічкі) робіць самастойна. Адноўчы суседка папрасіла Колю зрабіць лаўку, і ён пастараўся: старанна апрацаваў, пафарбаваў. Колю было прыемна, што ён сваёй працай прынес карысць.

Пры доме ёсць плодowy сад і агарод.

— Жывём мы ў поўным дастатку, — гаворыць Мікалай Іванавіч, — і, вядома, маглі б абысціся без агарода. Але я сам люблю папрацаваць на свежым паветры і лічу, што сыну гэта таксама карысна. Коля разам з намі ўдзельнічае ў пасадцы і праполцы бульбы і гародніны, сочыць за развіццём раслін, праводзіць падкормку.

Бытавая праца ў сям'і раўнамерна размяркоўваецца паміж усімі. Падлогу мыюць усе разам.

— А ну, Мікалаевічы, за справу, — весела камандуе бацька.

Колю падабаецца ажыўлены настрой у час гэтай «нецікавай» работы.

— Бачыш, — гаворыць тата, — як мы хутка і добра ўправіліся. Цяпер усе разам можам ісці ў кіно.

Вячэру ўсе трое вараць па чарзе. Коля навучыўся гатаваць многія стравы.

Што становіцца ў арганізацыі працоўнай дзейнасці гэтай сям'і?

Перш за ўсё тое, што хлопчык, назіраючы, з якой цікавасцю бацькі адносяцца да сваёй работы, да вытворчасці, да людзей, пранікаецца павагай да працы рабочага, які стварае матэрыяльны каштоўнасці.

Адчуваючы сур'ёзную ўвагу бацькоў да яго вучэбнай працы і да заданняў, якія даюцца ў класе і ў піянерскім атрадзе, Коля стараецца выконваць іх як мага лепш, каб быць падобным на дарослых.

У гэтай сям'і, за невялікім выключэннем, няма падзелу працы на мужчынскую і жаночую, а гэта выхоўвае ўсведамленне таго, што для кожнага члена сям'і любая праца з'яўляецца ганаровай і патрэбнай.

Бацькі Коля заахвочваюць не толькі працу для сябе і сваёй сям'і, але і працу на карысць школе, дзіцячаму саду, суседзям.

У сям'і Гарунова разумеюць, што адпачываць — гэта значыць чаргаваць віды працы. Добрых вынікаў у працоўным выхаванні ў гэтай сям'і дабіліся таму, што сына пачалі прывучаць да працы з самага ранняга ўзросту.

(3 кнігі І. Ягорава «Калі ўрокі закончаны»).

ТАЛЕНАВІТЫ СЫН НАШАГА НАРОДА

Да 60-годдзя з дня
нараджэння П. Галавача

Платон Раманавіч Галавач— вядомы савецкі пісьменнік. Ён займаў перадавое месца ў радах тых творцаў, якія вывелі беларускую літаратуру на шырокія прасторы.

У роднай вёсцы Пабокавічы на Бабруйшчыне (П. Галавач нарадзіўся 18 красавіка 1903 года) ён першым у 1920 годзе ўступіў у камсамол. Юнак з кіпучым сэрцам праводзіў іншы раз маладзёжныя сходы пры цёмнай газніцы ў лазні, актыўна дамагаўся ліквідацыі непісьменнасці і забабоннага цемрашальства і невуцтва. У 1922 годзе яго пасылаюць у Мінскую савецкую партыйную школу і ў гэтым жа годзе прымаюць кандыдатам у члены партыі. Пасля вучобы ён працуе інструктарам Барысаўскага павятовага камітэта, а праз пэўны час едзе прадаўжаць вучобу, паступае ў Камуністычны ўніверсітэт імя Леніна ў Мінску, які скончыў ў 1926 годзе. Пасля заканчэння вучобы працуе загадчыкам аргаддзела ЦК ЛКСМБ, а ў 1928 г. быў выбраны першым сакратаром ЦК ЛКСМБ і адказным рэдактарам газеты «Чырвоная змена». У 1929 годзе П. Галавач прызначэнецца намеснікам народнага камісара асветы, а ў 1930 годзе пераходзіць выключна на літаратурную працу.

Платона Галавача шырокія колы чытачоў ведалі як адказнага рэдактара часопісаў «Маладняк» і «Полымя», аднаго з кіраўнікоў літаратурнага аб'яднання «Маладняк», а пасля БелАПП, члена ЦВК БССР.

Апавяданне «Загубленае жыццё», надрукаванае ў 1925 годзе, прынесла П. Галавачу заслужаную вядомасць, абудзіла цікавасць крытыкі і атрымала станоўчую ацэнку чытачоў. У гэтым творы пісьменнік пастаў расказаў аб цяжкай долі дзяўчыны-парабчанкі.

У зборніку апавяданняў П. Галавача «Хочацца жыць» (1930) была змешчана і апавесць «Вінаваты». Пісьменнік упершыню ў нашай літаратуры ўзняў голас за тое, каб дзеці не неслі адказнасці за віну сваіх бацькоў. Аўтар, кіруючыся прынцыпамі сацыялістычнага гуманізму, па-мастацку абгрунтоўвае гэта пытанне.

Другая апавесць П. Галавача «Спалох на загонах» (напісаная ў 1930 г.) была некалькі разоў выдадзена і перакладалася на іншыя мовы. Апавесць застанецца ў нашай літаратуры яркім творам, які праўдзіва адлюстроўвае класавую барацьбу ў вёсцы ў час калектывізацыі.

Раман «Праз гады» (1934 г.), апавесці «Носыбіты нянавісці» (1936 г.), «Яны не пройдуць» (1937 г.)— гэта тыя мастацкія творы, у якіх найбольш дасканала праявіўся талент пісьменніка. У іх паказаны падзеі часоў першай імперыялістычнай вайны, удзел народных мас у Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайне ў Беларусі.

Мне неаднаразова даводзілася сустракацца з Платонам Галавачом, гаварыць з ім, дзяліцца сваёй радасцю, а іншы раз весці сардэчную размову аб многім незразумелым і складаным для вырашэння. Платон Галавач заўсёды праяўляў разважлівы клопат да кожнага пытання і ўнікаў у самыя нязначныя дробязі ў жыцці, умеў у іх знайсці важнае і адкінуць непатрэбнае.

Як член урада ён нястомна працаваў, каб палепшыць дабытыя рабочых і сялян, як кіраўнік літаратурных арганізацый клапаціўся аб павышэнні адукацыі і майстэрства маладых пісьменнікаў. Яму належыць ініцыятыва арганізацыі пры Вышэйшым педагагічным інстытуце імя Горкага ў Мінску крытыка-творчай секцыі пры літаратурным аддзяленні педагагічнага факультэта. З усёй Беларусі была падобрана творчая моладзь, якая прайшла ўніверсітэцкі курс ведаў па вывучэнню мовазнаўства, тэорыі літаратуры, па азнаямленню з сусветнай літаратурай і асабліва з літаратурай славянскіх народаў.

Просты і шчыры, настойлівы і неадступны ў вырашэнні любога пытання—такім быў Платон Галавач.

У гады культу асобы пісьменнік быў арыштаваны і загінуў 29 кастрычніка 1937 года.

У асобе Платона Галавача беларуская літаратура страціла таленавітага пісьменніка-камуніста, чалавека светлых ідэалаў, шчырай душы і вялікага сэрца.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

ГУЧЫЦЬ МУЗЫКА РАХМАНІНАВА

Да 90-годдзя з дня
нараджэння

Сяргей Васільевіч Рахманінаў! Каму не дарагое гэта імя! Выдатны рускі кампазітар, геніяльны піяніст і дырыжор, ён займае адно з самых значных месцаў у рускай музычнай культуры 20 стагоддзя. Ён з'яўляецца прадаўжальнікам традыцый Чайкоўскага. Яго музыка прасякнута вялікай любоўю да людзей, да жыцця. Яна надзвычай эмацыянальная, рамантычна ўсхваляваная.

Яго фартэпіяныя творы— каштоўнейшы скарб, які ўнёс кампазітар у айчынную і сусветную класіку.

Нарадзіўся С. В. Рахманінаў у 1873 годзе ў маёнтку Анг Наўгародскай губерні ў сям'і, дзе вельмі любілі музыку. Музычныя здольнасці рана праявіліся ў будучага кампазітара. Першыя ўрокі музыкі ён атрымаў ад маці. У чатырохгадовым узросце ён ужо іграў на раялі, а калі хлопчыку споўнілася 9 год, яго аддалі вучыцца ў фартэпіяны клас Пецябургскай кансерваторыі.

У 1885 годзе ён стаў студэнтам двух факультэтаў— фартэпіяна і кампазітарскага, у Маскоўскай кансерваторыі, займаючыся ў такіх праслаўленых педагогаў, як С. Та-нееў, А. Арэнскі і А. Зілоці.

Васемнаццацігадовы Сяргей Рахманінаў бліскуча скончыў кансерваторыю. Яго дыпломнай работай была опера «Алека» на сюжэт пушкінскай паэмы «Цыганы». Опера была напісана за семнаццаць дзён і вельмі высока ацэнена экзаменатарамі. За яе Рахманінаву быў прысуджан вялікі залаты медаль. Вельмі цёпла адзваўся аб першай оперы маладога кампазітара і П. І. Чайкоўскі.

Падбадзёраны поспехам «Алека» і пахвалай Чайкоўскага, Рахманінаў піша новыя творы: аркестровую фантазію «Уцёс», першы канцэрт для фартэпіяна з аркестрам, інструментальныя п'есы, рамансы.

Хто з нас не чуў і сам не спяваў, няхай сабе напайголасу, не для вялікай аўдыторыі, а для сябе, «для душы» гэтых чужоўных рамансаў, такіх разнастайных па настрою, багатых пачуццямі, як светлая «Элегія», радасная «Раніца», пясчотнае і страснае «У маўчанні ночы тайнай», палымянае «У маёй душы», тужлівае «Даўно ў любові». Адзін з лепшых твораў гэтага часу—«Элегічнае трыо», напісанае пад уражаннем смерці Чайкоўскага.

Тады ж пачалася бліскучая канцэртная дзейнасць маладога музыканта.

У 1895 годзе Рахманінаў піша першую сімфонію.

Адчуваючы вялікія матэрыяльныя цяжкасці, Рахманінаў прымае прапанову стаць дырыжорам опернага тэатра Мамантава ў Маскве. Тут ён пазнаёміўся з Ф. І. Шаляпіным.

Праца ў тэатры, паспяховыя выступленні ў канцэртах, пастаноўка «Алека» з Шаляпіным у галоўнай ролі яшчэ больш натхнілі Рахманінава. У 1901 годзе ён стварае другі фартэпіяны канцэрт— адзін з лепшых сваіх твораў, затым піша некалькі рамансаў, шмат фартэпіянных п'ес, кантату «Вясна», оперы «Скупы рыцар» па Пушкіну і «Франчэска да Рыміні» па Дантэ.

Канцэртная дзейнасць Рахманінава ў гэтыя гады таксама дасягае сваёй вяршыні. Яго выступленні ў якасці піяніста і дырыжора кожны раз ператвараюцца ў сапраўднае свята. Ён канцэртуе ў Расіі і за граніцай, выконвае свае творы і лепшыя творы сусветнай музычнай класікі. У 1917 годзе Рахманінаў выязджае на гастролі ў скандынаўскія краіны, а ў 1918 годзе едзе з канцэртамі ў Злучаныя Штаты Амерыкі, дзе жыў да канца сваіх дзён.

Адарваны ад Радзімы, Рахманінаў доўгія гады не піша музыку. Ён выступае з канцэртамі, зарабляючы гэтым сабе на жыццё. І толькі ў 1927 годзе заканчвае пачаты яшчэ ў Расіі чацвёрты фартэпіяны канцэрт. Услед за ім ён піша «Тры рускія песні» для хору і аркестра. Паказальна, што першым творам, напісаным Рахманінавым на чужыне, далёка ад Радзімы, быў твор, у аснове якога ляглі блізкія яму народныя песні.

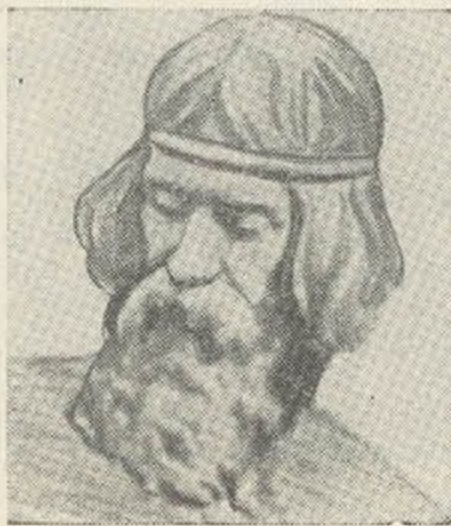
Рахманінаў з вялікай цікавасцю сачыў за жыццём сваёй Радзімы, радаваўся яе поспехам, аказваў матэрыяльную падтрымку Савецкай Арміі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Ён марыў прыехаць на Радзіму, але раптоўная смерць перашкодзіла гэтаму. Памёр кампазітар 28 сакавіка 1943 года ў Амерыцы напярэдадні свайго сямідзесяцігоддзя.

Першадрукар Фёдарай

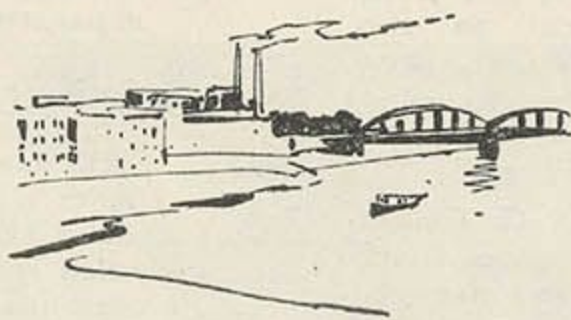
400 год таму назад, 19 красавіка 1563 года, у Маскве пачала працаваць першая друкарня. Друкаром у ёй быў заснавальнік друкарскай справы ў Расіі і на Украіне Іван Фёдарай, дыякан адной з крамлёўскіх цэркваў у Маскве. Разам са сваім памочнікам П. Т. Мсціслаўцам ён прыступіў да друкавання «Апостала», які з'явіўся першай рускай датыраванай друкаванай кнігай. Праз год друкаванне «Апостала» было закончана. Ратуючыся ад праследавання рэакцыйных элементаў, якія абвінавачвалі яго ў ерасі, Фёдарай выехаў разам з Мсціслаўцам у Літву. Тут па прапанове гетмана Г. А. Хадкевіча Фёдарай наладзіў у яго маёнтку ў Заблудове друкарню. Затым пераехаў у Львоў, заснаваў там новую друкарню і выдаў у 1574 годзе «Апостал» і першую «Азбуку» з граматыкай. Аб выданні «Азбукі» стала вядома зусім нядаўна, у 1950-х гадах, пасля таго, як за рубяжом быў знойдзены адзін яе экзэмпляр. Цяжкае матэрыяльнае становішча прымусіла Фёдараву прыняць прапанову князя В. К. Астрожскага аб наладжанні друкарні ў г. Астрогу. Тут ён выдаў «Новы завет», «Храналогію» Андрэя Рымшы і «Астрожскую біблію». Неўзабаве пасля гэтага Фёдарай вярнуўся ў Львоў, дзе і памёр.

Усе выданні Фёдаравы — першакласныя помнікі рускага друкарскага мастацтва 16 стагоддзя: цудоўныя шрыфты, мноства гравіраваных на дрэве ўпрыгожанняў — заставак, канцовак, вялікіх літар, гербы Хадкевіча, Астрожскага і горада Львова, а таксама выдавецкі знак самога Фёдаравы. Усе выданні забяспечаны «прадмовамі» выдаўцоў і «пасляслоўямі», якія напісаны Фёдаравым жывой гутарковай мовай ад асобы друкара. Гэтыя звароты да чытача — яркія публіцыстычныя і патрыятычныя творы, у якіх Фёдарай расказаў гісторыю друкавання кніг у Маскве, Літве і на Украіне і даў біяграфічныя звесткі аб сабе.

У 1909 годзе ў Маскве быў пастаўлены помнік Фёдараву, фрагмент гэтага помніка, створанага скульптарам С. М. Валнухіным, вы бачыце на фота.

Голас Раберціна Ларэці сапраўды зачароўвае сваёй шчырасцю і чыстатой. Выступленні маленькага спевака

Хаім МАЛЬЦІНСКІ

Я вуліцу не адшукаю тую,
Што мне ў жыцці дарогу паказала.
Калісьці там жыла мая матуля...
Проспект мяне вядзе к Дзвіне з вакзала.

Трамвай дугой выноснай звыкла бліснуў.
Ледзь-ледзь абрысы вуліца захоўвае.
Мой родны горад, ты мне гэтакі блізкі,
Хоць і шматсценны ты, шматпавярховы.

Дзвіна, цябе, любімку, сонца песціць.
Чуў плёскаць хваль тваіх я на чужыне...
У сэрцы будзёнца старыя песні,
Майго юнацтва тысячы сцяжынак.

* * *

Гадзіннік той жа ходзіць,
акурат
Пад ім стаяў я многа год назад.
Стаяў, сачыў за стрэлкаю вялікай,
Яна ж спяшала, як на тое ліха.
Быў да няўмольнай позірк мой прыкуты.
Але зніклі ўраз усе пакуты...
Ласкава з-за пляча шапталі губы:
— Спазнілася крыху, не злуйся, любі.
Зноў грукані шчасліва сэрцы ў такт.

Гадзіннік той жа,
Ды не той юнак...

Віцьба ціха плюскоча,
Віцьба ціха мялее.
Небу ў сінія вочы
Пазірае алея.
Ціша поўніцца шумам —
Лісце шэпчацца лена.
Крочу ўпоручкі з сумам —
Мо цябе тут сустрэну!..
Цень ад плоту драбіны
Да кляноў прыстаўляе.
Спелая арабіна
На мяне пазірае.
Ад крывава-пунсовых
Ягад стала балюча.
Горла сціснула слову
Горыч болем пякучым.
Помню, тут арабіна
На марозе залела.
Арабіна-дзяўчынка,
Ты даўно пасталела.
Біла ліўнем свінцовым,
Уцалела ты дзівам.
Як крывава-пунсовых
Ягад шмат урадзіла.

Пераклад Рыгора Барадзіна.

ІТАЛЬЯНСКІ САЛАВЕЙ

Многія чытачы нашага часопіса, якія чулі па радыё таленавітага юнага італьянскага спевака Раберціна Ларэці, просяць нас расказаць пра яго і апублікаваць яго партрэт.

Выконваем вашу просьбу, сябры!

нязменна супраджаюцца грандыёзным поспехам.

Хто ж ён — гэты маленькі салавей?

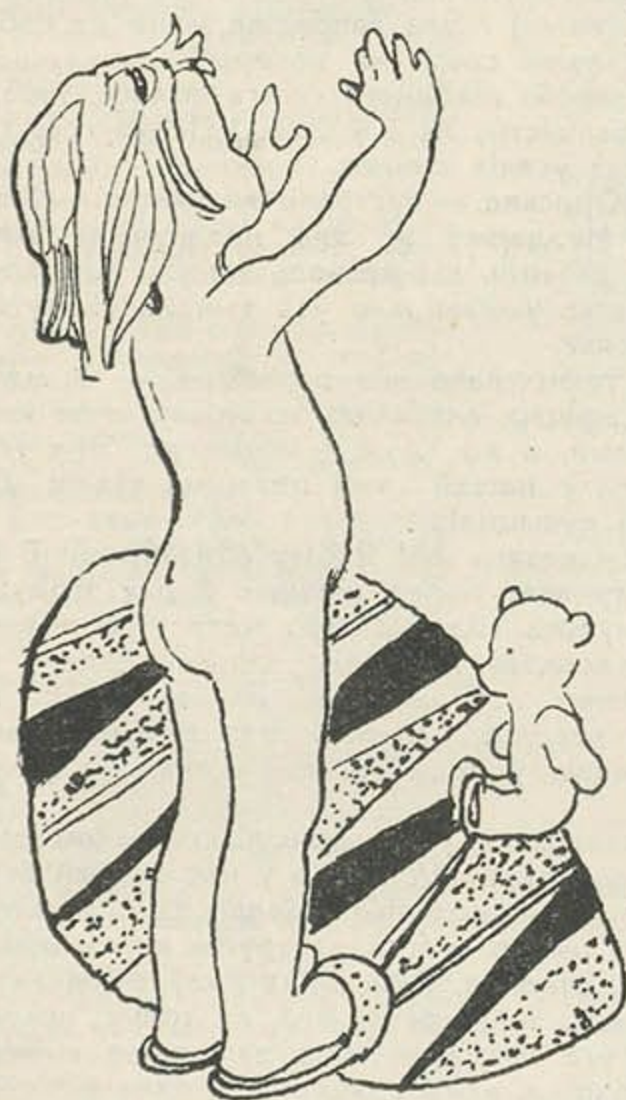
Нарадзіўся Раберціна ў музычнай Італіі і вельмі рана пачаў спяваць. Бацька яго — рымскі тынкоўшчык, інвалід: ён не мог працаваць з прычыны траўмы пазваночніка. У сям'і, дзе восем дзя-

цей, Раберціна — пятым па старшынству — рана даваўся працаваць, зарабляць на хлеб. Яго прыроднаму таленту дапамог шчаслівы выпадак: хлопчык быў заўважан дацкім музычным крытыкам Вольмерам Сарэнсенам, і Раберціна пераязджае ў Данію. А зараз яго песні — радасць для ўсіх.

РАДАСЦЬ НАТЫ

Сонца з неба
Праз акно
Зазірнула у трумо.
І, рассыпаўшы вясёлкі,
Заўсміхалася вясёла.
Сонцу радуецца Ната:
Сонца жыць прыйшло у хату!

НАСТОЙЛІВЫ ХЛОПЧЫК

Пяцігадовы Вова гадзінамі мог плакаць. Гэта здаралася найбольш тады, калі яго ўпрошвалі не плакаць.

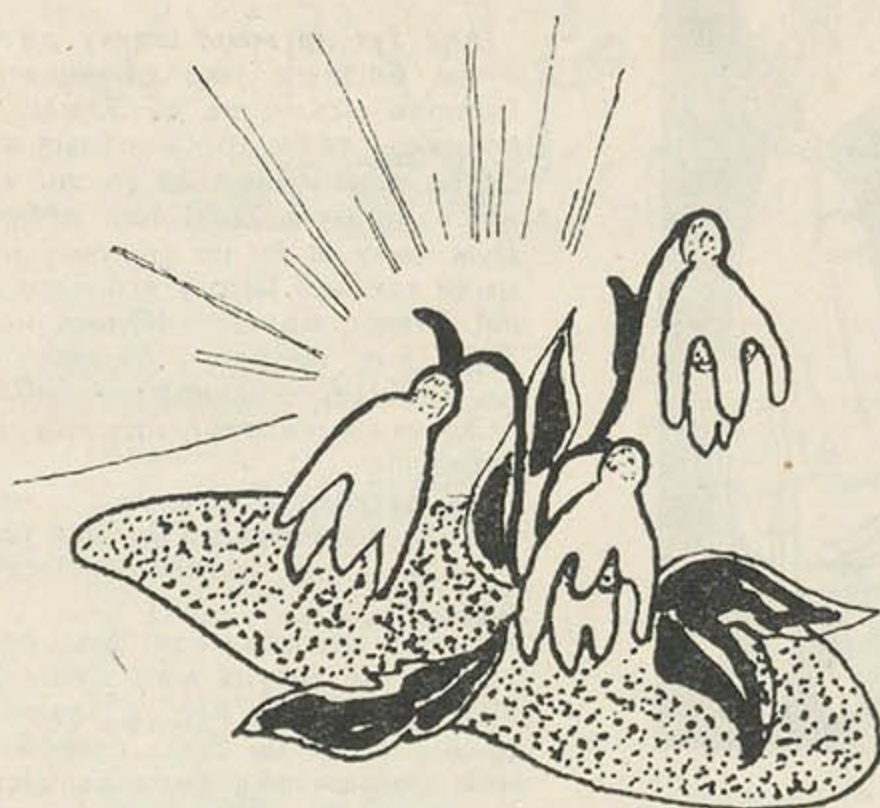
І так павялося: няхай толькі будзе што не па яго — Вова адразу ў плач. Праўда, часта патурала хлопчыку ў гэтым і маці.

Як Вова закапрызіць, маці з просьбай да яго:

— Ну, чаго ж ты, сынку! Ну, пакінь, міленькі...

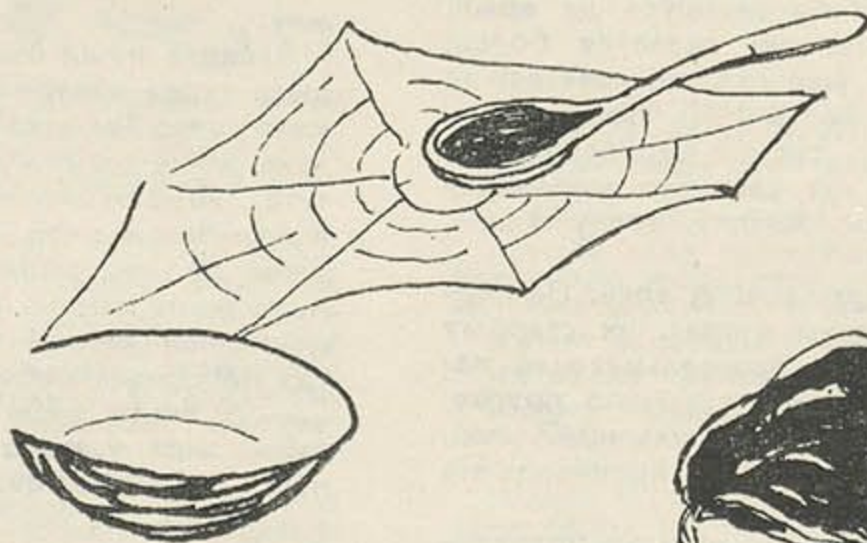
Тады ён яшчэ больш у плач! Так і на гэты раз. Нешта было не да спадобы Вову — і ён у слёзы, у крык.

Але што такое! Маці ні слова. Ён гучней плакаць — зноў

ВЯСНА

Сонейка ўсё вышай,
Промні гарачэй.
Коціцца з узвышша
Срэбраны ручэй.
Белую папаху
Скінуў лес густы.
У вадзе па пахі
Топчуцца кусты.
Насцеж расчыніла
Дзверы цеплыня,
Сцэлецца імкліва
Па зямлі вясна.

ГЫЛЯ, ГУСІ

Гыля, гыля, гусі,
Гыля на лужок.
Пашчыпіце, гусі,
Свежы муражок.
Толькі не хадзіце,
Гусі, за лясок:
Там ліса хітруе,
Шнырыць шэры воўк.

А. КОБЕЦ-ФІЛІМОНАВА.

ЯК МІХАСЬКА СУП ЕЎ

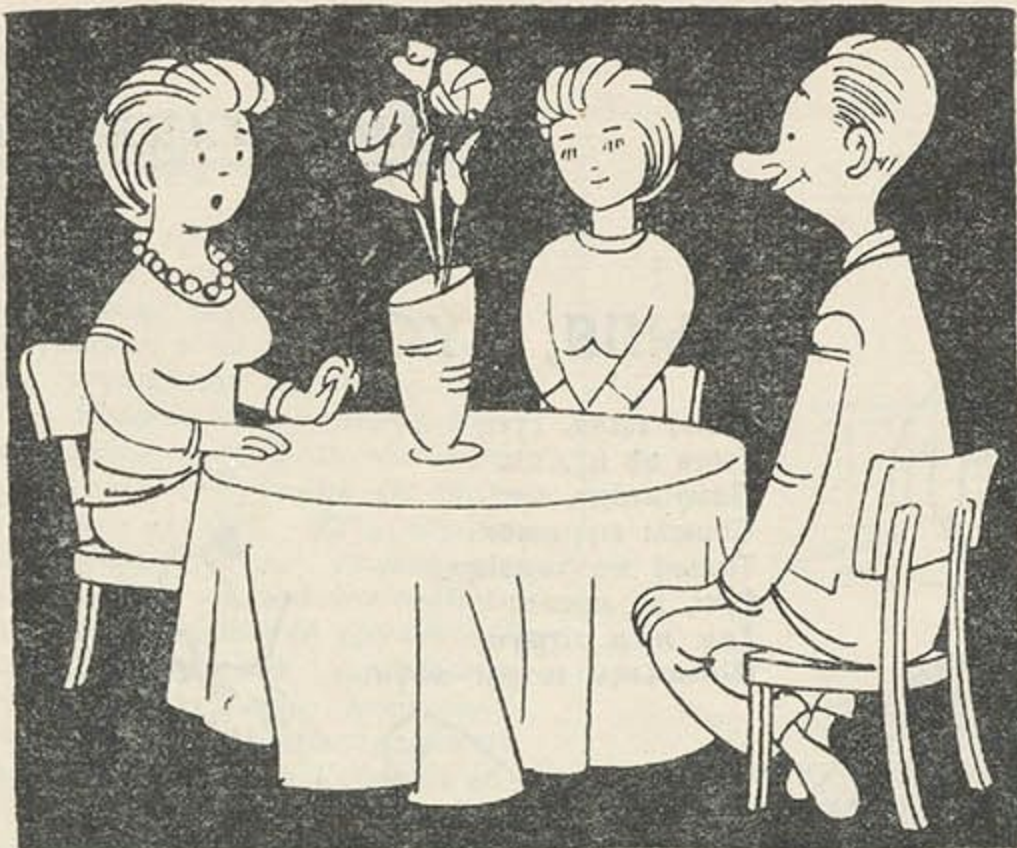
Сеў за стол Міхаська з лыжкай,
Супу ёй зачэрпнуў крышку,
Ды пакуль да рота нёс,
Сеў павук яму на нос,
Павуціну сплёў да міскі
І зрабіў сабе калыску.
А пакуль Міхаська еў,
Выспацца павук паспеў.

ні слова. І колькі Вова ні плакаў — маці ні слоўца не сказала. Перастаў Вова плакаць, падышоў да маці і з дакорам сказаў:

- Не буду больш плакаць!
- Чаму ж — паплач яшчэ!
- Скажаў, не буду! І не буду.

Іван РАБКОЎ

Мал. А. Чуркіна

ВО ЯКАЯ Ё МЯНЕ ЦЕШЧА

Гумарэска

НЕКАЛІ на вясковых вяселлях спявалі жартаўлівую, але і крыху крыўдную для ўсіх цешчаў песню:

«Зяць на цешчы капусту вазіў»...

І калі ў свой час і сапраўды магло быць так, што які-небудзь зяць вазіў на цешчы капусту, то ўжо, выбачайце, — на маёй цешчы капусту не павозіш...

Кажуць, што да дваццаці год хлопец жэніцца сам, да дваццаці пяці — яго жэняць людзі, а калі пераваліла за дваццаць пяць, то хлопца ўжо і сам д'ябал не ажэніць. Штосьці падобнае давялося зведаць і мне. Я не ажэніўся да арміі, і мая нявеста выскочыла за другога, які аказаўся больш рашучым і спрытным. А пасля арміі ўжо сваякі сваталі за мяне некалькі дзяўчат, але я ніяк не мог забыць здрады першага кахання і ўпіраўся, як бугай. Вось так я і пераваліў крытычны дваццаціпяцігадовы рубаж. І тут ужо ўсе мае знаёмыя і сваякі махнулі на мяне рукой; маўляў, толку з яго, што з казла малака...

Але я ўсё ж ажэніўся. Як гэта здарылася? А вось. Па-першае, абрыдла мне швэндацца па чужых кутках, як старому кату, цыраваць шкарпэткі ды хадзіць у зашмальцаванай кашулі. А па-другое, і гэта галоўнае: да мяне прыйшло другое, сапраўднае каханне ў выглядзе маленькай дзяўчынкі Элачкі, якая толькі што закончыла інстытут і прыехала працаваць на суседні завод.

І дзіўна, што хоць у мяне ўжо даволі прыкметна прапало-ліся некалі пышныя і кучаравыя валасы, Элачцы я падабаўся.

Але тут на маім шляху да такога жаданага і, здавалася б, зусім блізкага ўжо сямейнага шчасця стала раптам цешча. Першае пісьмо яе да Элачкі, якое датычыла мяне, мела, напрыклад, такія красамоўныя выразы:

«Ты пішаш, што ён (г. зн. я) добры. А чаму ж ён не ажэніўся дагэтуль, калі такі добры? Ты пішаш, што ён разумны. Дык чаму ж ён не скончыў інстытут і задавальняецца адукацыяй тэхніка? Што ў яго часу не было на вучобу? Глядзі, дачка! Глядзі, бо твой Юрась напэўна і выпіць яшчэ любіць...»

Я ніколі не бачыў будучай цешчы. Уяўленне маё малявала яе мне старой, сварлівай бабай, з якой сам чорт не зладзіць. Элачка ж сапраўды кахала мяне, кахала па-сапраўднаму, але гаварыла:

— Насуперак волі маці я не пайду.

— Дык на якіх жа ўмовах твая маці згодзіцца на наш шлюб?

— А ты не зразумеў? Паступіш вучыцца, тады і згода будзе.

І калі аднойчы да Элы прыехала ў госці Антаніна Якаўлеўна (так зазучь маю цешчу) і Эла запрасіла мяне да сябе, каб пазнаёміць нас, я вачам сваім не паверыў. Па-першае, цешча зусім не была старой: ніводнага сівога воласу, ніводнай зморшчыны, смех залівісты, як і ў Элы... Па-другое, гаварыла яна ласкава і без усякіх шпілек.

— Дык вось ты які, Юраська, — сустрэла яна мяне. — Хлопец ладны, прыгожы. Нездарма ж Эла надакучыла мне. У кожным пісьме адно: дазволь ды дазволь замуж. Але вось што я табе скажу, Юрась: умовы мае ўсё тыя ж. Паступіш у інстытут, тады і жаніся...

— Памяркуй сам, — працягвала яна разважна. — У мяне трое дзяцей. Вадзім — афіцэр, акадэмію закончыў, а ён твой равеснік. Зіна — матэматык, а яе муж — інжынер. Эла таксама інжынер... І раптам у нашай сям'і паявіцца тэхнік. Ды ў тваім узросце толькі і вучыцца!..

Што мне заставалася адказаць ёй? Я быў абяззброены і, як кажуць, упершыню капітуляваў перад цешчай. Я даў згоду.

Было гэта вясной мінулага года. З таго часу маё жыццё закіпела! Усё лета я прасядзеў над падручнікамі, падняў на ногі ўсіх сяброў і знаёмых, каб яны мне дапамаглі, бо не бачыў падручнікаў год дзесяць запар. І што б вы думалі: я паспяхова здаў экзамены ў політэхнічны! Адны «пяцёркі» меў.

Вяселле наша было, калі мяне ўжо залічылі студэнтам першага курса вячэрняга аддзялення. А цяпер у нас з Элай ёсць ужо дачка Тонечка (у гонар мае цешчы назвалі). Што ж датычыць мяне самога, дык я цяпер вучуся на другім курсе інстытута... Жывём мы вельмі дружна, і Антаніна Якаўлеўна, якую я называю мамай, — часты наш госць. Яна, як толькі прыязджае да нас, перш за ўсё патрабуе маю заліковую кніжку. Чырванець мне не даводзіцца, адны «пяцёркі» ў мяне з лёгкай цешчынай рукі. І самому прыемна, і жонцы. А цешча, дык тая на сёмым небе.

— У людзі цябе выведу, — кажа, — чалавекам будзеш!

Во, якая ў мяне цешча! Не якая-небудзь, што можна капусту на ёй вазіць. А ого!.. Перадавы чалавек. Ідзе ў нагу з жыццём... А ўвогуле, у маёй сям'і поўны матрыярхат...

Харытон ШПІЛЬКА

Замежны гумар

— Што гэта за жанчына, з якой я бачыў цябе ўчора ў тэатры?

— Якая там жанчына, гэта была мая жонка!

— Я хацеў бы даведацца пра лёс сваёй заявы адносна атрымання кватэры.
— Не бойцеся, з ёю нічога не здарылася.

Гавораць пра прыяцеля, які вельмі хворы:

— Тры ўрачы запрошаны на кансіліум.

— І што, прыйшлі да якога-небудзь пагаднення?

— Так, кожны возьме па сто крон.

— Куды вы вырашылі паехаць працаваць?
— А хіба мой тата вам у намісію не званіў?

— Хлопчык, што трэба сказаць цёці за цукеркі?

— Не забывайце даваць рэшту.

Мал. В. Ждана.

У святочныя дні або ў дні сямейных урачыстасцей прыемна разам з сябрамі правесці час за цікавай размовай, пасядзець за святочна накірытым сталом.

Бясспрэчна, прыем гасцей звязан для гаспадыні з дадатковым клопатамі. Таму ў падрыхтоўцы да яго павінны прымаць удзел усе члены сям'і.

Рыхтуючыся да прыёму гасцей, у кожным асобным выпадку (дзень нараджэння, вяселле і інш.) трэба загадзя падумаць пра тое, што прыгатаваць да стала і як зрабіць вечар цікавым.

Запрашаць гасцей трэба з такім разлікам, каб усе маглі зручна сесці за стол, не перашкаджаючы адзін другому, свабодна браць яду і есці нажом і відэльцам.

Гасцей запрашаюць загадзя — за 2—3 дні.

Рыхтуючыся да прыёму гасцей, трэба размернаваць работу так, каб усе было зроблена своєчасова. Нікога не можа быць больш непрыемна, калі госці адчуваюць, што з'явіліся вельмі рана або што іх прыём патрабаваў шмат працы.

Непрыемна слухаць прабачэнні гаспадыні аб няўдачы ў страве, спешцы, дрэнным настроі. Лепш падаць менш страў, але зрабіць іх смачнымі, прыгожымі і сервіраванымі.

Дл сервіроўкі абедзеннага стала або вячэры звычайна выкарыстоўваюць белыя або нябеленыя абрусы, радзей — каляровыя (жаўтаватыя, сіняватыя, сіне-шэрыя). Разнастайныя абрусы з ручной вышыўкай падыходзяць для сервіроўкі чайнага стала. Размер абруса залежыць ад велічыні стала. Ён павінен добра пакрываць стол, пераходзячы за яго край прыкладна на 20 см. Калі пры сервіроўцы стол даводзіцца закрываць некалькімі абрусамі, іх трэба падбіраць аднолькавай велічыні і колеру. Абрус павінен быць вельмі чыстым, акуратна адпраасаваным і складзеным, каб пры накрыванні стала склада добра была відаць.

Сурвэткі павінны быць зроблены з таго ж матэрыялу, што і абрус. Сурвэткі кладуць налева ад талеркі або на яе. Можна ўжываць таксама папярковыя сурвэткі.

Калі пасуда расставлена, стол упрыгожваюць кветкамі, зелянінай у нізкіх або сярэдніх велічыні шырокіх або вузкіх вазах. У вялікіх і высокіх вазах кветкі не ставяць, таму што яны перашкаджаюць бачыць тых, хто сядзіць на процілеглым баку стала.

Дробныя кветчкі або галінкі зеляніны можна пакласці таксама на сурвэтку супраць кожнага прыбора або закладзіць у сурвэтку.

Для ўпрыгожвання стала вясной бяруць вярбу, звяночкі лясчыны, першыя веснавыя кветкі; восенню — кветкі, залацістае лісце; зімой — галінкі елкі з шышкамі. Вельмі ўпрыгожваюць стол пакладзеныя ў вазу разнастайныя фрукты.

Калі гасцей запрошана няможа, то абед можна зрабіць з дзвюх страў. На першае падаюць мяса або рыбу

(засмажаныя малымі або вялікімі кавалкамі), на другое — салодкае (фруктовы кампот, жэле, крэм, пудзінг і інш.).

Напрыклад: 1) смажаная гуся з тушанай квашанай напустаі і смажанай бульбай; 2) фруктовы кампот з пачэннем.

Пры жаданні пасля такога абеду можна падаць каву (чорную або са сметанкай).

Калі госці затрымліваюцца да вечара, то на вячэру падаюць чай з бутэрбродамі.

Абед можна прыгатаваць і з трох страў: на першае — бульён або суп (мясны або рыбны), на другое — мясную страву, на трэцяе — салодкае.

Напрыклад: 1) празрысты бульён з гароднінай (морквай, цвятной напустаі, зялёным гарошкім); 2) шніцель з цяляціны са смажанай бульбай і марынаванымі або свежымі агуркамі; 3) жэле лімоннае.

На абед можна падаць на закуску: марынаваныя селядзец, фаршыраваныя яйкі,

памідоры або салёныя агуркі, вэндліну, паштэт з печані, мясную або рыбную салату, салагу бульбяную з сельдэрэем.

Калі святочны абед прадагледжваюць з пяці страў, то паміж рыбнай і мясной стравамі падаюць так званую прамежковую страву (фаршыраваную гародніну або запяканку з гародніны, рознымі спосабамі прыгатованыя грыбы, субпрадукты — мазгі, печань).

Напрыклад: 1) празрысты бульён з піражкімі; 2) адварная рыба з соусам і гароднінай; 3) запяканка з печані; 4) смажаная ялавічына з бульбай і ліставой салатай; 5) яблыкі, кампот.

На святочным абедзе пасля салодкага звычайна падаюць так званы дэсерт: разнастайныя фрукты, ягады, цукеркі, мармелад, пасцілу, арэхі.

На святочных абедрах да страў падаюць таксама алкагольныя напіткі.

Пры прыёме гасцей на вячэру вельмі часта сервіруюць стол з халоднай закускай, якая ў параўнанні з гарачай вячэрай мае рад пераваг: страву можна прыгатаваць паступова, ужо за некалькі дзён, і ў вялікім асартыменце. Прыгожа ўкладзеныя і адпаведна ўпрыгожаныя халодныя стравы надаюць сталу багаты выгляд, а прыгатаванне іх і падача на стол патрабуюць ад гаспадыні менш клопатаў.

Закусачны стол сервіруюць адной або некалькімі стравамі з наступных груп халодных закусак і кулінарных вырабаў:

мясныя стравы — студзень са свініны або цяляціны, рулет з цяляціны, вэндліна

або бужаніна, фаршыраваныя каўбасы (языковая, глазіраваная), паштэт з печані; рыбныя стравы — фаршыраваныя шчупак, рыба адварная пад маянэзам, вэнджаная рыба, сечаны селядзец;

стравы з яек — фаршыраваныя яйкі, адварныя яйкі ў смяганым соусе;

стравы з гародніны — фаршыраваныя памідоры або агуркі;

салаты — з сырой гародніны (лісця салаты, агуркоў, памідораў, радыскі), бульбяны з салёнымі агуркамі або бульбяны з сельдэрэем, вінегрэт, салаты з буракоў, гарбузоў, фасолі і інш.

Апрача ўпамянутых страў,

на закусачны стол ставяць сыр, сметанковае масла, хлеб, цёрты хрэн са смятанай, гарчыцу, перац, воцат. З напіткаў да закускі падаюць гарэлку і наліўкі, сухія, паўсухія або моцныя віны, піва або квас, ліманад.

Карысныя парады

У халодныя мясныя і рыбныя стравы рэкамендуецца класці солі, прыпраў і пахучых карэнняў больш, чым у гарачыя стравы, таму што ў халодным выглядзе стравы менш пахучыя.

Каб пазбегнуць страт пахучых рэчываў, рыбнае філе трэба размарожваць няпоўнае.

Нятоўстыя кавалкі мяса, тушкі птушкі і свежыя ялавічныя языкі пры варцы трэба класці ў гарачую ваду, а тоўстыя кавалкі мяса (10 см і больш) — у халодную.

Мазгі трэба варыць у падксленай і падсоленай вадзе з дадаваннем лаўровага лісту і перцу.

Для вас, мужчыны

Калі вы не хочаце адстаць ад моды, запамніце, што ў 1963 годзе пераважае аднаборны касцюм. Сілуэт касцюма ўмерана стройны. Плечы захоўваюць сваю натуральную форму, з невялікай пукатасцю. Вата выкарыстоўваецца толькі для ўраўнення лініі пляча. Пінжакі злёгка прыталены і высока зашпільваюцца на два гузікі.

Пінжак стаў даўжэйшы. Правільная яго даўжыня: калі вы прастануць кісць рукі прыкладзі да клубы, то першы суставялікага пальца і ніз пінжака будуць на адной лініі.

Вузкія адвароты і кароткі каўнер па-ранейшаму ў модзе. На рукаў прышываецца толькі адзін гузік.

Кішэні з клапанамі прысутнічаюць як на касцюме спартыўнага крою, так і на дэнным касцюме. Для вячэрняга касцюма лепш кішэні без клапанаў, пецельнай апрацоўкі.

Шліцы (разрэзы на пінжаку) сталі даўжэй. Іхносяць з абодвух бакоў па баках або адну на спіне незалежна ад таго, касцюм спартыўнага або строгага крою. Шліцы робяць не з какецеа, а дзеля зручнасці (ніжні край пінжака не каменчыцца).

Штаны сталі ўнізе шырэй. І ўсё ж гэта не напрыж моды — сёння шырэй, заўтра вузей, паслязаўтра зноў шырэй. Штаны па-ранейшаму вузкія — яны толькі лепш падагнаны да формы нагі.

Штаны без манжэтаў завабляюць усё большую папулярнасць. Многім мужчынам, праўда, цяжка адмовіцца ад стаўшых традыцыйнымі манжэтаў. Але ўспомнім, што сорак — пяцьдзесят год назад насілі штаны без манжэтаў. Калі манжэты ўвайшлі ва ўжытак, яны выклікалі буру нездавальнення.

З колераў у модзе карычневы (каштаны, шакаладны), шэры ўсіх танаў, сіні і сумесь сіняга з зялёным. Ліцацца лепшымі не чыстыя, а так званыя перакрытыя таны.

Белую кашулю па-ранейшамуносяць удзень і ўвечары. Кашуля можа быць і каляровай. Пераважаюць сіні, шэры і саломяна-жоўты колеры. У моду ўваходзяць кашулі з больш выразным паласатым малюнкам. Палоска вельмі тоўстая, але ёсць і тонкая, адзінарная і двайная, самых розных колераў. Гэтыя кашулі патрабуюць гальштук гладкага або надзвычай скромнага малюнка.

Выбар гальштук, бадай, ніколі не быў такім лёгкім, як зараз. Цяпер у модзе шэрыя гальштукі: серабрыста-шэры, цёмна-шэры, сланова-шэры, антрацытавы, амаль чорны — адным словам, уся гама шэрых танаў. Шэры колер добра спалучаецца з усімі моднымі колерамі касцюма, бо ён такі ж нейтральны, як белы і чорны. Застаецца толькі падбраць правільны тон і малюнак.

Не насіце гальштук з «карцінкай». Для парусаў і галубоў, малпаў і пальмаў у мастацтве ёсць куды больш падыходзячае месца, чым мужчынская грудная клетка.

Не насіце гальштучных шпілек, якімі гальштук прымацоўваецца да кашулі. Гальштук выглядае прыгажэй, калі падае свабодна.

А Г А Р О Д

Прыступаючы да апрацоўкі глебы, трэба перш за ўсё ачысціць яе ад карэнішчаў шматгадовага пастазелля, а таксама ад лічынкі майскага жука. Добра апрацаваную ўвосень глебу вясной дастаткова перакапаць на 15—20 см.

Гароднінныя расліны добра растуць толькі на вельмі ўрадлівай глебе і іх ураджай значна павышаецца ад унясення арганічных і мінеральных угнаенняў. Самыя распаўсюджаныя арганічныя ўгнаенні: гной, гнявая жывка, лісце дрэў, торф у сухім выглядзе і ў сумесі з фекаліямі. лепш ужываць перапрылы гной, таму што ў ім пажыўныя рэчывы знаходзяцца ў лёгка засваальнай раслінамі форме.

Адно і тую ж гародніну нельга вырошчваць увесь час на адным месцы. Таму адну палавіну ўчастка адводзяць пад бульбу, а другую — пад гародніну ў штогод мяняюць культуру месцамі.

Насенне павінна быць чыстае, высокай усходжасці.

Холадаўстойлівыя расліны (караняплоды, цыбуля, гарох, боб) высаджаюць у канцы красавіка — пачатку мая. У гэты ж перыяд высаджаюць бульбу. Моркву, пяташку, салату, шпінат можна высаджаць позняй восенню пад зіму з такім разлікам, каб не было ўсходаў да выпадзення снегу. Для гэтага насенне высаджаюць на грады ў палавіне лістапада.

Патрабавальныя да цяпла культуры — агуркі, фасоль высаджаюць, а памідоры высаджаюць пасадкай пасля веснавых замаразкаў: у другой палавіне мая або ў першай дэкадзе чэрвеня.

Пачынаючы агароднікі загортваюць насенне звычайна вельмі глыбока. У гэтым выпадку замаруджваецца прарастанне насення, а часцей за ўсё яно зусім не прараствае. Доследамі ўстаноўлена, што для дробнага насення (рэпы, морквы, а таксама і для буракоў найлепшыя вынікі атрымліваюцца пры пасеве іх на глыбіню ў 1—3 см. Буйнае насенне (гароху, фасолі) высаджаюць на глыбіню 3—5 см.

Капусту, бручку, памідоры, кабачкі, агуркі вырошчваюць расадай. Садзіць расаду ў грунт лепш за ўсё ўвечары або ў пахмурны дзень.

Расаду капусты, брукі садзіць крыху глыбей, чым яна сядзела ў расадніку або гаршчочку, але так, каб не закрыць сэрцайка, г. зн. вярхушачнай пупышкі. Памідоры садзіць да першага ніжняга лісця.

Каб не ўтваралася скарынка на паверхні глебы, трэба прысыпаць пасевы і пасадкі перагнойнай зямлёй або торфам на 2—3 см. Калі гэта не зроблена і да паяўлення ўсходаў утварылася скарынка, яе неабходна вельмі асцярожна разбіць граблямі або матыкай, не выварочваючы самой скарынкі, таму што разам з ёй можна вывернуць і ўсходзі. Яшчэ да з'яўлення ўсходаў пачынае прабівацца пастазелле, якое трэба знішчыць. лепш за ўсё паліць пасля дажджу, калі зямля становіцца рыхлай і пастазелле лёгка вырываецца з карэннямі. Пасля моцнага дажджу і паліўкі рыхліць трэба зараз жа, як толькі глеба злёгка падсохне і будзе рассыпацца. Адначасова з рыхленнем, каб выклікаць утварэнне дадатковых карэнняў у качаннай капусте і памідораў і падземных парасткаў у бульбы, расліны акучваюць, г. зн. прысыпаюць да сцябла зямлю горкай. Лёгкае акучванне прымяняюць таксама для агуркоў; у іх прысыпаюць плечы ў тых месцах, дзе гэтыя плечы прышпілены да зямлі (прышпіленая да зямлі плечы дае новыя дадатковыя карэнні). Пасля паяўлення ўсходаў трэба праводзіць прарыху. Пры прарыху моцныя ўсходы трэба пакідаць, а слабыя вырываць.

У якасці падкормак уносяць хуткадзейныя мінеральныя ўгнаенні: азотныя, фосфарныя і калійныя. Слабое развіццё бацвіння, яго бледна-зялёная афарбоўка сведчаць аб недахопе азотнай пажывы, і, наадварот, буйны рост бацвіння, цёмна-зялёная афарбоўка ўказваюць на лішак азоту ў глебе. У першым выпадку трэба ўзмацніць азотныя падкормкі,

у другім — фосфарна-калійныя. Падкормку даюць вадкую, раствараючы ўгнаенні ў вадзе: на 10-літровую палівачку бяруць 15—20 г сернакіслага амонію або 10—15 г азотнакіслага амонію, 30—40 г суперфасфату і 10—20 г калійнай солі. Добрай падкормкай з'яўляецца памёт хатніх птушак: курэй, гусей, качак, а таксама галубіны памёт. У бочку ёмістасцю 4—5 вёдзер насыпаюць 1—1½ вядра птушынага памёту і, заліўшы вадой, даюць пастаяць 2—3 дні. Як толькі з'явіцца пухіры, вадкасць гатова да ужывання. Для паліўкі гэтую вадкасць трэба разбавіць вадой у 4—5 разоў. Апрача вадкіх падкормак, можна рэкамендаваць таксама і

сухія, асабліва ў сырое джглівае надвор'е. На 1 м² зямлі трэба ўносіць 2—3 г аміячнай салетры або калійнай солі і 4—6 г суперфасфату. Вялікую карысць дае чаргаванне арганічных і мінеральных падкормак, а таксама пазакаранёвая падкормка вадкім растворам буры (1 мг на 10-літровую палівачку, на 1 м²). Пазакаранёвай падкормкай называецца ўвільгатненне лісця растворам угнаенняў (у гэтым выпадку угнаенне паступае ў расліну праз лісце). Прымяняючы падкормку, трэба памятаць, што няўмераная падкормка расліны моцнымі растворами угнаенняў можа нанесці шкоду і нават загубіць ураджай.

Урач раіць

Ці можна засцерагчыся ад цяжарнасці

Кандыдат медыцынскіх навук В. Т. Камінская

Жанчына К. вельмі ўсхвалявана. Пяць месяцаў таму назад яна нарадзіла сына, корміць яго грудзмі, а цяпер зноў цяжарная. Цяпер гэтая цяжарнасць для яе непажаданая.

Нярэдка ў такіх выпадках на дапамогу прыходзяць прыяцелі, суседзі і іншыя «добразачліўцы» са сваімі «добрамі», а па сутнасці невуцкімі парадамі. Вось жанчыне далі такую парад — «Выпі раствор марганцу, і ўсё будзе ў парадку». Але, на шчасце, жанчына перш вырашыла параіцца з урачом, які перасцярог яе ад такога небяспечнага для жыцця кроку.

Нават аборт, зроблены ў бальніцы, адмоўна ўплывае на здароўе жанчыны. Запаленчыя захворванні, бесплоднасць, парушэнне менструальнага цыклу, пазаматчная цяжарнасць — вось далёка не поўны пералік вынікаў аборт.

Таму натуральна ўзнікае пытанне — ці можна пазбегнуць абарту? Так, можна. Для гэтага існуюць розныя процізачатковыя сродкі, якія ўводзяцца ў похву ў выглядзе шарыкаў, таблетаў, паст. Назавем найбольш эфектыўныя з іх. Нікацэпцін — дзве таблеткі, змочаныя ў кіпячонай вадзе, ўводзяцца глыбока ў похву, бліжэй да шыйкі за 15—20 мінут да акта. Таблеткі «Нікацэпцін» садзейнічаюць таксама лячэнню запаленчых працэсаў. У самыя небяспечныя для зачатку дні, якімі з'яўляюцца сярэднія 10 дзён менструальнага цыклу (цыкл — гэта час ад 1-га дня менструацыі да 1-га дня наступнай), вынарыстанне таблетаў можна спалучаць са спрынкаваннем похвы пасля палавых зносін. Гэта робіцца пры дапамозе спецыяльнай кружкі або балона.

Для спрынкавання рэкамендуецца наступныя растворы: ружовы раствор марганцава-кіслага калію, борная кіслата (2—3 чайныя лыжкі на 1 літр вады), сталовы воцат (2 чайныя лыжкі на 1 літр вады), бураўская вадкасць (1—2 чайныя лыжкі на 1 літр вады). Для прадукінення цяжарнасці можна карыстацца толькі спрынкаваннем, але яно павінна быць выканана неадкладна пасля акта.

Добрым процізачатковым сродкам з'яўляецца граміцыдынавая паста, якая ўводзіцца ў похву перад актам ватна-марлевым тампонам. Можна выкарыстаць даўно вядомую пасту «Прэкансоль» і шарыкі «Кантрацэпцін». У гэтым выпадку пасля акта неабходна правесці спрынкаванне.

Трэба сказаць, што сперматозойды лёгка гінуць пры стварэнні кіслага асяроддзя, таму нават тонкая лустачка лімона пасля ачышчэння скуркі і зярнят, уведзеная глыбока да шыйкі, можа быць выкарыстана для прадукінення цяжарнасці.

Закрываць шыйку ад дакранання з сямённай вадкасцю можна спецыяльнымі шчыльнымі каўпачкамі металічнымі і рызінавымі, якія падбіраюцца ўрачом у адпаведнасці з размерамі шыйкі і похвы.

Трэба асабліва ўказаць на тое, што карыстацца рознымі метадамі жанчына павінна толькі пасля кансультацыі з урачом-гінеколагам або акушэрай. У кансультацыі жанчыну навуцаць, як правільна карыстацца назначаным ёй сродкам.

Са сродкаў, якія ужываюцца мужчынамі, трэба назваць прэзерватыў. Перад ужываннем яго неабходна правесці, злёгка расцягнуўшы і надзьмуўшы. Сляпы канец прэзерватыва рэкамендуецца пакінуць свабодным. Знадворная паверхня прэзерватыва змазваецца вазелінам.

Перапыненныя палавыя зносіны адмоўна адбіваюцца на здароўі мужчыны і жанчыны. Пры працяглым прымяненні гэта можа з'явіцца прычынай палавой слабасці ў мужчын і розных захворванняў не толькі палавой сферы жанчыны, але і нервовай сістэмы. Перапыненныя палавыя зносіны не могуць быць рэкамендаваныя як метада прадукінення цяжарнасці.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03170.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 1/IV-63 года. Папера 60×90¹/₈.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 198318. Зак. 161.

Песня друкується на просьбу читачої.

Бригантина подымаєт паруса

Умеренно

Слова Павла КОГАН

Музыка Бориса ЛЕВСКОГО

Надоело говорить и спорить
И любить усталые глаза!
В флибустьерском дальнем синем море
Бригантина подымает паруса.

Капитан обветренный, как скалы,
Вышел в море, не дождавшись нас.
На прощанье подымай бокалы
Золотого терпкого вина!

Пьем за яростных, за непохожих,
За презревших грошевой уют.
Вьется по ветру веселый роджер,
Люди Флинта песенку поют.

И в беде, и в радости, и в горе,
Только чуточку прищурь глаза,
В флибустьерском дальнем синем море
Бригантина подымает паруса.

На першай старонцы-вкладкі малюнак П. Васильева «Ленін і Крупская».
На чацвёртай — «Яблыневы цвет».

74 995

